

NEXUS
nexusnet.md

Studiu de piață:

INOVAȚIE ÎN MIGRAȚIA CIRCULARĂ

Migrație și dezvoltare în Moldova

Chișinău, Moldova
Octombrie, 2014

Nicolaas de Zwager
Ruslan Sințov

nexus
nexusnet.md

Studiu de piață:

INOVAȚIE ÎN MIGRAȚIA CIRCULARĂ

Migrație și dezvoltare în Moldova

Nicolaas de Zwager, Ruslan Sințov

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Agenția Elvețiană pentru
Dezvoltare și Cooperare

CZU 314.15(478)

Z-98

Studiu de piață: Inovație în migrația circulară - Migrație și dezvoltare în Moldova

© IASCI 2014

Toate drepturile sunt rezervate.
Nicio parte a acestei publicații nu poate fi reprodusă,
stocată sau transmisă sub orice formă sau prin orice
mijloace, electronic, mecanic, fotocopiere, înregistrare,
fără acordul prealabil scris din partea IASCI.

info@iasci.info www.iasci.info

Această publicație este înregistrată la
Camera Națională a Cărții din Moldova

de Zwager, Nicolaas

Inovație în migrația circulară - Migrație și dezvoltare în Moldova:
Studiu de piață / Nicolaas de Zwager, Ruslan Sintov; NEXUS Moldova,
Intern. Agency for Source Country Information (IASCI), Centrul de Analize și
Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice (CIVIS). – Chișinău:
S. n., 2014 (Tipogr. "Elan Poligraf"). – 124 p.

ISBN 978-9975-66-429-5

Raportul este realizat în cadrul proiectului „NEXUS Moldova”: *Consolidarea legăturii dintre migrație și dezvoltare: testarea unui furnizor de servicii integrate pentru migranții moldoveni și comunităților lor (DCI-MIGR/2011/7), Programul tematic de cooperare cu țările terțe în domeniul migrației și azilului.*

Raportul este realizat în cadrul proiectului „NEXUS Moldova”. NEXUS Moldova este finanțat de Uniunea Europeană, implementat de un consorțiu condus de Agenția Internațională pentru Informație din Țara de Origine (IASCI), și co-finanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

IASCI
International Agency for
Source Country Information

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Agenția Elvețiană pentru
Dezvoltare și Cooperare**

Cercetările au fost realizate de IASCI și Centrul de Analize și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice CIVIS din Republica Moldova CIVIS.

IASCI
International Agency for
Source Country Information

CIVIS
CENTRU DE ANALIZĂ ȘI INVESTIGAȚII SOCIOLOGICE,
POLITOLOGICE ȘI PSIHOLOGICE

Conținutul acestui raport nu reflectă în niciun fel opinia Uniunii Europene, Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare, precum nici opinia altor state membre sau opinia partenerilor consorțiului Nexus Moldova, care nu au fost implicați în realizarea cercetărilor respective și analiza ulterioară a datelor.

Cuprins

Abrevieri	ii
Lista figurilor	iii
Extras al constatărilor și faptelor importante	vii
Mulțumiri	xi
SUMAR EXECUTIV	1
INTRODUCERE	13
METODOLOGIE	17
PROFILUL MIGRAȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA	25
CARACTERISTICI CHEIE ALE MIGRAȚIEI PE TERMEN LUNG DIN MOLDOVA	35
Caracteristici socioeconomice	41
Maturitatea ciclului migraționist	47
Rețele sociale și comunicare	54
Migrația circulară	58
CARACTERISTICI CHEIE FINANCIARE	65
Venituri, cheltuieli, economii	65
Remitențe	69
Investiții	81
REZUMAT FINANCIAR	87
Intermedierea financiară în Moldova	90
Oportunități de piață	96
Lacune ale pieței	97
Concluzii	99
Bibliografie	102
Anexa 1: Sumar executiv al proiectului NEXUS Moldova	103
Anexe 2: Rata nonrăspuns	109

Abrevieri

BiH	- Bosnia și Herțegovina
BM	- Banca Mondială
CIVIS	- Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice
CSI	- Comunitatea Statelor Independente
Delegația UE	- Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova
ESE	- Europa de Sud-Est
FICS	- Fundația pentru Incluziune și Coeziune Socială
FMI	- Fondul Monetar Internațional
FSD	- Fundația pentru o Societate Deschisă – România (fosta Fundația Soros România)
GfK	- Growth from Knowledge
IASCI	- International Agency for Source Country Information
ILO	- Organizația Internațională a Muncii
IMM	- Întreprinderi mici și mijlocii
JMDI	- Inițiativa Comună a Uniunii Europene și a Națiunilor Unite pentru Migrație & Dezvoltare
MB	- Marea Britanie
NR	- Nu a răspuns
NȘ	- Nu știe
OIM	- Organizația Internațională pentru Migrație
ONU	- Organizația Națiunilor Unite
OSCE	- Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PNUD	- Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
SDC	- Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
SMS	- Serviciu mesaje scurte
SUA	- Statele Unite ale Americii
UE	- Uniunea Europeană
VoIP	- Voce prin protocol internet

Lista figurilor

Nr.	Denumirea figurii	Pagina
Profilul migraționist al Republicii Moldova în prezent		
Figura 1	Estimările cu privire la categorii de migranți actuali, reveniți și potențiali	27
Figura 2	Unde au lucrat membrii gospodăriei care practică mobilitatea internă?	27
Figura 3	Numărul migranților sezonieri în funcție de gen	28
Figura 4	Care a fost scopul șederii peste hotare a membrilor gospodăriei?	28
Figura 5	Care este vârsta membrilor gospodăriei care au plecat peste hotare pentru reîntregirea familiei?	29
Figura 6	În ce an s-au întors membrii gospodăriei dvs. aflați în migrație pe termen lung pentru a se stabili cu traiul permanent?	30
Figura 7	Care este vârsta membrilor gospodăriei care au revenit din migrație pe termen lung pentru a se stabili cu traiul permanent?	30
Figura 8	Topul celor 5 țări de destinație pentru migranții sezonieri potențiali, în comparație cu migrația sezonieră actuală	32
Figura 9	Compararea migrației pe termen lung cu tendințele actuale, în funcție de regiunea de origine din Moldova	33
Figura 10	Compararea migrației pe termen lung cu tendințele actuale, în funcție de grupa de vârstă	33
Figura 11	Topul celor 7 țări de destinație pentru migranții pe termen lung potențiali, în comparație cu actualii migranți pe termen lung	34
Caracteristici principale ale migrației pe termen lung din Moldova		
Figura 12	Dinamica migrației pe termen lung, procent din numărul total al populației	35
Figura 13	Distribuția migranților pe termen lung în funcție de țara de destinație	36
Figura 14	Dinamica ratei migranților pe termen lung în funcție de principalele țări de destinație	36
Figura 15	Numărul migranților pe termen lung, procent din numărul total al populației din regiunea respectivă	37
Figura 16	Și-au legalizat statutul de ședere în țara de migrație membrii gospodăriei?	38
Figura 17	Estimarea numărului de migranți cu statut nereglementat în topul celor 10 țări de destinație, procent din numărul total de migranți în țările respective	38
Figura 18	Care este sursa dvs. principală de venit?	39
Figura 19	Numărul membrilor gospodăriilor care intenționează să migreze în următorii 2 ani: distribuția în funcție de statutul de angajare în Moldova și gospodăriile cu sau fără migranți pe termen lung	40

Caracteristici socioeconomice

Figura 20	Grupurile de vârstă ale migranților pe termen lung	41
Figura 21	Vârsta medie a migranților după regiunea de destinație	41
Figura 22	Care a fost nivelul de studii înainte de migrare?	42
Figura 23	Care este gradul de ocupare (al dvs. și al membrilor gospodăriei) în țara de destinație?	42
Figura 24	Ce profesie a-ți practicat în Moldova până la migrație?	43
Figura 25	Care a fost domeniul principal de activitate în (țara de destinație) în perioada 2009/2012?	44
Figura 26	Care este venitul mediu lunar NET al dvs. personal (nu al gospodăriei), care provine din toate sursele de venit la locul de migrație? – în funcție de gen	45
Figura 27	Care este statutul marital al dvs.? și țara actuală de migrație?	46

Maturitatea ciclului migraționist

Figura 28	Gradul de ocupare al respondentului în țara de migrație	47
Figura 29	Dvs. sau altcineva din gospodăria dvs. aveți cont în bancă (în țara de migrație)?	48
Figura 30	Numărul de ani fără permis de reședință / de muncă pe termen lung în țara de migrație	49
Figura 31	Dinamica reglementării statutului de ședere în primul an de migrație în țara de destinație	49
Figura 32	Reîntregirea familiei în țările de destinație	50
Figura 33	Numărul membrilor într-o gospodărie transnațională	50
Figura 34	În timpul șederii peste hotare, ați apelat la următoarele servicii de instruire?	52
Figura 35	Venitul mediu anual PERSONAL, format din toate sursele de venit în țara de migrație	53
Figura 36	Venitul anual al gospodăriei în țara de migrație – comparație pe regiuni (doar țările din UE)	54

Rețele sociale și de comunicare

Figura 37	Aveți membri ai familiei, prieteni, vecini etc. (în țara de migrație) înainte de a emigra?	55
Figura 38	Există persoane cunoscute, din țara de origine, care locuiesc în apropiere de dvs.?	55
Figura 39	Sunt și alte persoane cunoscute, din țara de origine unde lucrați Dvs.?	55
Figura 40	Cât de des folosiți următoarele metode de comunicare cu membrii familiei aflați peste hotare?	56
Figura 41	În țara de migrație aveți acces regulat la următoarele surse media?	56
Figura 42	Care sunt trei cele mai importante surse de informare despre Moldova în care aveți încredere?	57

Migrația circulară

Figura 43	În ce an s-a întors din migrația pe termen lung membrul gospodăriei dvs. (cu traiul permanent)?	59
-----------	---	----

Figura 44	Numărul total de migranți care au revenit cu traiul permanent (1992-2013), procentul migranților din numărul total în țara respectivă în 2012-2013	59
Figura 45	Planificați să vă întoarceți în Moldova (cu traiul permanent) în viitor?	60
Figura 46	Care este condiția principală ce trebuie îndeplinită înainte de a considera să vă întoarceți în Moldova cu traiul permanent?	61
Figura 47	Peste câți ani intenționați să vă întoarceți în Moldova cu traiul permanent?	62
Figura 48	Aveți în proprietate imobil în ...	62
Figura 49	Intenționați să procurați imobil în ...	63
Figura 50	Unde intenționați să vă întoarceți?	64

Venituri, cheltuieli și economii

Figura 51	“Estimați vă rog venitul mediu lunar net al tuturor persoanelor care sunt membri ai gospodăriei în țara de migrație, inclusiv Dvs.?”; “În medie, cât cheltuie pe lună familia dvs. din țara de migrație?”	65
Figura 52	Creșterea veniturii lunare al gospodăriei (Euro) în funcție de regiunea de destinație	65
Figura 53	Indicați trei cele mai importante obiective de economisire a banilor în perioada de aflare peste hotare	66
Figura 54	Evaluați suma totală de bani necesară pentru realizarea obiectivelor de economisire	67
Figura 55	Cât de sigur sunteți că veți realiza obiectivele de economisire propuse?	68

Remitențe

Figura 56	Dvs. sau alți membri ai gospodăriei dvs. ați transferat bani în Moldova din țara de migrație în anii 2009/2012?	69
Figura 57	Care sunt trei cele mai importante scopuri pentru care transferați bani în Moldova?	70
Figura 58	Puteți estima care a fost valoarea totală a remitențelor transferate în Moldova de Dvs. sau membrii gospodăriei? (doar gospodăriile remitente)	71
Figura 59	Raportul dintre veniturile și remitențele trimise de gospodăriile remitente în anul 2012 versus 2009	71
Figura 60	Din valoarea TOTALĂ a remitențelor transferate de gospodăria Dvs., cum credeți ce procent a fost...	72
Figura 61	Comparația volumului de remitențe în funcție de scop în anul 2012 versus 2009 (doar gospodăriile remitente)	73
Figura 62	Clasificarea remitențelor în funcție de scopul remiterii (C-consum, E-economii și I-investiții) în 2012 versus 2009	74
Figura 63	Câte transferuri au fost realizate în ultimele 12 luni, inclusiv bani în numerar? (doar remitenți)	76
Figura 64	Care sunt metodele dvs. preferate de transmitere a banilor în Moldova?	77
Figura 65	Prin ce metode gospodăria dvs. a primit bani de peste hotare?	77
Figura 66	Din suma totală a transferurilor spre Moldova, ce sumă a fost...?” (% bazat pe suma medie transmisă prin metoda/canalul)	78
Figura 67	Credeți că ați trimis mai mulți sau mai puțini bani în Moldova în comparație cu anul precedent?	79

Figura 68	Cum credeți, anul următor veți trimite mai mulți sau mai puțini bani decât în anul curent?	79
Figura 69	A primit gospodăria dvs. remitențe în formă de bunuri de la migranți (sau au fost aduse personal de migrant) în ultimele 12 luni?	80

Investiții

Figura 70	În viitor, planificați să inițiați sau să extindeți o investiție în vreo afacere din Moldova?	82
Figura 71	În ce sector planificați să investiți?	82
Figura 72	Sectoarele ce prezintă interes pentru investiții în Moldova - % schimbări în trecut și viitor	83
Figura 73	Abilitățile și experiența acumulată de către Dvs. în perioada de migrație influențează planurile dvs. de investiții?	83
Figura 74	Unde planificați să investiți?	84
Figura 75	Cât de interesați a-ți fi Dvs. să investiți – împreună cu autoritățile locale sau sectorul privat – într-un proiect ce ține de infrastructura sectorului public sau într-o întreprindere din sectorul privat din COMUNITATEA DVS. din Moldova, dacă această investiție ar genera profit?	84
Figura 76	Caracteristici financiare principale	87

Intermedierea financiară în Moldova

Figura 77	Estimați, vă rog, suma totală necesară pentru atingerea obiectivelor dvs. de economisire?	91
Figura 78	Cât a-ți reușit să economisiți până în prezent?	91
Figura 79	Ce parte din economii sunt păstrate în Moldova?	92
Figura 80	De ce nu aveți un cont bancar în Moldova?	93
Figura 81	Unde păstrați economiile în Moldova?	94
Figura 82	Unde păstrați economiile în țara de migrație?	94
Figura 83	Care din următoarele produsele financiare din Moldova le aveți / intenționați să le achiziționați?	95

Oportunități de piață și lacune

Figura 84	Cât de interesați sunt actualii sau potențialii membri migranți din gospodăria dvs. în folosirea următoarelor servicii și produse?	96
Figura 85	Cunoașteți vreo organizație, companie sau minister care oferă informație sau asistență (de orice tip) potențialilor sau actualilor migranți?	97
Figura 86	Aveți vreun contact cu asociații/ONG-uri moldovenești de peste hotare?	97
Figura 87	Cum contactați cu asociațiile/ONG-urile moldovenești?	98

Extrase ale constatărilor și faptelor importante

Moldova în migrație externă și mobilitate internă

- ▶ **411 000 persoane sau 12,4% din populația totală sunt în migrație internațională pe termen lung.** Dintre aceștia, **370 000 sunt lucrători migranți:** 56% (sau 206 000) din lucrătorii migranți sunt în Rusia, 22% (sau 81,000) în Italia, iar între 2% și 3% (sau de la 8 000 la 10 000) în fiecare din următoarele țări precum Franța, Turcia și Portugalia. Suplimentar, aproximativ 18 400 moldoveni se află la studii peste hotare, iar 18 700 persoane sunt în migrație în scopul reîntregirii familiei.
- ▶ **109 000 moldoveni practică migrație sezonieră.** Aceștia reprezintă 3,3% din totalul populației și se regăsesc în cazul a 7,7% din numărul total de gospodării din Moldova. 81% lucrează sezonier în Federația Rusă (sau 88 000 persoane), 7% în Italia (sau 7 700 persoane).
- ▶ În 2013, **numărul total al migranților moldoveni pe termen lung sau scurt care lucrau în Federația Rusă este estimat la circa 300 000.**
- ▶ **217 000 persoane** sau 6,6% din totalul populației din Moldova sunt implicați în fenomenul **mobilității geografice** (13,1% din gospodării)
- ▶ **44 000 migranți internaționali** sau 1,3% din totalul populației Republicii Moldova **s-au întors în Moldova** până în prezent (fapt care a implicat 3,2% gospodării din Moldova). 54,5% au revenit în perioada 2010-2013.
- ▶ 38,6% din gospodăriile din Moldova au avut una sau mai multe persoane care au practicat migrație internațională și / sau mobilitate geografică (mobilitate internă).
- ▶ 29,4% din gospodării au avut unul, mai mulți sau toți membrii în migrație internațională, fie pe termen lung, fie sezonier.
- ▶ **Migrația din Moldova este departe de a fi epuizată:** 107 000 persoane intenționează să plece peste hotare la muncă sezonieră sau pe termen lung. Acest fapt presupune o creștere potențială cu 22% a numărului de migranți externi.

Profilul migraționist al Republicii Moldova în prezent

- ▶ Aproape 9% din case / apartamente sunt abandonate (nimeni nu locuiește acolo) - fie că toți locatarii sunt decedați (probabil), fie au abandonat pur și simplu casa pentru că nu doreau sau nu reușeau să o vândă. 2/3 din aceste proprietăți se află în mediul rural.
- ▶ 4.7% proprietăți au toți membrii în migrație, însumând astfel aproximativ 53 000 de gospodării cu migranți
- ▶ Aproximativ 1% din proprietățile studiate sunt utilizate în scopuri comerciale (depozite, magazine, baruri etc.).
- ▶ În decursul unor perioade ale anului populația rurală poate diminua cu 28%
- ▶ Numărul migranților internaționali aflați cu scop de muncă peste hotare este mult mai mic decât se declară de obicei. În plus, mobilitatea moldovenilor nu are doar caracter extern, dar și intern, și este în desfășurare continuă....
- ▶ Urbanizarea se reflectă în procesele de mobilitate internă
- ▶ Migrația externă sezonieră este preponderent practică de bărbați, spre deosebire de mobilitatea internă
- ▶ Angajarea în câmpul muncii este obiectivul principal al migrației pe termen lung
- ▶ Există o tendință clară printre copiii de a se alătura părintelui/părinților aflați în migrație
- ▶ Există o tendință clară de revenire în Moldova, fapt ce indică dezvoltarea unui proces de migrație circulară
- ▶ Cu cât migrantul este mai în vârstă, cu atât mai mare este probabilitatea de a reveni cu traiul permanent în Moldova

- ▶ În viitor, migrații sezonieri vor opta mai puțin pentru CSI în calitate de regiune de migrație
- ▶ Migrația pe termen lung a populației din regiunile de Nord și Sud ale Republicii Moldova poate înregistra o scădere, în timp ce la Chișinău este posibilă o eventuală creștere
- ▶ Tinerii din Moldova prezintă un interes sporit față de migrația pe termen lung
- ▶ Migrații pe termen lung sunt mai predispuși să plece în Europa de Nord, SUA și Israel în viitor

Caracteristici principale ale migrației pe termen lung din Moldova

- ▶ Migrația din Moldova este caracterizată de o intensitate sporită începând cu anul 2000 și continuă a fi un proces în desfășurare
- ▶ Mai mult de 2/3 din membrii gospodăriei aflați în migrație pe termen lung au reglementat statutul de ședere
- ▶ Gradul relativ de reglementare în UE și CSI se reflectă în nivelul de angajare oficială în câmpul muncii în regiunile de destinație
- ▶ Intenția de migrare este influențată de 2 factori importanți: prezența altor membri în migrație și statutul de angajare în câmpul muncii

Caracteristici socio-economice

- ▶ Migrația din Moldova cuprinde partea economic activă a populației
- ▶ Nivelul de studii al migraților reflectă, în medie, situația generală a populației din Moldova în acest sens
- ▶ Jumătate din migrații moldoveni sunt angajați în calitate de “lucrători necalificați”
- ▶ În majoritatea cazurilor, înainte de plecare, migrații sunt șomeri sau “sub-ocupați”
- ▶ Diferența în nivelul veniturilor obținute de către bărbați și femei a crescut în ultimii trei ani
- ▶ O mare parte din migrații moldoveni sunt căsătoriți

Maturitatea ciclului migraționist

- ▶ Majoritatea migraților moldoveni pe termen lung din UE își reglementează șederea și permisele de lucru
- ▶ Gradul relativ de reglementare se reflectă în propensiunea migraților de a deține cont în bancă
- ▶ Dintre cei care și-au reglementat statutul, marea majoritate a reușit să facă acest lucru la prima etapă a ciclului migraționist
- ▶ Există o tendință clară orientată spre migrația legală și reglementarea statutului încă în primele etape ale migrației
- ▶ Nivelul de reunificare a familiei în rândul migraților căsătoriți este scăzut în comparație cu alte țări studiate până în prezent, dar tendința este progresivă
- ▶ O gospodărie transnațională medie are între 3.2 și 3.8 membri, în funcție de sursa de informație – migrantul ca respondent sau capul familiei / persoana care îl înlocuiește
- ▶ Dat fiind sectoarele predominante în care sunt angajați migrații moldoveni, nu este de mirare faptul că puțini dintre ei au obținut

- ▶ educație formală peste hotare sau instruire la locul de muncă
- ▶ Nivelul veniturilor personale reflectă perspectivele economice ale migranților moldoveni în cele două regiuni principale ale migrației
- ▶ La nivel de tendință, comparația regională a veniturilor anuale ale gospodăriilor aflate în migrație reflectă nivelul relativ redus al maturității migrației din Moldova

Rețele sociale și de comunicare

- ▶ Circa 4 din 5 migranți moldoveni au apelat la rețelele lor pentru a fi ajutați să migreze
- ▶ Factorul de proximitate în locurile de destinație și la locul de muncă contribuie la consolidarea rețelei sociale
- ▶ Migranții moldoveni mențin legături puternice cu localitățile lor de la baștină
- ▶ Accesul la sursele media în regiunile de migrație este destul de înalt
- ▶ Totuși comunicarea personală cu familia, prietenii și alți migranți este cea mai de încredere sursă de informație

Migrația circulară

- ▶ 59% dintre migranți au o intenție clară de a reveni cu traiul permanent în Moldova, și alte 16% sunt indeciși
- ▶ Decizia moldovenilor de a reveni acasă este determinată de anumite obiective și condiții bine definite
- ▶ Pentru migranții moldoveni, precum și pentru cei din alte țări studiate, realizarea obiectivelor de economisire este o condiție prioritară în luarea deciziei referitoare la întoarcerea acasă
- ▶ Unul din indicatorii intenției de revenire îl constituie deținerea de către gospodăriile de migranți a proprietății în țara de origine și în țara de migrație
- ▶ Dorința achiziționării de proprietăți în viitor explică, într-un fel, intențiile de revenire a migranților

Venituri, cheltuieli și economii

- ▶ Veniturile și cheltuielile gospodăriilor continuă să fie influențate de regiunea de destinație; totuși diferența volumului veniturilor din UE și CSI a fost eliminată în ultimii 3 ani
- ▶ Migranții moldoveni au obiective foarte clare de economisire (cu mici variații în ultimii trei ani) și o imagine la fel de clară referitor la suma de bani de care au nevoie
- ▶ În urma creșterii veniturilor, migranții moldoveni sunt acum mai încrezători că vor putea realiza obiectivele de economisire decât erau trei ani în urmă

Remitențe

- ▶ Marea majoritate a gospodăriilor de migranți aflate peste hotare (79%) trimit regulat bani acasă
- ▶ “A ajuta soțul (soția) și copiii” și “a ajuta părinții” sunt cei mai importanți factori pentru care migranții trimit remitențe
- ▶ În 2012 o “gospodărie remitentă” a transferat în medie 4,488 Euro
- ▶ Creșterea veniturilor nu influențează automat creșterea volumului de remitențe....
- ▶ Economii și investițiile reprezintă o pondere surprinzător de mare în remitențele către Moldova

- ▶ Migranții pe termen lung din CSI și UE manifestă comportamente noi de remitere.....
- ▶ În anul 2012, au fost realizate în medie 6.4 transferuri formale și neformale
- ▶ Căile neformale de transfer continuă să fie preferate de un număr mare de persoane remitente și, după cum este ilustrat în sondajul cu gospodării, gospodăriile care primesc remitențe continuă să utilizeze atât canalele formale, cât și cele neformale ... Dar, situația este puțin diferită din punct de vedere al valorii remitențelor
- ▶ În medie, 39% dintre remitenți au pretins că au trimis mai puțini bani în Moldova în 2012 în comparație cu 2011
- ▶ În 2012, gospodăriile din Moldova au primit mai mult de 43 milioane Euro sub formă de remitențe nemonetare
- ▶ În 2012 au fost realizate mai mult de 430.000 de transferuri în formă de colete (prin curier sau aduși de migrant personal), cu o medie de aproximativ 1,200 transferuri pe zi

Investiții

- ▶ Migranții moldoveni au un puternic spirit întreprinzător și investițional
- ▶ Domeniile de investire cele mai populare continuă să fie comerțul, agricultura, construcțiile și serviciile
- ▶ Se observă o scădere a interesului de investire în sfera agricolă și imobiliară și o redirectionare spre sectorul de producere, construcții și servicii
- ▶ Experiența migraționistă propriu zisă influențează intențiile investiționale
- ▶ Majoritatea migranților cu intenții de a face investiții, planifică să investească în comunitatea de baștină, ceea ce este în concordanță cu tendința de a reveni cu traiul permanent în localitatea de origine
- ▶ Migranții moldoveni manifestă un interes ridicat față de posibilitățile de a investi în comunitatea de baștină, împreună cu partenerii din sectorul privat sau cu autoritățile locale

Intermedierea financiară în Moldova

- ▶ Gospodăriile aflate în migrație au obiectivul de a face economii substanțiale
- ▶ În general, migranții au tot mai multe posibilități de a-și atinge scopurile financiare și sunt tot mai încrezători
- ▶ Migranții își păstrează cea mai mare parte a economiilor peste hotare
- ▶ Sistemul bancar din Moldova este considerat de migranții pe termen lung drept riscant și mai puțin atractiv
- ▶ Un număr în creștere de migranți doresc să păstreze unele economii în băncile din Moldova. Totuși o parte considerabilă de economii transferate în Moldova rămân în afara intermedierei financiare formale
- ▶ Migranții moldoveni preferă să folosească intermediari financiari în țările lor de migrație
- ▶ Există un potențial clar în extinderea accesului la serviciile financiare

Oportunități de piață și lacune

- ▶ Majoritatea migranților prezintă interes față de o gamă largă de produse și servicii sociale și economice pe parcursul întregului ciclu migraționist
- ▶ 9 din 10 migranți nu cunosc nicio organizație privată sau publică care oferă informație sau asistență (de orice tip) persoanelor care intenționează să migreze sau celor aflate în migrație
- ▶ 9 din 10 migranți nu interacționează sub nicio formă cu asociațiile de moldoveni peste hotare

Mulțumiri

Acest studiu de piață vizează identificarea domeniilor și a mijloacelor prin care părțile interesate din Republica Moldova ar putea promova și capta, într-un mod mai eficient, aspectele pozitive ale migrației circulare, precum și promovarea legăturilor dintre migrație și dezvoltare. Prin prisma sa inovatoare și o abordare de cercetare complexă, studiul oferă perspective importante în înțelegerea obiectivelor migranților moldoveni pe termen lung la toate etapele procesului de migrație, în special, deoarece acestea se referă la obiectivele lor de acumulare a bunăstării și comportamentele aferente de economii și investiții. În conformitate cu obiectivele generale ale inițiativei NEXUS Moldova, credem că acest document va servi o sursă de inspirație și ghid de utilizare în dezvoltarea serviciilor relevante migranților și intervențiilor politice conexe. Acest document este destinat specialiștilor în domeniul migrației, autorităților publice la nivel central și local; precum și potențialilor parteneri NEXUS din sectorul privat și necomercial – pe plan intern și internațional.

Dorim să mulțumim reprezentanților Uniunii Europene și Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare pentru asistența financiară acordată, dar și pentru interesul sporit atât în examinarea problemelor legate de gestionarea eficientă a migrației, cât și abordarea inovatoare a legăturii între migrație și dezvoltare. În aceeași măsură dorim să ne exprimăm gratitudinea față de Victor Lutenco și personalul de la Biroul pentru Relații cu Diaspora care au contribuit la ridicarea gradului de conștientizare cu privire la contribuția diasporei în materie de remitențe și economii, precum și pentru furnizarea informației, publicațiilor și datelor disponibile. Metodologia, inclusiv instrumentele de cercetare, au fost ulterior adaptate cu sprijinul Biroului Național de Statistică, Biroului pentru Migrație și Azil, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Băncii Naționale a Moldovei, Organizației Internaționale pentru Migrație și alți membri ai Echipei Tehnice de Lucru în domeniul migrației. De asemenea, suntem recunoscători Poliției de Frontieră și Serviciului Vamal pentru facilitarea accesului în zonele vamale unde au fost organizate interviurile cu migranții; precum și autorităților locale care au cooperat în procesul de colectare a datelor pentru sondajul cu gospodăriile din localitățile selectate.

Acest raport reprezintă și un rezultat al unui vast efort comun, la care au contribuit multe instituții și persoane cărora le mulțumim. De asemenea, aducem mulțumiri celor 2.465 respondenți care au participat în sondajul cu migranții, precum și altor 20,850 respondenți din cadrul sondajului cu gospodăriile. Echipa de cercetare, analiștii și operatorii de teren al Centrului CIVIS au depus eforturi considerabile la realizarea acestor sondaje, deseori activând în condiții dificile. În acest context, autorii aduc mulțumiri tuturor membrilor echipei CIVIS. În mod special, exprimăm recunoștința domnului Viorel Nuțu, care a analizat și procesat un volum imens de date statistice, astfel facilitând elaborarea acestui raport.

În aceeași măsură dorim să ne exprimăm gratitudinea față de Lilian Galer, expert în eșantionare și calculul inferențelor statistice, care a oferit servicii de consultanță independente cu privire la schema de eșantionare, ponderarea datelor, calcularea probabilităților și inferențelor statistice. Francisca de Zwager a contribuit substanțial la analiza datelor, design-ul publicației, coordonarea procesului de redactare și formatare, fapt ce a permis publicarea finală a raportului.

În mod tradițional, autorii își asumă întreaga răspundere pentru metodologiile, datele, analiza, concluziile și recomandările prezentate în acest document. Conținutul acestui raport nu reflectă în niciun fel punctul de vedere al UE, Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare sau al partenerilor din consorțiul NEXUS Moldova.

Nicolaas de Zwager
Ruslan Sințov
Chișinău, octombrie, 2014

SUMAR EXECUTIV

“În cele din urmă, migrăm pentru a face economii”

Migrant (bărbat, 31 ani), Grecia

Premisa fundamentală a abordării NEXUS¹, sprijinită de acest studiu de piață, este recunoașterea migrantilor și a familiilor lor drept un segment de piață important și distinct, de un interes special pentru Guvernul Moldovei, părțile interesate din sectorul privat și public și, desigur, pentru înșiși migrații.

Fluxurile financiare din partea migrantilor direcționate spre comunitățile lor de origine stau la baza relației dintre migrație și dezvoltare. Până în prezent majoritatea studiilor și politicilor în domeniu, precum și industria financiară și-au concentrat atenția asupra remitențelor, care sunt, indubitabil, considerabile și foarte importante atât la nivel individual, cât și la nivel de țară. NEXUS Moldova abordează o perspectivă mai largă și mai profundă. Proiectul este ghidat de premisa conform căreia **capitalul financiar, uman și social acumulat de către migrații peste hotare este interconectat. Anume această bunăstare acumulată reprezintă un potențial ce ar putea influența substanțial dezvoltarea economică și socială din Moldova.**

Acest studiu de piață prezintă date selecte rezultate din sondajul cu migrații și gospodăriile care sunt părți componente ale proiectului NEXUS Moldova. Atunci când este relevant, studiul oferă o analiză comparativă cu rezultatele sondajelor similare realizate în cadrul Proiectului DEVINPRO Moldova 2009/2010. Ambele cercetări au fost realizate în baza conceptelor și metodologiei elaborate de către International Agency for Source Country Information (IASCI) și care, din anul 2006, au fost implementate în diferite țări din Europa de Sud-Est. Componentele de cercetare ale proiectului NEXUS Moldova și DEVINPRO Moldova au fost implementate în parteneriat cu Centrul de Analize și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice (CIVIS).

Studiul cu gospodării din 2013 este primul de acest gen implementat în Moldova, utilizând o metodologie complexă în baza schemei de eșantionare probabilistă, precum și instrumente de cercetare complexe aplicate în mod specific domeniului migrație. În consecință raportul include cele mai exacte și recente estimări ale numărului de migrații interni, migrații externi – sezonieri și pe termen lung, migrații întorși și migrații potențiali, precum și estimări ale volumului de remitențe și economii. În general, raportul își propune să ofere o perspectivă holistică în abordarea legăturii migrație și dezvoltare (la nivel personal și social). În mod special sunt invocate date și concepte relevante pentru a sprijini promovarea strategiilor și intervențiilor pe piață pentru dezvoltarea practicilor de migrație circulară eficientă, contribuind la dezvoltarea economică durabilă în Republica Moldova și diminuând consecințele negative ale migrației.

Toate datele prezentate în acest raport se referă la perioada de 12 luni anterioară perioadei de colectare a datelor. Migrații economice pe termen lung reprezintă grupul țintă al acestui studiu.

1 Pentru informație suplimentară despre abordarea NEXUS consultați Sumarul Proiectului NEXUS Moldova – Anexa 1, și www.iasci.info.

O privire de ansamblu a statutului migrației din Moldova în prezent

Studiul de piață pune accentul pe migrații pe termen lung, în corespundere cu obiectivele proiectului NEXUS. Însă, fenomenul migrației din Moldova, precum și impactul său (pozitiv și negativ) nu ține doar de fluxurile externe ale migraților pe termen lung, dar implică și o mobilitate internă și sezonieră a forței de muncă.

Rezultatele studiului indică un număr de aproximativ 479 000 cetățeni moldoveni aflați în migrație externă în 2013, dintre care 370 000 erau migrați pe termen lung, iar 109 000 practicau munca sezonieră. Suplimentar, alte 217 000 persoane practicau mobilitatea internă. Circulația populației din mediul rural spre cel urban, atât în interiorul țării, cât și în exterior, cauzează o descreștere a populației din mediul rural cu până la 28% în anumite perioade ale anului. 39% gospodăriile din Moldova au cel puțin un membru în migrație internă sau externă.

Contrar opiniei generale, precum că intensitatea migrației din Moldova a scăzut, estimările indică totuși o tendință în creștere a stocului de migrați în cei trei ani dintre sondaje, precum și o sporire a fluxului de migrați potențiali în viitorul apropiat. 107 000 persoane au exprimat intenția de a migra pe termen lung sau sezonier. Această cifră reprezintă o eventuală creștere cu

22% a stocului de migrați externi în următoarele 12 luni după realizarea sondajului. La nivel de tendințe constatăm faptul că migrația pe termen lung devine tot mai atractivă pentru populația tânără și locuitorii din mediul urban. Aceste tendințe sugerează că migrația decurge în mai multe trepte: moldovenii migrează inițial în interiorul țării din regiunile rurale spre cele urbane, iar apoi pleacă peste hotare.

Țările de destinație din Europa de Sud, precum Portugalia, Spania, Grecia și Turcia, deja nu mai sunt populare în rândul migraților moldoveni. Chiar dacă, Rusia și Italia rămân a fi regiunile prioritare de destinație, ele nu mai prezintă interes sporit pentru migrații moldoveni pe termen lung care optează deja pentru țările din Europa de nord.

Există o tendință clară de revenire în Moldova, fapt ce indică evoluția unui proces de migrație circulară. Estimările atestă un număr de aproximativ de 44 000 migrați externi pe termen lung care s-au întors în Moldova cu traiul permanent (adică, migrații care au declarat la momentul realizării sondajului, că nu au intenția de a migra), dintre care 55% au revenit în perioada precedentă de 3 ani.

Migrația nu vizează doar fluxurile externe de migrați pe termen lung; ea include de asemenea mobilitatea internă semnificativă a forței de muncă și migrația forței de muncă sezonieră.

Caracteristicile principale ale migrației pe termen lung din Moldova

Plecarea în masă peste hotare a moldovenilor a început în 2000 și continuă să fie intensă până în prezent. Migrația în masă din Moldova a înregistrat două valuri mari în 2007 și în 2010. Cel de al doilea val a avut loc drept răspuns la impactul crizei economice globale asupra economiei Republicii Moldova, dar și o consecință a obținerii în masă a cetățeniei românești de către moldoveni (aproximativ 256 000 cetățenii au fost acordate în perioada 2010-2012).

Până în anul 2010 migrația moldovenilor a fost orientată prioritar spre regiunea UE, unde s-a înregistrat o creștere de la 40% la 47% din numărul total de migranți. Totuși, în perioada de trei ani dintre sondaje, s-a constatat o modificare a modelului migrației, și anume, redirecționarea spre CSI, preponderent în Rusia. Creșterea numărului de migranți în CSI poate fi explicată prin reducerea decalajului în veniturile și economiile gospodăriilor de migranți din CSI și UE. Țările Europei de Sud au devenit mai puțin atractive pentru migrații moldoveni care se reorientează spre țările din nordul Europei. Ca și în cazul preferințelor pentru CSI, această tendință este în concordanță cu prioritățile migranților potențiali, ambele având un factor comun – obiectivele de acumulare a bunăstării (migranții pleacă în acele țări unde au șanse mai mari să realizeze obiectivele propuse).

În linii generale, migrații pe termen lung provin din diverse categorii sociale și sunt de origine atât din mediul urban (32%), cât și din cel rural (68%). 56% sunt bărbați și 44% femei. Bărbații din regiunile mai sărace ale mediului rural aleg ca destinație țările CSI, în timp ce mai multe femei din zonele urbane tind să migreze spre țările UE. Această “distribuție de gen”, oarecum unică pentru Moldova, poate fi explicată în special prin cererea forței de muncă în sectoarele prioritare în care sunt angajați migrații pe termen lung.

Estimările indică o predispunere mare pentru migrație în rândul tinerilor: în ultimii patru ani ponderea migranților cu vârsta cuprinsă între 18-29 ani a crescut de la 55% la 66%.

Statutul de reglementare a șederii și muncii peste hotare pentru migrații moldoveni pe termen lung înregistrează o tendință de creștere atât în regiunea UE, cât și în CSI. Acest lucru se transpune într-un număr mai mare a migranților angajați formal (în bază de contract) în câmpul muncii și acces mai mare la serviciile bancare în țara de migrație.

Migranții moldoveni sunt flexibili și predispuși să migreze de la un sector la altul și de la o țară la alta, în conformitate cu cerințele pieței forței de muncă și obiectivul lor general – acumularea bogăției.

Femeile în migrație continuă să câștige semnificativ mai puțin decât bărbații. Mai mult ca atât, diferențele în veniturile femeilor și bărbaților în migrație au crescut dublu în perioada de trei ani dintre cercetări.

Șomajul continuă să fie unul din factorii ce motivează populația să migreze: 1 din 4 migranți pe termen lung erau șomeri înainte de a migra. Mai mult decât atât, sub-ocuparea și procesul rezultat de *irosire a creierului* de asemenea are loc în țara de origine înainte de migrare. La polul opus, estimările studiului (atât cu migranții, cât și cu gospodăriile) arată că rata șomajului printre migranții moldoveni este foarte joasă – sub 3%. Nivelul scăzut al ratei șomajului printre migranți este confirmat și de cercetările realizate în alte țări din Europa de Sud-Est. Studiile demonstrează că migranții sunt mult mai flexibili în a se adapta la condițiile pieței forței de muncă decât populația locală. Migranții sunt mai predispuși să treacă de la un sector de activitate la altul și de la o țară la alta, în corespundere cu obiectivul lor principal în migrație - acumularea de bunăstare și circularitatea. O altă tendință nouă în configurația factorilor ce impulsionează migrația este procesul de reunificare a familiei peste hotare, în special în regiunea UE.

Una dintre caracteristicile definitorii ale migranților moldoveni este nivelul înalt de studii și experiența profesională – aspect ce reflectă profilul populației generale. Studiile anterioare au arătat că migranții deseori trec de la munci mai puțin calificate la altele mai calificate în corespundere cu nivelul lor de studii/calificare și integrare în societatea gazdă de-a lungul perioadei migraționiste. În prezent, această tendință este însă mai puțin vizibilă în cazul migranților moldoveni. Situația poate fi explicată prin faptul că majoritatea migranților moldoveni continuă să fie ocupați în construcții și sfera de îngrijire la domiciliu.

Femeile primesc salarii mai mici în comparație cu bărbații, chiar și atunci când sunt angajate în aceleași sectoare de activitate. În ultimii trei ani această discrepanță de venituri s-a dublat de la 14% la 28%.

Maturitatea ciclului migraționist

Este important să înțelegem “maturitatea”² relativă a ciclului migraționist general, deoarece oferă datele relevante privind comportamentul migraționist și economic actual și viitor al migrașilor – inclusiv intenșile probabile de revenire în țara de origine.

La evaluarea conceptului “maturitatea migrașiei” sunt utilizate metodologii similare și date comparabile cu cele aplicate în alte state. Luând în considerație o serie de indicatori referitori la migrație (nivelul de reglementare a statutului de ședere în țara de migrație, rata de reîntregire a familiei, cunoașterea limbii vorbite în țara de migrație și integrarea/prosperitatea relativă), se poate afirma că migrașia din Moldova are un nivel relativ mai mic al maturității în comparație cu alte state analizate. De exemplu, deși nivelul de reîntregire a familiei și rata veniturilor crește în cazul gospodăriilor transnașionale din Moldova, acestea continuă să fie mai mici comparativ cu Albania, B&H, Kosovo și România.

Migrașia din Moldova rămâne la un stadiu relativ mai puțin matur comparativ cu alte țări din regiunea de sud-est a Europei studiate până în prezent.

² Maturitatea ciclului migrașionist vizează întregul proces al migrașiei în masă dintr-o anumită țară, și nu doar experiența unui individ. Maturitatea este evaluată utilizând mai mulți indicatori, după cum este analizat în următoarele pagini.

Rețele sociale și comunicarea

Pentru a elabora strategiile relevante de marketing și de ridicare a nivelului de conștientizare, este necesar să cunoaștem mecanismele de ajutor reciproc și sursele de comunicare disponibile/de încredere ale migrașilor.

Ajutorul reciproc în rândul migrașilor, precum și între migrași și comunitatea de baștină, joacă un rol esențial în fiecare etapă a experienței migrașioniste. Rezultatele studiului și experiența NEXUS Moldova arată că o colaborare neformală începe chiar în faza de pregătire pentru plecarea peste hotare, continuă de-a lungul ciclului migrașionist și se menține inclusiv în etapa de revenire și reintegrare. Rețelele sociale și comunicarea au un rol important pentru migrași în gestionarea riscurilor legate de migrație, contribuind la reducerea costurilor financiare asociate migrașiei și maximizarea beneficiilor din migrație.

În timp ce există un deficit de resurse informașionale verticale și structurale, migrașii moldoveni dau dovadă de nivel înalt al capitalului orizontal sau social. Acest lucru demonstrează încrederea puternică pe care o au migrașii față de rețelele sociale, precum și capacitatea lor de a forma legături în locurile de migrare. În general,

gospodăriile de migranți moldoveni mențin legături strânse cu familiile lor, prietenii și vecinii în Moldova, precum și cu semenii lor în țara de migrație. Comunicarea personală cu familia, prietenii și colegii migranților rămâne cea mai de încredere sursă de informații. Deși există asociații ale migranților și organizații de diaspora, rolul și importanța lor pentru comunitățile de migranți și familiile acestora par a fi extrem de limitate.

Există o relație puternică între intensitatea comunicării, pe de o parte, și comportamentul remitent, intențiile de întoarcere și investiții, pe de altă parte. Canalele de comunicare contribuie nu doar la satisfacerea necesităților emoționale, dar și ajută la schimbul de informații, idei și practici.

Odată reîntorși, mulți migranți moldoveni folosesc rețelele sociale pe care le-au stabilit în țările de destinație pentru propriul beneficiu. Aceasta îi ajută în a dezvolta sau în a menține relații comerciale și economice cu partenerii din fostele state-gazde.

Migrația circulară

Migrația circulară, inclusiv revenirea cu traiul permanent în Moldova a migranților pe termen lung este un proces continuu, dinamic și în creștere. Această constare este contrar opiniei populației generale, analiști la nivel național și internaționali, care susțin că fenomenul revenirii migranților în Moldova nu are loc.

Ajutorul reciproc între migranți, precum și între migranți și comunitatea din țara de origine, joacă un rol important în fiecare fază a experienței de migrație.

Întoarcerea și integrarea sustenabilă sunt considerate a fi ultima etapă în procesul migrației circulare. Din perspectiva legăturii dintre migrație și dezvoltare, precum și a managementului eficient al migrației, procesul de revenire din migrație este important pentru că implică un posibil transfer de capital financiar (economii acumulate peste hotare), uman (experiență, aptitudini, cunoștințe, idei și practici antreprenoriale etc.) și social (contacte, rețele). Prin urmare, migrația circulară este un factor determinant ce influențează nivelul de dezvoltare ce poate fi obținut din partea migrației.

Estimările sondajului realizat în 2012 delimitează tendințe aparent contradictorii de revenire a migranților. Pe de o parte, datele indică o creștere a numărului de migranți care revin pentru a se stabili cu traiul permanent, iar pe de altă parte, o descreștere a numărului de migranți care au intenția de a reveni, în special din regiunea UE. În acest context, tendința de revenire permanentă din trecut trebuie analizată într-un context mai larg al maturității ciclului migraționist.

Rezultatele sondajelor din 2009 și 2012 confirmă că pentru cei mai mulți dintre migranții moldoveni atingerea obiectivelor de economisire constituie factorul principal care determină decizia de revenire în Moldova. O mare importanță o au și factorii externi, pe care migrantul nu-i poate controla, și anume, oportunitățile de angajare sau climatul investițional din Moldova. Totuși datele și experiența în domeniu reflectă faptul că trei factori cumulați contribuie la amânarea sau diminuarea intenției migranților de a se întoarce cu traiul permanent în țara de origine:

- i) i) extinderea perioadei de migrație în cazul în care migrantul nu-și atinge obiectivele;
- ii) i) creșterea progresivă a nivelului de reunificare a familiei ca obiectiv al migrației; și
- iii) i) integrarea/asimilarea și îmbunătățirea statutului social-economic în țara de migrație.

În comparație cu migranții altor țări studiate din Europa de Sud-Est, intențiile de reîntoarcere permanentă a migranților moldoveni sunt mai mari, totuși sondajul din 2012 atestă o tendință alarmantă în scădere de la 71% la 59%, în timp ce procesul de reunificare a familiei este în creștere, în special în regiunea UE. O altă constatare alarmantă este faptul că migranții tineri sunt cel mai puțin predispuși să revină cu traiul permanent și tot ei reprezintă grupul de vârstă cu un nivel înalt al intenției de migrare pe termen lung. În ansamblu, aceste constatări confirmă estimările altor studii și prognozele demografice cu privire la îmbătrânirea populației din Moldova, scăderea natalității și a numărului de persoane economic active.

Aceste tendințe se reflectă și în schimbările de comportament și ambiția de a deține bunuri imobiliare: procentul migranților care intenționează să procure imobil în Moldova a scăzut de la 48% la 40% în decursul a trei ani dintre cele două cercetări. În același timp, 6% din migranți au vândut proprietățile lor imobiliare din țara de origine, iar alte 6% intenționează să le vândă în următorii 3 ani.

Majoritatea migranților moldoveni cu intenție de întoarcere nu ar lua în considerare revenirea la baștină înainte de îndeplinirea obiectivului lor de economisire.

Procesul de întoarcere, când va avea loc, va contribui la tendința generală de urbanizare în Republica Moldova. În același timp, estimările indică o descreștere a acestei tendințe în ultimii trei ani (de la 22% în 2009 la 13% în 2012). Astfel, migranții prezintă un interes mai înalt de revenire cu traiul în comunitățile lor de origine.

Privind în perspectivă, intențiile de revenire la baștină reprezintă un factor determinant în explicarea și prognozarea comportamentelor de economisire, remitere și de investire.

Caracteristicile financiare principale

Comparând Moldova cu alte state din regiune cu nivele înalte ale migrației, este posibil să identificăm unele caracteristici-cheie ale fenomenului migrației din Moldova.

În 2012, gospodăriile de migranți moldoveni au înregistrat un venit mediu net anual de 17 328 Euro (comparativ cu 14 196 Euro în 2009), dintre care 10 044 Euro sunt economisiți (8 316 Euro în 2009). Acest fapt relevă o predispunere constant înaltă de a economisi (înainte de a remite) 48% din venitul gospodăriei (net, în urma impozitării și a altor taxe obligatorii), în timp ce valoarea absolută a veniturilor și a economiilor a crescut.

Această predispunere este foarte înaltă chiar și în comparație cu alte țări studiate. Rata înaltă de economisire poate fi explicată prin caracteristicile și dinamica migrației din Moldova, inclusiv prin acei factori care determină nivelul mai mic al maturității ciclului migraționist, precum rata scăzută de reunificare a familiei.

Gospodăriile moldovenești în migrație au o predispunere foarte înaltă de a face economii - 48% din venitul gospodăriei

În corespundere cu obiectivul principal al gospodăriei migrantului – acumulare a bunăstării, raportul dintre economiile păstrate în țara de migrație versus remitențe trimise în Moldova este de 1,82:1, înregistrând o creștere de la 1,26:1 în 2009. Cu alte cuvinte, în 2012 economiile acumulate în străinătate au fost echivalentul a 182% din valoarea remitențelor în aceeași perioadă. În alte țări studiate din Europa de Sud-Est acest raport al economiilor versus remitențe constituia 4,0:1. Această diferență este determinată preponderent de valoarea mai mare a remitențelor – subiect abordat în capitolul respectiv din raport.

Cele mai importante obiective de economisire identificate sunt achiziționarea sau repararea locuinței, investiții în afaceri, educația copiilor și asigurarea pensiei. Aceste obiective sunt similare, dar nu identice cu cele din alte țări studiate.

Gospodăriile de migranți moldoveni nu sunt utilizatori activi de servicii bancare, deși gospodăriile cu migranți și remitențe apelează la bănci mai des decât gospodăriile fără migranți. Se presupune că odată cu maturizarea ciclului migraționist, utilizarea serviciilor bancare și a altor servicii financiare va crește treptat.

Nivelul remitențelor este mai înalt decât mediile pe regiune

Gospodăriile de migranți moldoveni continuă să remită semnificativ mai mult decât migrații din alte țări studiate până în prezent. Valoarea anuală medie a remitențelor în 2012 a fost 3 556 Euro per gospodărie (o scădere ușoară comparativ cu 2009, preponderent în regiunea UE), ceea ce reprezintă 21% din venitul net.

Gospodăriile de moldoveni care și-au reunificat familiile trimit, în medie, cu 1 470 Euro mai puțin (sau cu 30% mai puțin) decât migrații care nu și-au reîntregit familiile în țările de destinație. Această diferență a crescut de la 24% în 2009.

În general, valoarea remitențelor nu este influențată de mărimea veniturilor gospodăriei. Deși venitul mediu al gospodăriilor remitente a crescut cu 19%, în ultimii trei ani, valoarea remitențelor s-a mărit doar cu 2% (valoarea absolută). Această constatare pare să confirme ipoteza precum că: (i) majoritatea migraților trimit doar suma de bani care o consideră suficientă pentru a

satisface necesitățile imediate de consum ale membrilor familiei din Moldova, (ii) pentru majoritatea gospodăriilor cu migranți acumularea de bunăstare este un obiectiv principal al migrației, (iii) nivelul înalt de neîncredere în sistemul financiar persistă. Ca rezultat, majoritatea economiilor migraților sunt păstrate în străinătate.

Ca și în cazul altor țări studiate, maturizarea ciclului migraționist din Moldova ar putea contribui la o scădere pe termen mediu a volumului de remitențe în Republica Moldova.

Această combinație dintre veniturile și cheltuielile gospodăriei se soldează printre gospodăriile migraților de moldoveni cu o **propensiune foarte înaltă de economisire** a circa 48% din veniturile gospodăriei (comparativ cu 23-32% în celelalte țări studiate).

Este interesant faptul că componenta “consum” a remitențelor (ca valoare) este relativ omogenă în cazul tuturor țărilor studiate, în condițiile în care se ia în considerație componența familiei și paritatea puterii de cumpărare. Această coerență în comportamentul migraților din diferite țări confirmă principiul că migrații trimit bani în special pentru consum.

Gospodăriile cu familiile reunite transferă, în medie, cu o treime mai puțin decât migrații care nu au familia reîntregită.

Prin urmare, moldovenii păstrează sume *mai mici* de bani în formă de economii în țările de destinație și o pondere mai mare de economii și investiții în cadrul transferurilor curente, comparativ cu alte țări studiate. Acest fapt indică asupra unui nivel redus de reunificare a familiilor, utilizare redusă a serviciilor bancare și neîncredere în sistemul financiar din CSI.

În 2012, aproximativ 120 000 gospodării au primit de la migranți remitențe în formă de bunuri în valoare de 43 milioane Euro. Gospodăriile cu migranți în regiunea UE primesc, de regulă, un volum mai mare de remitențe nemonetare. Conform estimărilor, în 2012 au fost realizate peste 430 000 transferuri de colete (prin intermediari sau aduși personal), ceea ce se transpune în circa 1 200 transferuri de colete pe zi.

Economiile și investițiile migranților: o verigă în legătura dintre migrație și dezvoltare

Volumul total de economii pentru anul 2012 a constituit 1 677 milioane Euro, fiind estimate în baza numărului semnificativ de gospodării aflate în migrație pe termen lung (aproximativ 258 600). Volumul economiilor păstrate peste hotare a înregistrat o creștere de la 843 milioane Euro în 2009.

În același timp, gospodăriile de migranți moldoveni au trimis la baștină 920 milioane Euro (663 milioane Euro în 2009). Din această sumă, 52% sau 482 milioane Euro au fost trimiși în Moldova cu scopul de a fi economisiți sau investiți, din care 234 milioane Euro au fost investite în bunuri imobiliare și doar 50 milioane Euro în afaceri. Diferența de 438 milioane Euro a fost folosită pentru consumul zilnic.

Peste 40% din migranții pe termen lung sunt interesați să investească în comunitatea lor, fie cu partenerul din sectorul privat, fie cu autoritățile locale.

În comparație cu alte țări studiate, gospodăriile de migranți moldoveni sunt mai predispuse să investească în afaceri, 26% dintre respondenți declarând că au investit sau au dat cu împrumut bani acumulați în migrație.

În plus, migranții moldoveni manifestă un interes sporit de a investi în comunitatea lor de baștină împreună cu partenerii din sectorul privat sau cu autoritățile locale.

Sectoarele prioritare de investiții vizează agricultura, comerțul, servicii (restaurante) și construcțiile sau sectorul imobiliar. Investițiile în Moldova se fac, în mod tradițional, la nivel micro, de regulă în mod individual sau împreună cu alți membri ai familiei migrantului, comportament similar și altor țări din Europa de Sud-Est. Modelul de a face investiții în parteneriat cu alți membri de familie sau în mod individual nu se va schimba în viitorul apropiat. Aceasta la rândul său indică asupra limitărilor în ceea ce privește mărimea și complexitatea afacerii lansate de migranți, oferindu-i caracteristica “afacere de familie”.

Intermedierea financiară în Moldova

Gospodăriile de migranți sunt caracterizate de o predispunere foarte înaltă de a economisi și remite, iar banii migranților reprezintă o sursă importantă de lichidități în Moldova. Totuși cea mai mare parte a economiilor este păstrată în străinătate. Acest fapt indică asupra unui nivel înalt de neîncredere în sistemul bancar din Moldova, care este considerat de migranți a fi riscant și puțin atractiv.

Migranții moldoveni manifestă comportament și ambiții antreprenoriale foarte înalte. Din acest motiv ei reprezintă interes pentru ambele părți ale intermedierei financiare (debitori și creditori), dar și o piață potențială importantă pentru sectorul financiar.

Datele sondajului atestă o cerere sporită din partea migranților pe termen lung pentru o gamă largă de produse și servicii financiare, dar în același timp indică un nivel scăzut de acces și utilizare a serviciilor solicitate.

Oportunități de piață și lacune

Estimările indică un interes sporit atât pentru serviciile și produsele financiare, cât și pentru o varietate de alte produse și servicii relevante migranților care acoperă întreg ciclul migraționist – de la pregătirea pentru migrare, până la revenirea și integrarea în țară. În pofida tuturor acestor oportunități existente la toate etapele de migrație, există un răspuns redus din partea instituțiilor relevante din sectorul public și privat. Acest fapt poate fi explicat de nivelul de încredere scăzut al migranților față de instituțiile din Moldova, dar și de lipsa de informație cu privire la disponibilitatea acestor servicii.

Datele studiului arată că 9 din 10 migranți nu cunosc nicio instituție publică sau privată care oferă informații sau servicii de consiliere persoanelor care au intenția să migreze sau care se află deja în migrație.

În concluzie, reiterăm faptul că migrația moldovenilor pe termen lung oferă un potențial considerabil de economii și investiții. Factorii principali care determină accesarea acestui potențial vizează existența unor condiții locale adecvate și a unor stimulente orientate nemijlocit spre necesitățile și interesele migranților.

Dat fiind numărul mare al migranților pe termen lung și familiilor rămase în Moldova, aceștia reprezintă o resursă umană și financiară importantă și un segment de piață substanțial pentru actorii interesați și cu imaginație din sectorul financiar, ținând cont de ambele fațete ale intermedierei financiare.

Experiența și datele arată că, până în prezent, toate aceste oportunități rămân a fi neexplorate de către sectorul privat, public și asociativ deopotrivă.

INTRODUCERE

Acest studiu prezintă date colectate din sondajele realizate cu migranții și gospodăriile în cadrul Proiectului NEXUS Moldova³ finanțat de Uniunea Europeană și Agenția Elvețiană pentru Cooperare și Dezvoltare. Unde a fost relevant, studiul oferă o analiză comparativă cu rezultatele unor sondaje similare realizate în 2009/2010 în cadrul Proiectului DEVINPRO Moldova cu suportul financiar al Inițiativei Comune a Comisiei Europene și a Națiunilor Unite pentru Migrațiune & Dezvoltare (JMIDI). Ambele cercetări au fost realizate în baza conceptelor și metodologiei elaborate de către International Agency for Source Country Information (IASCI), implementate în diferite țări din regiunea de sud-est a Europei, începând cu anul 2006. Componenta de cercetare din cadrul Proiectului NEXUS Moldova a fost implementată în parteneriat cu Centrul de Analize și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice (CIVIS).

Fluxurile financiare din partea migranților direcționate spre comunitățile lor de origine stau la baza legăturii dintre migrație și dezvoltare. Până în prezent majoritatea cercetărilor și politicilor în domeniu, precum și industria financiară și-au concentrat atenția asupra remitențelor, care sunt, cu certitudine, semnificative ca volum și foarte importante atât la nivel de gospodărie, cât și la nivel de țară în contextul Republicii Moldova.

NEXUS Moldova, din care face parte acest studiu de piață a realizat o analiză mai aprofundată și extinsă. Proiectul de față pornește de la premisa potrivit căreia capitalul financiar, uman și social acumulat de către migranți peste hotare este interconectat și anume această bunăstare acumulată reprezintă un potențial care ar putea influența substanțial dezvoltarea economică și socială a Moldovei. *Sumarul Executiv al proiectului NEXUS Moldova poate fi găsit în Anexa 1.*

Piatra de temelie a proiectului, sprijinită inclusiv de această analiză de piață, constă în recunoașterea migranților și a beneficiarilor lor drept un segment de piață important și distinct, de un interes special pentru Guvernul Moldovei, pentru actorii din sectorul privat și asociativ și, desigur, pentru migranții înșiși.

NEXUS Moldova este un prototip al unei platforme de servicii integrate și durabile pentru migranți. Proiectul oferă soluții practice pentru a ajuta migranții moldoveni și diaspora în realizarea scopurilor lor prin intermediul unei platforme care permite comunicarea și dezvoltarea comunității. În acest sens, NEXUS sprijină în mod direct oportunitățile personale, sociale și de dezvoltare economică ale migrației.

³ NEXUS Moldova a fost lansat pe data de 15 decembrie 2012. Proiectul este implementat de un consorțiu condus de IASCI și este finanțat de Uniunea Europeană "Programul tematic de cooperare cu țările terțe în domeniul migrației și al azilului" și cofinanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare.

Proiectul reunește *un consorțiu semnificativ de agenții partenere la nivel local, național și internațional*⁴. Proiectul asigură o conexiune dintre autoritățile publice, societatea civilă, sectorul privat și migranții, în scopul obținerii beneficiilor maxime pentru toate părțile interesate. În acest sens, partenerii recunosc în mod expres că abilitatea Guvernului de a colabora eficient cu autoritățile locale, companiile private și societatea civilă reprezintă o verigă esențială în lanțul valoric viabil migrație– dezvoltare; acel cadru în care interesele sectorului privat se combină cu obiectivele principale ale sectorului public și interesele migranților.

4 Proximitatea autorităților locale față de alegătorii săi, precum și abilitățile de dezvoltare a strategiilor teritoriale, face ca autoritățile locale din Moldova să fie actori importanți în reglementarea procesului de migrație și dezvoltare. Reflectând acest potențial, consorțiul proiectului pilot are în calitate de parteneri Cancelaria de Stat a Republicii Moldova, precum și autoritățile publice locale de nivel unu și doi din Cahul, Edineț și Ungheni. Proiectul se bazează în totalitate pe experiența International Agency for Source Country Information (IASCI-Austria; partener principal de implementare) și a instituțiilor partenere Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice (CIVIS-Moldova), Fundația pentru o Societate Deschisă România și Fundația pentru Incluziune și Coeziune Socială (FICS-România) din cadrul proiectelor și studiilor similare în Moldova, România, Albania, Armenia și Kosovo. Într-un mod inovator și practic, proiectul include participarea activă a actorilor relevanți din sectorul privat și grupurile de migranți/diaspora. Pe parcursul ultimelor etape ale proiectului cu o durată de 36 de luni, consorțiul va spori gradul de conștientizare cu privire la capacitățile proiectului a părțile interesate din Republica Moldova și țările de destinație, în scopul de a extinde aria sa de activitate pentru a asigura durabilitatea sa ghidată de piață pe termen lung.

Rezumând, proiectul cuprinde 2 etape conexe, grupate în două domenii ce se consolidează reciproc:

Etapa 1: Dezvoltarea capacităților - vizează direct capacitățile politice și tehnice ale partenerilor la nivel național și local; în special prin insistența proiectului de a implica prestatorii de servicii într-un mod semnificativ și cuprinzător în colaborarea cu o serie de grupuri ale beneficiarilor . Acest document reprezintă esența unei strategii unice de promovare a “perspectivelor centrate pe migrant în baza evidențelor”.

Această abordare bazată pe evidențe facilitează interacțiunea coordonată (a sectorului public, privat și asociativ) cu beneficiarii, care influențează, la rândul lor, o serie de alte domenii: dezvoltarea politicilor privind managementul migrației, consolidarea legăturilor dintre migrație și dezvoltare, colaborarea la nivel național și local, precum și colaborarea între sectorul public, privat și asociativ.

5 Include migranții potențiali, actuali și migranții reveniți, precum și familiile lor.

În baza unui proces complex inclusiv bazat pe fapte rezultate în urma studiilor, analizelor și recomandărilor, au fost elaborate Planuri specifice de acțiuni (PA) și activități de consolidare a capacităților la nivel național și în patru regiuni pilot ale proiectului (centrele raionale Cahul, Edineț, Ungheni și Chișinău). Implementarea PA, combinată cu suportul continuu al experților și asistență tehnică după necesitate, are drept scop îmbunătățirea coerenței legislației și a politicilor publice, colaborarea interministerială, precum și îmbunătățirea standardelor de prestare a serviciilor.

Aceste rezultate, combinate cu platforma NEXUS Moldova orientată spre piață, consolidează capacitățile partenerilor la nivel național și local de a *dezvolta și presta* servicii de informare și consiliere practică a beneficiarilor, atât în Moldova, cât și peste hotare. Implicarea activă a sectorului privat, autorităților și a societății civile la nivel local, național și internațional, contribuie la dezvoltarea unui portofoliu de servicii comprehensiv și mai atractiv pentru beneficiari. În acest mod este consolidat impactul și durabilitatea proiectului.

Etapa 2: Elaborare, Testare și Adaptare - Aceasta presupune crearea unor **centre locale de servicii în patru regiuni pilot** și a unui **portal de servicii online** (nexusnet.md). Ambele componente vor oferi migranților / diasporei produsele și serviciile menționate anterior într-o manieră intuitivă și prietenoasă. Rețeaua din patru centre locale va oferi migranților și comunității lor o locație apropiată și accesibilă. Această abordare va favoriza dezvoltarea unui nivel înalt de încredere în proiectul **NEXUS Moldova**. În cele patru centre beneficiarii pot obține servicii de consiliere NEXUS față-în-față și informații cu privire la migrație. Platforma online extinde capacitățile de consiliere individuală prin intermediul centrului virtual de servicii. Aici utilizatorii pot găsi informație relevantă cu privire la migrație, să acceseze direct serviciile specializate și să ia legătura directă cu experții NEXUS.

Această analiză a pieței este structurată în 5 capitole principale.

Primul capitol descrie metodologia și procedurile aplicate în sondajele realizate cu migranții și gospodăriile în 2009 și 2013. Datele obținute sunt în mod sistematic comparate cu cele din cercetările recente în alte țări din Spațiul Sud-Est European.

Cel de-al doilea capitol prezintă o descriere a procesului migraționist din Moldova, descrie migrația multidimensională și caracteristicile socio-demografice ale migranților moldoveni.

Capitolul trei prezintă un cadru analitic și oferă date despre maturitatea ciclului migraționist, revenirea migranților, rețelele sociale și comunicare. De asemenea este analizat conceptul migrației circulare în contextul Republicii Moldova.

Capitolul patru al raportului prezintă caracteristicile financiare ale migranților moldoveni pe termen lung. Acesta include o examinare detaliată a veniturilor, cheltuielilor, a comportamentului de economisire, investițional și remitent al migranților. Pornind de la recunoașterea faptului că migranții nu reprezintă un grup omogen, acest capitol prezintă profiluri separate pentru principalele grupuri de migranți, având drept scop examinarea variațiilor în comportamentele lor legate de remitențe.

Raportul se încheie cu o scurtă prezentare financiară, care permite compararea datelor obținute pentru Moldova cu cele ale altor țări studiate, precum și o prezentare succintă a domeniilor de intervenție relevante pentru părțile interesate din sectorul privat și public. *Pentru a accesa datele primare generale și dezagregate pe principalele variabile sociodemografice ale sondajului cu migranții și cu gospodăriile casnice, vizitați www.iasci.info, www.civis.md sau transmiteți o solicitare la info@iasci.info sau office@civis.md*

METODOLOGIE

Această analiză include o prezentare succintă și o comparație a sondajelor cu gospodăriile și migrații realizate în 2009/2010 și 2012/2013. Pentru a fi posibilă compararea rezultatelor, au fost utilizate chestionare similare.

Aceeași metodologie a fost anterior aplicată în diferite țări ale regiunii SEE, printre care Albania (2005, 2009, 2010), Bosnia și Herțegovina (2009, 2010), Kosovo (2009) și România (2010).

Aplicarea repetată a acestei metodologii permite comparabilitatea eficientă a datelor pentru a asigura o mai bună înțelegere a caracteristicilor migrației din Moldova în contextul național, regional și de dezvoltare.

Pentru a oferi un spectru larg de informații, precum și pentru a valida rezultatele obținute în studiul curent au fost aplicate următoarele metode:

- ▶ sondajul național reprezentativ la nivel de gospodărie
- ▶ sondajul cu migrații pe termen lung
- ▶ analiza literaturii
- ▶ coordonarea și evaluarea din partea experților.

Grupuri țintă și definiții

Migrant internațional pe termen lung: orice persoană care-și schimbă țara de reședință (Moldova) pentru o perioadă de cel puțin un an (9 luni și mai mult pentru cei care muncesc în Federația Rusă), astfel încât țara de destinație devine efectiv noua sa țară de reședință obișnuită.

Migrant pe termen scurt (inclusiv migrantul sezonier): o persoană care pleacă într-o altă țară decât Moldova pentru o perioadă de la trei la nouă luni pe an.

Migrant revenit: o persoană care a migrat în scop de muncă în afara Republicii Moldova pe parcursul ultimilor 10 ani, dar a revenit și are reședința *permanentă* în Republica Moldova și care la momentul interviului nu avea intenții de a migra repetat. Migrații care-și vizitează membrii familiei în Moldova sau călătoresc în scopuri de afaceri (pentru câteva zile sau săptămâni), nu sunt considerați migrați reveniți.

6 Această diferențiere în categoria de timp pentru migrații pe termen lung în Rusia se bazează pe regulamentul migraționist al Federației Ruse care obligă migrații moldoveni să iasă din țară odată în 90 de zile.

Potențiali migranți externi: persoana care la momentul interviului are reședința la locul său obișnuit de trai, dar intenționează să migreze din Republica Moldova în următoarele 12 luni.

Migrant intern: (i) persoana care la momentul interviului are reședința la locul său obișnuit de trai, dar muncește într-o altă localitate din Moldova; (ii) persoana care și-a schimbat locul de trai într-o altă localitate din Moldova în scop de serviciu.

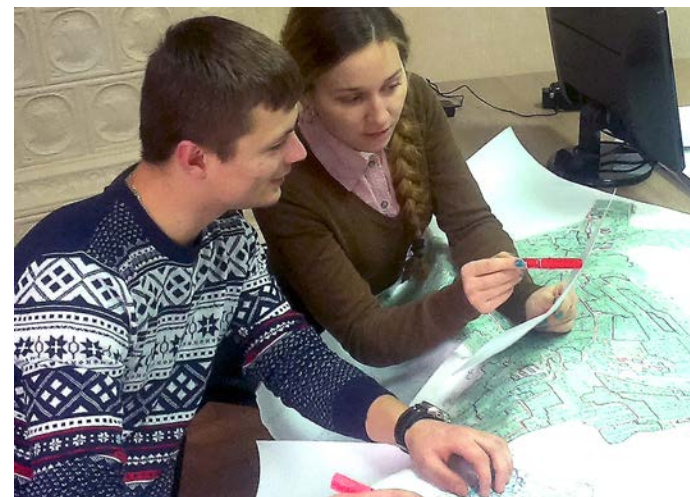
Potențiali migranți interni: persoana care la momentul interviului are reședința la locul său obișnuit de trai, în țara de origine, dar intenționează să-și schimbe locația sau să practice o meserie într-o altă localitate din Moldova în următoarele 12 luni.

Principii generale

Perioada de referință pentru colectarea datelor: Datele se referă la perioada de 12 luni, anterioară perioadei de colectare a datelor.

Respondent țintă: Atât în cazul sondajului cu gospodăriile, cât și în cel cu migrații, respondenții chestionați aveau vârsta mai mare de 18 ani. În cadrul sondajului gospodăriilor a fost chestionat doar capul familiei sau persoana care îndeplinea acest rol.

Categoriile de vârstă ale respondenților: Unele întrebări vizează toate categoriile de vârstă (de exemplu, componența familiei), iar altele (migrația forței de muncă) se referă doar la persoanele cu vârsta mai mare de 18 ani.

Legătura dintre Sondajul cu gospodăriile și Sondajul cu migrații: Eșantionul pentru ambele sondaje cu migrații pe termen lung a fost proiectat în baza datelor obținute din Sondajul național reprezentativ la nivel de gospodărie realizat în anul 2009 cu privire la numărul migraților existenți plecați pe termen lung în scop de muncă. În mod special, pentru a determina ponderea migraților pe termen lung – grupul țintă al sondajului cu migrații la punctul de frontieră – în funcție de țara de migrație.

Sondajul național reprezentativ la nivel de gospodărie

Sondajul cu gospodării din anul 2013 se bazează pe sondajul similar realizat în toamna anului 2009 pe un eșantion de 965 de respondenți. Principalele diferențe și avantaje ale sondajului cu gospodăriile din anul 2013 sunt:

- ▶ utilizarea schemei de eșantionare probabilistică
- ▶ utilizarea unui eșantion foarte mare
- ▶ estimarea numărului și clasificarea gospodăriilor “moarte”, adică casele abandonate în care au decedat toți locatarii, precum și locuințele în care toți membrii sunt în migrație, mobilitate internă
- ▶ extinderea surselor de informație despre gospodăriile chestionate către vecini, rude, autoritățile locale, lideri ai comunității, profesori etc., în special atunci când gospodăriile sunt clasificate drept “moarte” (casele abandonate din care au decedat toți locatarii) sau locatarii nu pot fi contactați.

Metodologia studiului gospodăriilor din 2013 este considerată unică de acest gen în Moldova, dat fiind faptul că se aplică pentru prima dată o metodologie de eșantionare probabilistă, precum și datorită uneltelor de cercetare complexe aplicate în mod specific fenomenului migrației.

Obiectivele studiului:

- ▶ estimarea exactă a numărului de migranți interni, migranți externi – sezonieri și pe termen lung, migranți întorși și potențiali
- ▶ furnizarea datelor relevante pentru promovarea stabilității și dezvoltării economice durabile în Moldova, facilitând coordonarea strategiilor migraționiste

Context metodologic

Metodă: sondaj național reprezentativ probabilist pe scară largă, cu excluderea regiunii Transnistrene.

Grupurile țintă:

1. Gospodăriile din Moldova, în prima etapă de screening
2. Gospodăriile cu cel puțin un membru aflat în migrație pe termen lung
3. Grupul de control: gospodăriile care nu au niciun membru în migrație

Mărime eşantion:

1. 20 850 gospodării la prima etapă de screening
2. 1 785 gospodării cu membri aflați în migrație pe termen lung (cu excluderea gospodăriilor în care toți membrii lucrează peste hotare)
3. 366 gospodării care nu au niciun membru în migrație, în calitate de grup de control

Tehnica de cercetare: interviu față-în-față la nivel de gospodărie.

Instrumente de cercetare:

- ▶ Chestionar de tip screening în prima etapă – primul grup 1 – pentru a identifica profilul migraționist la nivel de gospodărie (sursa primară a originii migrantului);
- ▶ Chestionare structurate cu întrebări închise pentru grupul țintă 2 și 3.

Limba de lucru a fost româna și rusă.

Caracteristicile eşantionului: stratificat, multistadial, probabilist – localitățile și gospodăriile au fost selectate în baza unei scheme probabiliste, fiecare gospodărie având o probabilitate inițială cunoscută nonzero de a fi inclusă în eşantion. Eşantionul a inclus 139 de unități secundare de eşantionare a câte 150 de gospodării (selectate în baza selecției aleatorii). Per total, 109 localități au fost incluse în eşantion.

Scala calitativă a indicatorilor-cheie cu privire la migrația forței de muncă, conform standardelor statisticii canadiene

Indicator	Calitatea estimărilor
Migrația externă pe termen lung	A
forța de muncă	A
în Rusia	B
în Italia	C
Migrația sezonieră	B
în Rusia	C
în Italia	C
Mobilitatea geografică internă	B
Migrația de revenire	C
Migrația potențială	B
externă pe termen lung	B
sezonieră	B
internă	C

	Coeficientul de variație (%)	Semnificația scalei de calitate
A<=	5	Excelent
B<=	10	Foarte bine
C<=	15	Bine
D<=	20	Acceptabil
E<=	35	Poate fi folosită cu precauție
F>	35	Calitate prea joasă pentru a publica datele

Populația de referință: totalitatea populației și a gospodăriilor din țară. Eșantionul a fost proiectat în baza rezultatelor ultimului recensământ realizat în Moldova în 2004. Cu excepția regiunii transnistrene, nicio altă regiune nu a fost exclusă din schema de eșantionare.

Cadrul de eșantionare: lista tuturor localităților în prima etapă de eșantionare; lista tuturor USE (unitate secundară de eșantionare) din fiecare localitate selectată în prima etapă de eșantionare pentru a doua etapă; lista tuturor gospodăriilor din fiecare USE.

Perioada de colectare a datelor: Mai – August 2013. Toate datele prezentate se referă la perioada de 12 luni anterioară lucrului în teren, care a fost realizat în Mai – August 2013.

Principiul de extrapolare și calibrare: datele au fost calibrate, ponderate și extrapolate în baza datelor oficiale cu privire la numărul și structura gospodăriilor disponibile în ultimul recensământ din 2004. Datele prezentate pentru Sondajul cu gospodăriile sunt extrapolate pentru toate gospodăriile/populația existentă în Moldova.

Limitările datelor: Niciun efort direct nu a fost depus pentru a capta populația de migranți din afara grupului nostru țintă, adică membrii diasporei și emigranții care nu mențin relații cu Moldova.

Rata de ne-participare:

- ▶ Grupul țintă 1 – 11,3%
- ▶ Grupul țintă 2 – 40,4%
- ▶ Grupul țintă 3/ grup de control – 59,9%

Rata medie de nonrăspuns pentru cele mai delicate întrebări selectate este de 5,9%.

Chestionarele aprofundate pentru interviul cu gospodăriile care au migranți pe termen lung și pentru grupul de control au inclus 85 de întrebări. Tabelul din Anexa 2 prezintă date cu privire la rata de refuz de a oferi un răspuns la 14 din cele mai delicate întrebări, și anume cele care vizează situația financiară a gospodăriei.

Sondajul socioeconomic cu migranții pe termen lung

În perioada decembrie 2012 – ianuarie 2013 a fost realizat un sondaj de proporții, în cadrul căruia au fost chestionați 2.465 migranți moldoveni pe termen lung. Acest sondaj este similar cu sondajul care a fost realizat în aceeași perioadă în 2009/2010 pe un eșantion de 2.323 respondenți. A fost aleasă anume această perioadă de timp pentru a asigura reprezentativitatea sondajului datorită numărului mare de migranți care vin în vizită în Moldova de sărbători. În ambele sondaje migranții au fost chestionați la cele mai importante 7 puncte de frontieră din Moldova, fiind acoperite toate mijloacele de transport, printre care vehiculele personale, trenuri, autobuze și avioane, asigurându-se astfel diversitatea profilurilor socioeconomice. Interveniile realizate la Aeroportul Internațional Chișinău au servit la diversificarea eșantionului.

Respondenții au fost selectați în baza unor criterii specifice. Sondajul s-a axat pe migranți pe termen lung, definiți ca persoane care (a) au o experiență migraționistă de cel puțin 1 an, (b) au vârsta mai mare de 18 ani și (c) au plecat peste hotare în scop de muncă (nu pentru studii sau alte scopuri).

Ambele eșantioane au fost proiectate în baza cotelor obținute din rezultatele sondajului reprezentativ cu gospodării realizat în anul 2009. Chestionarea migranților s-a realizat la punctele vamale ale frontierelor, aplicându-se tehnica interviului față-în-față. Subiecții au fost chestionați de către operatorii de interviu în perioada de timp cât aceștia așteptau procesarea actelor de către Serviciul Grăniceri sau Serviciul Vamal. Durata medie a interviului a fost 22 minute. Operatorii au fost instruiți referitor la respectarea echilibrului de gen și vârstă.

În 2009/2010 chestionarul pentru migranți avea 84 de întrebări. După consultările cu partenerii consorțiului proiectului NEXUS Moldova s-a decis extinderea chestionarului la 92 de întrebări. Chestionarele au furnizat date cantitative referitoare la caracteristicile sociodemografice ale migranților și membrilor gospodăriei lor, caracteristicile financiare primare ale acestora (precum veniturile, cheltuielile și economiile, remitențele și intențiile de investire), tipurile de rețele sociale și modalitățile de comunicare cu Moldova și cu alți migranți din țările de destinație, intențiile de întoarcere acasă pentru a se stabili cu traiul permanent.

Limitările studiului

Acest studiu a fost orientat spre a examina migrația, comportamentul de remitere, economisire și investiții al migranților pe termen lung (ca o categorie a “migranților circulari”) și analiza anumite tendințe în relația dintre migrație și dezvoltare. Ambele sondaje au exclus migranții pe termen scurt și cei sezonieri, migranții ilegali și cei care nu mențin legături cu Moldova (adică emigranții). Niciun efort direct nu a fost depus pentru a capta populația de migranți din afara grupului țintă.

Analiza literaturii

Studiul realizat în 2009 s-a bazat pe o analiză a unui volum mare de materiale existente referitoare la migrație, oferind un cadru teoretic pentru procedurile cantitative și calitative. Prezentarea în detaliu a literaturii este disponibilă pe paginile web ale IASCI și CIVIS.

Coordonarea și evaluarea din partea experților

Chestionarele și metodologiile referitoare la sondajele din 2009 au fost elaborate în baza consultărilor cu experți ai instituțiilor financiare participante, autorități publice la nivel local și național, Banca Națională, organizațiile interguvernamentale și regionale (Banca Mondială, FMI, PNUD, Delegația UE, OSCE, ILO, OIM), cercurile academice și alte părți interesate.

Sondajul realizat în 2013 s-a bazat pe aceeași metodologie aplicată și pentru studiul din 2009. În concordanță cu necesitățile proiectului **NEXUS Moldova**, chestionarele au fost puțin modificate. Caracteristicile eșantionului pentru gospodării au fost îmbunătățite semnificativ (a se vedea mai sus descrierea metodologiei aplicate pentru sondajul cu gospodăriile).

PROFILUL MIGRAȚIONIST AL REPUBLICII MOLDOVA

Profilul demografic general al gospodăriilor din Moldova

Profilul demografic general al gospodăriilor studiate în timpul primei etape de screening reflectă îndeaproape statisticile oficiale în ceea ce privește variabilele-cheie, cum ar fi mărimea gospodăriei, mediul de reședință rural / urban, distribuția pe sexe și grupe de vârstă.

Mărimea medie a unei gospodării din Moldova este de 2,97 membri. 40% din gospodării se află în mediul urban, iar 60% în cel rural. În ceea ce privește distribuția pe sexe, 52% din membrii gospodăriei sunt de sex feminin și 48% de sex masculin.

În plus, etapa de screening a identificat unele constatări interesante și inedite:

1. Aproape 9% din case / apartamente sunt abandonate (nimeni nu locuiește acolo) - fie toți locatarii sunt decedați (probabil), fie au abandonat pur și simplu casa pentru că nu doreau sau nu reușeau să o vândă. Această informație a fost colectată prin interviuarea vecinilor, autorităților locale sau a liderilor comunității.
2. 2/3 din proprietățile abandonate / pustii se află în mediul rural.
3. Pe lângă cele 9% proprietăți abandonate, alte 4,7% au toți membrii în migrație, însumând astfel aproximativ 53 000 de gospodării cu migranți. Toate aceste proprietăți sunt calificate ca fiind "temporar abandonate". În cadrul altor cercetări unde se aplică metodologia standard, aceste 13,7% de gospodării sunt excluse din schemele de eșantionare. Acest lucru însă duce la subestimarea numărului de migranți.

4. Aproximativ 1% din gospodăriile vizitate sunt folosite în scopuri comerciale (depozite, magazine, baruri etc.).
5. 38,6% din gospodăriile din Moldova aveau una sau mai multe persoane aflate în migrație peste hotarele țării și/sau care practică mobilitatea geografică (mobilitate internă).
6. În 29,4% de gospodării, unul, mai mulți sau toți membrii sunt în migrație peste hotarele țării pe termen lung sau sezonier.

O analiză aprofundată a mobilității interne rural-urbane, precum și a migrației externe (pe termen scurt și lung) arată că, în anumite perioade pe parcursul anului, numărul populației rurale poate scădea cu până la 28%. Această scădere se datorează doar mobilității forței de muncă și nu ia în calcul mobilitatea internă în scopuri educaționale (care este, de asemenea, dinspre regiunile rurale către cele urbane, preponderent spre Chișinău).

Pe de altă parte, migrația peste hotarele țării din mediul urban este în mare măsură compensată și chiar depășită de mobilitatea internă rural-urbană (în special spre orașele mari, cum ar fi Chișinău și Bălți).

Migrația forței de muncă multidimensională

Fluxurile migraționiste din Republica Moldova sunt mult mai complexe decât sunt percepute sau descrise în literatura de specialitate. La dezagregarea datelor (vezi Figura 1) s-a constatat faptul că migrația nu este determinată doar de fluxul extern de migranți pe termen lung, dar și de o semnificativă mobilitate internă a forței de muncă, precum și de migrația sezonieră a forței de muncă. Se presupune că numărul moldovenilor care lucrează peste hotare este cuprins între 700 000 și 1 milion. Sondajul cu gospodăriile, realizat în cadrul proiectului NEXUS, prezintă estimări de aproximativ 479 000 de cetățeni moldoveni care se află în migrație externă cu scopul încadrării în câmpul muncii. Dintre aceștia, aproximativ 370 000 reprezintă migranții pe termen lung care sunt încadrați în câmpul muncii, iar 109 000 sunt migranții sezonieri. În același timp, circa 18 400 Moldoveni își fac studiile peste hotare, iar alții 18 700 se află în migrație pe termen lung cu scopul reîntregirii familiei.

Totodată, un număr mare de moldoveni (217 000) practică mobilitatea internă, astfel reprezentând 31% din numărul total de persoane implicate în procesul de mobilitate și migrație. Aceștia fie locuiesc într-o localitate, dar lucrează în alta, fie și-au schimbat locul de trai. Nivelul înalt al mobilității interne (care este preponderent direcționată din mediul rural spre cel urban) nu a fost studiat până în prezent. Această constatare cu privire la fluxul mare al mobilității interne ar putea explica datele din sursele neoficiale și mass-media cu privire la supraestimarea numărului migranților externi.

Contrar opiniei generale, migrația din Moldova este departe de a fi încheiată. Confirmând rezultatele studiului IASCI-CIVIS (2009), datele obținute în 2013 indică o creștere a potențialului fluxului de migranți în viitorul apropiat. 107 000 persoane au exprimat intenția de a migra pe termen lung sau sezonier. Aceasta reprezintă o eventuală creștere cu 22% a numărului migranților externi.

Totodată, putem afirma faptul că revenirea migranților pe termen lung în Moldova pentru a se stabili cu traiul permanent este o tendință continuă și în creștere, după cum este analizat mai detaliat în capitolul ce urmează.

În următoarele capitole sunt prezentate unele caracteristici sociodemografice principale ale categoriilor de migranți deja descrise succint.

Mobilitatea internă a reprezentat 16% din numărul total al populației economice active din Republica Moldova în 2013.

Numărul migranților internaționali angajați în câmpul muncii este mult mai mic decât se declară de obicei. În plus, mobilitatea moldovenilor nu are doar caracter extern, dar și intern, și este departe de a fi epuizată.

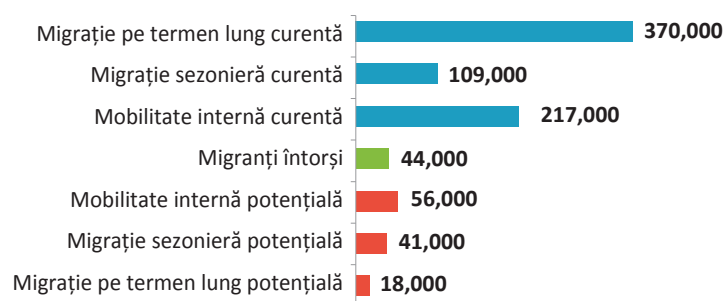

Figura 1: “Estimările cu privire la diversele categorii de migranți actuali, reveniți și potențiali cu scop de muncă”

Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

479 000 cetățeni ai Republicii Moldova se aflau în migrație externă în 2013, dintre care 370 000 erau plecați în scop de muncă.

Mobilitatea internă a forței de muncă

În 2013 stocul migranților interni reprezenta 16% din numărul persoanelor economic active în Moldova⁷. După cum s-a menționat, mobilitatea internă are loc din mediul rural spre cel urban. 89% din aceste persoane sunt originari din mediul rural și lucrează în Chișinău (59%) sau în alte centre urbane (19%) (Figura 2).

Urbanizarea se reflectă în procesele de mobilitate internă

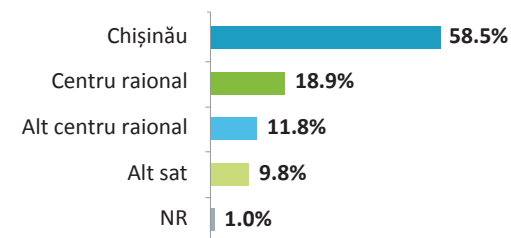

Figura 2: “Unde lucrează membrii gospodăriei care practică mobilitatea internă?”

Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

⁷ Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în trimestrul III (29.11.2013)

<http://www.statistica.md/libview.php?!=ro&idc=168&id=4254>

Aproximativ 2/3 din persoanele care practică mobilitatea internă sunt originari din regiunea centrală a țării, în comparație cu 1/3 ce provin din regiunea de nord și sud. Locuitorii din regiunea centrală optează pentru Chișinău, ca destinație principală, datorită proximității geografice.

Bărbații sunt mai predispuși să practice mobilitatea internă (55%) decât femeile (45%).

Migrația forței de muncă sezonieră

Fluxul migrației sezoniere reprezintă 3,3% din totalul populației și afectează 7,7% din totalul de gospodării din Moldova.

Fluxul migrației externe pe termen scurt (până la 9 luni) este preponderent un fenomen rural. Migranții din mediul rural constituie circa 71% din fluxul migraționist, comparativ cu 29% pentru migranții din mediul urban; acest tip de migrație este practicat preponderent de populația din regiunea centrală (41%) și de nord (33%) a țării.

Migrația externă sezonieră este preponderent practică de bărbați, spre deosebire de mobilitatea internă.

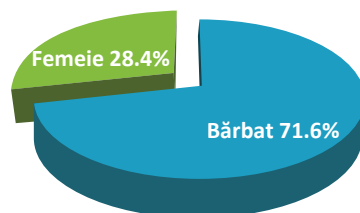

Figura 3: "Numărul migranților sezonieri în funcție de gen"
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

3 din 4 migranți sezonieri au vârsta cuprinsă între 18-44.

În perioada de referință a datelor, Federația Rusă era cu siguranță țara preferată de destinație pentru migranții sezonieri, fiind indicată de 81% respondenți sau de aproximativ 88 000 persoane. Alte 7% au migrat în Italia.

Migrația externă pe termen lung

411 000 sau 12,4% din numărul total al populației se află în migrație internațională pe termen lung pentru diferite scopuri (Figura 4), dar preponderent în scop de muncă.

Angajarea în câmpul muncii este obiectivul principal al migrației pe termen lung.

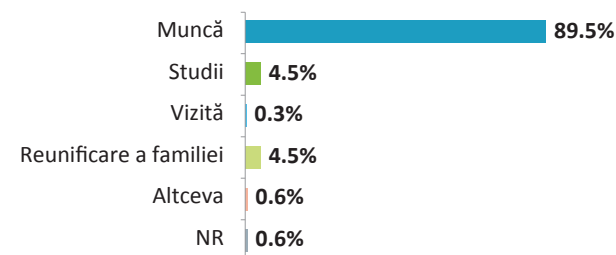

Figura 4: "Care a fost scopul șederii peste hotare a membrilor gospodăriei?"
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

11% din numărul total al populației sau 370 000 de persoane sunt **migranți pe termen lung cu scop de muncă**. Aceasta afectează 23% de gospodării din Moldova. 68% sunt din mediul rural, iar 32% din centrele urbane.

În funcție de gen, distribuția migranților pe termen lung este destul de echilibrată (56% bărbați și 44% femei), la fel ca și în cazul migranților interni, dar diferit de cei sezonieri.

Migranții pe termen lung, la fel ca și cei sezonieri, optează preponderent pentru Rusia și Italia în calitate de țări de destinație. Pentru detalii a se vedea Figura 11.

Pe lângă migranții cu scop de muncă, alți 18 400 Moldoveni își **fac studiile peste hotare**. Majoritatea provin din mediul rural (66%). Moldovenii din regiunea centru (38%) și sud (30%) prezintă un grad de interes mai înalt față de studiile peste hotare decât cei din regiunea nord (16%).

Distribuția studenților migranți la fel este destul de echilibrată, deși femeile predomină ușor 55%.

2/3 din migranții acestei categorii au vârsta cuprinsă între 18-29 ani, iar ceilalți 31% au sub 18 ani. Aceste date confirmă faptul că mulți moldoveni care pleacă peste hotare în scop de studii sunt încadrați în sistemul de învățământ superior.

70% migranți din această categorie aleg preponderent 3 țări de destinație: Rusia (31%), România (22%) și Italia (21%).

Persoanele care pleacă peste hotare cu scop de **reîntregire a familiei** reprezintă o altă categorie interesantă a migranților pe termen lung. Conform datelor Sondajului cu gospodăriile, realizat în cadrul proiectului NEXUS , aproximativ 18 700 persoane sau 4,5% din numărul migranților pe termen lung fac parte din această categorie.

Nivelul de reunificare a familiei reflectă dinamica migrației în general, care este preponderent caracterizată de migrații moldoveni originari din regiunile rurale (72%), precum și de populația din nordul (33%) și sudul (31%) țării.

Există o tendință clară printre copii de a se alătura părintelui/părinților aflați în migrație.

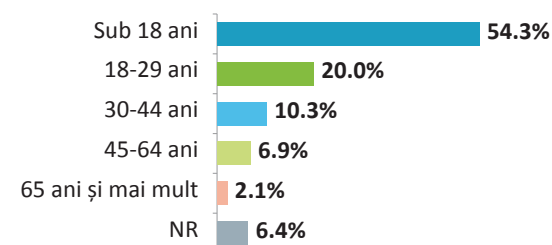

Figura 5: "Care este vârsta membrilor din gospodărie care au plecat peste hotare pentru reîntregirea familiei?"
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Figura 5 prezintă o constatare interesantă – aproximativ 1 din 10 migranți moldoveni care a plecat peste hotare în scopul reîntregirii familiei are vârsta de 45 ani sau mai mult. Această constatare ar putea indica reunificarea inter generațională a părinților care se alătură copiilor lor ce muncesc peste hotare. Acest fapt corespunde tradițiilor din Moldova, unde buneii deseori au grijă de nepoții lor atunci când părinții sunt angajați în câmpul muncii.

În funcție de țara de destinație, tendința de reîntregire a familiei caracterizează modelul migrației, cu excepția SUA. 11% de cazuri din numărul total de cazuri de reunificare a familiei până în 2012 au avut loc în această țară, comparativ cu doar 1,1% din numărul total de migranți pe termen lung care revin SUA. Această situație ar putea fi determinată de nivelul mai scăzut al intenției de revenire a migranților moldoveni stabiliți în SUA.

Întoarcerea la baștină

Până în prezent 44 000 sau 11% din numărul total de migranți externi pe termen lung s-au întors în Moldova. Aceasta reprezintă 1,3% din totalul populației țării și se atribuie pentru 3,2% din toate gospodăriile din Moldova.

Structura migranților întorși reflectă tendințele generale de migrare în ceea ce privește distribuția pe sexe și mediul de reședință: s-au întors mai mult bărbații (62%) originari din regiunile rurale (63%). Comparativ cu alte regiuni, mai mulți migranți din regiunea de sud a Moldovei au revenit (39%), chiar dacă se consideră că această regiune este mai săracă.

Există o tendință în creștere clară de revenire în Moldova, fapt ce indică evoluția unui proces de migrație circulară

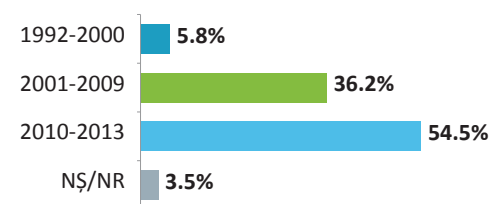

Figura 6: “În ce an s-au întors membrii gospodăriei dvs. aflați în migrație pe termen lung pentru a se stabili cu traiul permanent?”

Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Cu cât vârsta migrantului este mai mare cu atât este mai mare și probabilitatea de a se întoarce cu traiul permanent

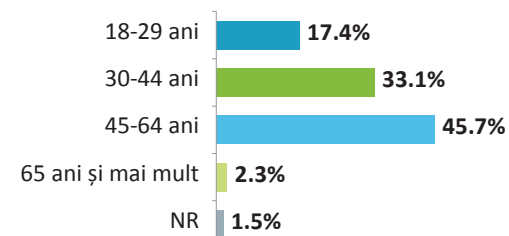

Figura 7: “Care este vârsta membrilor gospodăriei care au revenit din migrație pe termen lung pentru a se stabili cu traiul permanent?”

Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Reflectând tendințele migraționiste generale, cu o singură excepție, primele trei țări din care revin mai mulți migranți sunt Federația Rusă (49%), Italia (15%) și Israel (12%).

Constatarea din Figura 7 este una rezonabilă deoarece este o probabilitate mai înaltă pentru migranții cu o vârstă mai mare de a-și fi realizat obiective principale pentru care au migrat; ori ei ar putea fi motivați să revină și din alte considerente, precum probleme de sănătate sau incapacitatea de a se adapta la condițiile de muncă în schimbare în țările de destinație.

Structura migranților întorși, prezentată mai sus, corespunde cu tendințele intenției de revenire a migranților pe termen lung identificate în sondajul cu migranții pe termen lung.

Migrație potențială

Migrația potențială, definită ca „dorința generală de a emigra în viitor”, rămâne la un nivel înalt în Moldova. Un studiu din 2007 a arătat că 44,2% din populație, în special tinerii și persoanele cu nivel înalt de studii cu vârsta cuprinsă între 18 și 40, doresc să migreze, în special în regiunea UE⁸. Sondajul cu gospodăriile din 2009 a indicat că fiecare a patra gospodărie are unul sau mai mulți membri cu intenții generale de a migra.⁹ În 2013, 7% din respondenții gospodăriilor au menționat că unul sau mai mulți membri intenționează să migreze în următoarele 12 luni. Potențialii migranți economici reprezintă aproximativ 107 000 persoane sau 20% din numărul actual al migranților pe termen lung și sezonieri (adică, fără a include studenții și migranții care pleacă în scopul reîntregirii familiei).

Migranții reveniți permanent reprezintă 1,3% din totalul populației Republicii Moldova și afectează 3,2% din toate gospodăriile din Moldova.

8 Fundația Europeană pentru Instruire. Contribuția dezvoltării resurselor umane pentru politica migraționistă în Moldova, 2008

9 IASCI-CIVIS 2010

91,2% din totalul populației din Moldova nu aveau intenția să migreze în următoarele 12 luni și 4,3% nu știau dacă vor migra sau nu.

18 000 sau 0,7% din totalul populației intenționează să-și schimbe locul de trai sau să facă naveta în interiorul țării.

51 000 sau 1,8% din totalul populației intenționau să plece peste hotare la muncă sezonieră.

56 000 sau 2,0% din totalul populației intenționau să migreze peste hotare pe termen lung, în următoarele 12 luni, cu scopul angajării în câmpul muncii.

Mobilitatea internă potențială reflectă în general un profil similar cu cel al mobilității interne actuale caracterizat de o tendință continuă de urbanizare. Totuși pot fi evidențiate unele tendințe specifice în cadrul grupului de *migranți interni potențiali*:

- ▶ o creștere ușoară a numărului de bărbați care vor practica mobilitatea internă (cu 4%);
- ▶ o dublare a numărului de locuitori din regiunile urbane care manifestă intenția de a practica mobilitatea internă (de la 11% la 23%);
- ▶ o creștere semnificativă a numărului de locuitori din regiunea nord (de la 18% la 29%) și sud (de la 17% la 27%) care au exprimat intenția de a practica mobilitatea internă;
- ▶ o descreștere semnificativă a intenției de mobilitate internă printre persoanele cu vârsta cuprinsă între 45-64 ani (de la 28% la 19%).

Patru din zece gospodării din Moldova au cel puțin un membru al familiei implicat în mobilitatea internă sau externă.

Migrația sezonieră potențială, precum și cea internă, de asemenea este caracterizată de unele tendințe specifice acestei categorii de migranți:

- ▶ o reducere semnificativă a discrepanței în funcție de gen spre o distribuție mai echilibrată (de la 72% bărbați la 55%);
- ▶ o creștere ne semnificativă a numărului persoanelor din mediul urban cu intenție de a practica migrația sezonieră (de la 29% la 34%);
- ▶ o creștere semnificativă a numărului locuitorilor din regiunea centru (de la 35% la 44%) și din Chișinău (de la 6% la 15%) care au intenția de a migra sezonier;
- ▶ o creștere a numărului persoanelor cu vârsta mai mică de 18 ani (de la 1% la 5%) și a celor cu vârsta peste 65 ani (de la 1% la 4%);

În viitor, migranții sezonieri vor opta mai puțin pentru CSI ca regiune de migrație

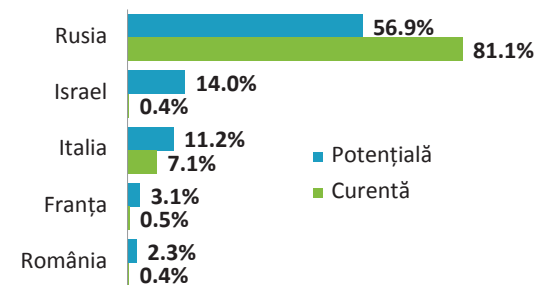

Figura 8: Topul celor 5 țări de destinație pentru migranții sezonieri potențiali, în comparație cu migrația sezonieră actuală
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

- ▶ Regiunea UE și Israel devin tot mai atractive pentru migrații sezonieri din Moldova. Popularitatea Israelului ca țară de destinație ar putea fi explicată de conștientizarea din partea populației a schemei de migrație a forței de muncă negociate între Republica Moldova și Israel.
- ▶ Țările de destinație, precum Turcia (cu 2,2% migranți sezonieri), SUA (cu 2,1%) și Ucraina (cu 1,8%) nu se mai regăsesc în topul celor cinci regiuni preferate de migrații sezonieri, fiind înlocuite de Israel, Franța și România.

Profilul **migrației potențiale a forței de muncă pe termen lung** de asemenea înregistrează schimbări esențiale.

În funcție de mediul de reședință (rural/urban), se conturează o nouă tendință a potențialilor migranți pe termen lung: probabilitate mai mare de migrare a populației urbane în următoarele 12 luni (cu o creștere de la 32% la 53%).

Migrația pe termen lung a populației din regiunea de nord și sud a Republicii Moldova poate înregistra o scădere, în timp ce la Chișinău este posibilă o eventuală creștere

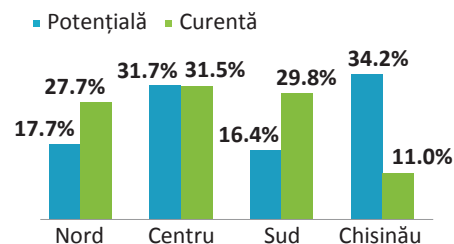

Figura 9: Compararea migrației potențiale pe termen lung cu tendințele actuale, în funcție de regiunea de origine din Moldova
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Aceste tendințe demonstrează caracterul etapizat al migrației. Deseori moldovenii migrează intern, din regiunile rurale spre cele urbane, iar apoi pleacă peste hotare.

Distribuția în funcție de gen a potențialilor migranți pe termen lung este constantă.

Țările de destinație din Europa de sud, precum Portugalia, Spania, Grecia și Turcia, deja nu mai sunt populare în rândul migraților moldoveni. Rusia și Italia, chiar dacă rămân a fi regiunile prioritare de destinație, devin mai puțin atractive pentru migrații moldoveni pe termen lung.

Tinerii din Moldova prezintă un interes sporit față de migrația pe termen lung

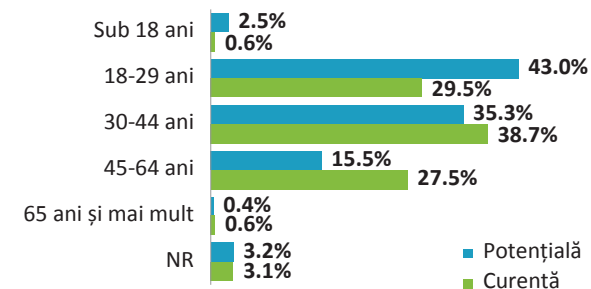

Figura 10: Compararea migrației potențiale pe termen lung cu tendințele actuale, în funcție de grupa de vârstă
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Viitorii migranți pe termen lung sunt mai predispuși să migreze spre regiunea de nord a Europei, SUA și Israel

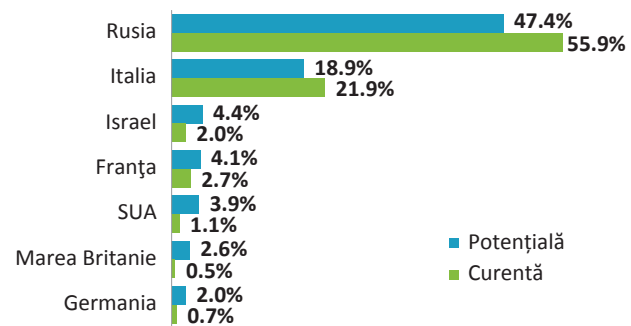

Figura 11: Topul celor 7 țări de destinație pentru migrația potențială pe termen lung, comparativ cu migrația pe termen lung în prezent

Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

CARACTERISTICILE PRINCIPALE ALE MIGRAȚIEI PE TERMEN LUNG DIN MOLDOVA

Începând cu anul 2000 migrația în Moldova este caracterizată de o intensitate înaltă și este în proces continuu de evoluție

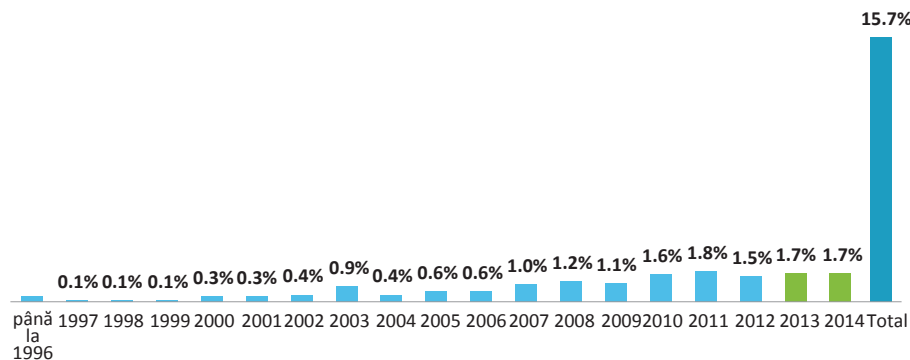

Figure 12: Dinamica migrației pe termen lung, procent din numărul total al populației

Source: Sondajul cu gospodării, 2013

Fenomenul migrației internaționale în masă a moldovenilor a demarat la începutul acestui secol, fiind determinat de o combinație a factorilor economici și o serie de șocuri interne și externe. Nivelul înalt de intensitate s-a menținut până în anul 2012 (Figura 12). Acest fapt este opus concepțiilor comune atât ale publicului larg, cât și ale analiștilor care susțin că fluxurile noi de migranți pe termen lung înregistrează o descreștere semnificativă începând cu sfârșitul primei decade a anilor 2000.

În jurul anilor 2007 și 2010 s-a înregistrat o creștere semnificativă a fluxului de migranți. Această creștere ar putea fi explicată prin impactul întârziat al crizei economice mondiale asupra economiei Republicii Moldova, combinat cu aplicarea în masă a moldovenilor pentru cetățenia română. România a acordat aproximativ 84 000 cetățenii în 2010, 94 000 în 2011 și 78 000 în 2012. Marea majoritate a acestor cetățenii au fost acordate moldovenilor, facilitându-le astfel accesul pe piețele muncii din Europa. Această creștere a fluxului de migrație pe termen lung a avut un impact major asupra unui număr de indicatori macro-economiци, conform descrierii de mai jos.

În plus, “migrația potențială” este mai înaltă decât se presupunea, după cum s-a menționat în capitolul anterior.

O alta constatare interesantă rezultată din sondajul cu migranții, indică prezența unei schimbări clare în jurul anului 2007. Datele arată că din acel moment mulți migranți moldoveni fie că au schimbat țara de migrație (au trecut cu reședința dintr-o țară în alta), fie au migrat repetat după o perioadă de revenire în Moldova.

Conform datelor din tabelul de mai jos, migrația din Republica Moldova este orientată preponderent spre două regiuni învecinate: Uniunea Europeană și Comunitatea Statelor Independente.

10 Mai multe informații pot fi găsite în Studiul de piață IASCI-CIVIS Consolidarea impactului de dezvoltare a fluxurilor financiare și investițiilor provenite din migrație spre Moldova (2010)

Orientarea fluxului de migranți moldoveni spre Rusia este condiționată de factori precum piața muncii extinsă, libertatea de deplasare, costurile reduse ale migrației și proximitatea social-culturală.

Țara de destinație	Populația	%
Federația Rusă	205.869	55,9%
Italia	80.619	21,9%
Franța	9.881	2,7%
Turcia	8.845	2,4%
Portugalia	8.354	2,3%
Israel	7.432	2,0%
Spania	5.539	1,5%
Ucraina	5.196	1,4%
Grecia	4.630	1,3%
Statele Unite ale Americii	4.104	1,1%
România	3.543	1,0%
Republica Cehă	2.946	0,8%
Germania	2.590	0,7%
Marea Britanie	1.830	0,5%
Irlanda	1.536	0,4%
Cipru	804	0,2%
Altă țară	6.813	1,9%
Niciun răspuns	7.619	2,1%

Figura 13: Distribuția migranților pe termen lung în funcție de țara de destinație
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

În primul deceniu al acestui secol s-a înregistrat o creștere sporită a numărului de migranți moldoveni (de la aproximativ 40% până la 47% din numărul total de migranți) care alegeau UE drept țară de destinație. Totuși în ultimii trei ani s-a produs o schimbare inversă.

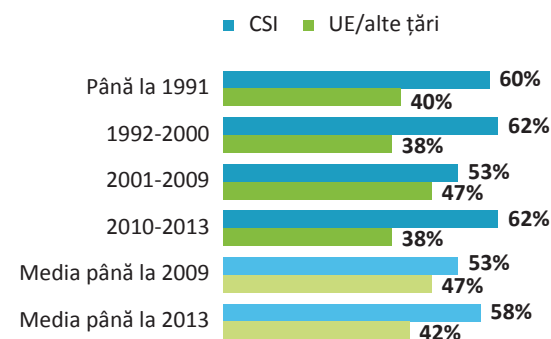

Figura 14: Dinamica raportului migranților pe termen lung, în funcție de principalele țări de destinație
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Creșterea numărului de migranți care aleg drept regiune de destinație CSI, în special Rusia, poate fi explicat prin reducerea decalajului în veniturile și economiile gospodăriilor de migranți din CSI și UE (pentru mai multe detalii asupra acestui subiect a se vedea Capitolul *Caracteristicile financiare principale*).

Migranții pe termen lung din Moldova provin din diverse categorii profesionale (Figura 24) și sunt de origine atât din mediul urban (32%), cât și din cel rural (68%)¹¹. În funcție de regiune, numărul migranților ce provin din regiunea de sud a Moldovei (regiunea care este cel mai slab dezvoltată) este dublu comparativ cu originarii din Chișinău (regiune dezvoltată).

Regiunea de origine	Procent
Nord	11%
Centru	11%
Sud	16%
Chișinău	7%

Figura 15: Numărul migranților pe termen lung, procent din numărul total al populației din regiunea respectivă

Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

În funcție de gen, migranții pe termen lung sunt reprezentați de 56% bărbați și 44% femei. De obicei, bărbații din regiunile mai sărace ale mediului rural aleg ca destinație țările CSI, în timp ce mai multe femei din zonele urbane tind să migreze spre țările UE. Această “distribuție de gen” oarecum unică poate fi explicată în special prin cererea forței de muncă în sectoarele unde sunt angajați migranții pe termen lung. De exemplu, bărbații sunt angajați predominant în construcții în Rusia, Ucraina, precum și în Portugalia, iar femeile optează pentru servicii în Italia, și anume: alimentație, menaj/servicii casnice și servicii hoteliere. La compararea estimărilor din 2009 și 2013 se conturează următoarele tendințe în modelul migraționist:

- ▶ crește numărul de migranți ce aleg Federația Rusă (de la 47% în 2009 la 56% în 2013) și scade numărul celor ce aleg Italia (26% în 2009 versus 22% în 2013) și alte țări din Europa de Sud;
- ▶ se redirecționează ușor dinspre țările din sudul UE (Grecia, Spania, Portugalia) spre nord (Franța, Germania, Irlanda);
- ▶ se optează de la migrația pe termen scurt și sezonier spre migrația pe termen lung.

¹¹ În cazul migrației externe generale, care include migranții pe termen lung și scurt, 31% provin din mediul urban și 69% din mediul rural. Sursă: IASCI-CIVIS, Sondajul cu gospodăriile, 2013

Reflectând tendințele economice, potențialul de migrație spre Rusia în următoarele 12 luni rămâne la un nivel stabil, în timp ce în cazul regiunii UE migrația este orientată tot mai mult spre țările din nordul Europei, cum ar fi Germania, Franța și Marea Britanie, și nu spre țările tradiționale de destinație din sud, cum ar fi Italia, Spania, Portugalia și Grecia.

Migrația cu statut nereglementat

Estimările cu privire la “migranții cu statut nereglementat” arată că majoritatea se află în Federația Rusă (22% din 31%), apoi urmează Italia (3%) și Turcia (2%). Sondajul cu gospodăriile atestă faptul ca aproximativ 70 000 de migranți moldoveni aflați în Rusia au statut de ședere nereglementat. Aceste estimări corespund cu datele oferite de Ministerul Muncii și Protecției Sociale din Rusia – aproximativ 60 000¹².

Conform datelor sondajului cu gospodăriile, mai mult de 2/3 din membrii gospodăriei aflați în migrație pe termen lung au statut de ședere reglementat

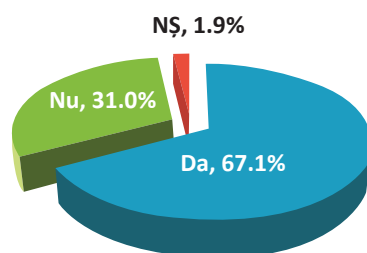

Figura 16: “Au legalizat statutul de ședere în țara de migrație membrii gospodăriei?”
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Din topul celor 10 țări de destinație (Figura 17), cea mai mare pondere a migranților moldoveni cu statut nereglementat este înregistrat în Turcia (50% din migranții pe termen lung), Rusia (40%) și Statele Unite ale Americii (38%).

Estimările de mai jos reflectă răspunsurile la întrebarea dacă membrii gospodăriei aflați în migrație pe termen lung au statut reglementat sau nereglementat

	Număr	%
Rusia	70.115	40%
Italia	9.654	17%
Portugalia	642	11%
Israel	1.977	25%
Ucraina	1.294	31%
Turcia	4.749	50%
Spania	556	8%
Franța	3.007	22%
SUA	1.508	38%
Germania	889	20%

Figura 17: Estimarea numărului de migranți cu statut nereglementat în topul celor 10 țări de destinație, procent din numărul total de migranți în țările respective
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

12 <http://www.ziarulnational.md/cati-moldoveni-se-reantorc-acasa-pe-zi-din-rusia/>

Migranții moldoveni din regiunea EU au atins un nivel înalt de reglementare: aproximativ 80% sunt angajați în bază de contract și doar 17% lucrează fără contract de muncă.

Gradul relativ de reglementare a statutului de ședere în UE și CSI se reflectă în nivelul de angajare oficială în câmpul muncii în regiunile de destinație

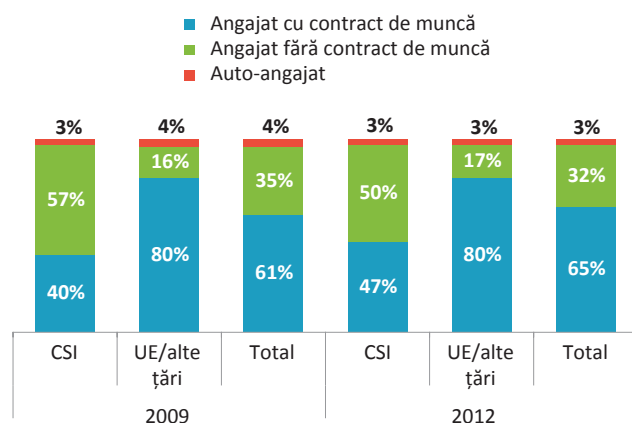

Figura 18: "Care este sursa dvs. principală de venit?"
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Pe de altă parte, o pondere mică, dar în creștere, de migranți din CSI, preponderent din Rusia (de la 40% în 2009 la 47% în 2012) sunt angajați în bază de contract. Acest fapt poate fi explicat prin numărul mare de migranți angajați în sectorul construcțiilor, lipsa obligativității vizei și nerespectarea legislației muncii care au contribuit la extinderea sectorului neformal. În ianuarie 2014 au fost introduse reglementări noi în vederea gestionării procesului migraționist. Aceste subiecte sunt analizate în continuare în acest raport.

În regiunea UE, migranții moldoveni au atins un nivel ridicat de regularizare, cu circa 80% migranți care lucrează pe bază de contract și doar aproximativ 17% angajați fără contract.

Factorii determinanți ai migrației

În cazul Moldovei, migrația în masă a fost determinată în primul rând de factori economici și a apărut ca un mecanism de reducere a sărăciei și de evitare a șomajului. Factorii economici au impulsivat peste 72% din migranți să ia această decizie. Motivul principal pentru care moldovenii pleacă la muncă peste hotare constă în lipsa oportunităților de angajare în Moldova (27,5% respondenți). Un alt factor ce motivează moldovenii să plece din țară este oportunitatea de ridicare a nivelului de trai (23,5%).¹³ Aceste estimări corespund rezultatelor unui alt studiu recent care arată că factorii economici, precum sărăcia, șomajul și salariile mici reprezintă peste 72% dintre factorii de stimulare a migrației¹⁴. Pentru o trecere în revistă a factorilor determinanți ai migrației începând cu anul 1997 consultați Studiul de Piață și Analiza Literaturii IASCI-CIVIS 2010.

Sondajul cu gospodăriile din 2013 confirmă faptul că șomajul continuă să fie un factor determinant în stimularea migrației (Figura 19).

Șomajul rămâne factorul-cheie în procesul de decizie privind plecarea la muncă peste hotare.

¹³ IASCI-CIVIS 2010

¹⁴ Fundația Europeană pentru Instruire. *Contribuția dezvoltării resurselor umane pentru politica migraționistă în Moldova*, 2008

Fenomenul gospodăriilor transnaționale cu migranți pe termen lung joacă un rol important în atragerea membrilor familiei în țara de migrație, indiferent de statutul de reglementare. Această intenție este generată de dorința de a reunifica familia, proces care este de durată medie sau lungă și care influențează comportamentele financiare (de economisire, de remitere) și intențiile de revenire.

Acest subiect este analizat în capitolul de mai jos.

Intenția de migrare este influențată de 2 factori importanți: prezența altor membri în migrație și statutul de angajare în câmpul muncii

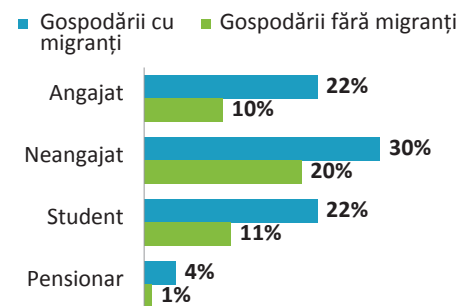

Figura 19: Numărul membrilor gospodăriilor care intenționează să migreze în următorii 2 ani: distribuția în funcție de statutul de angajare în Moldova și gospodăriile cu sau fără migranți pe termen lung
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Caracteristici social-economice

Migrația din Moldova cuprinde partea economic activă a populației

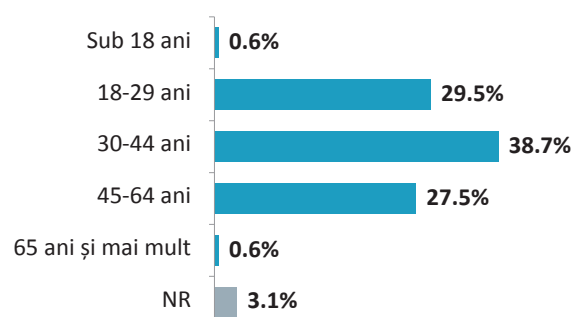

Figura 20: Grupe de vârstă ale migranților pe termen lung
Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Una din caracteristicile migrației din Moldova este vârsta relativ tânără a migranților. Vârsta medie la momentul primei plecări peste hotare a fost de 27,5 ani, ridicându-se la 36,4 ani la momentul realizării sondajului.

Majoritatea migranților (69%) au vârsta cuprinsă între 18-44 ani. Bărbații predomină în categoria de vârstă 18-29 ani (35% bărbați / 23% femei), iar femeile în cea de 45-65 ani (30% femei / 20% bărbați).

Numărul de migranți cu vârstă medie 30-44 ani este distribuit proporțional în funcție de gen (bărbați 45% și femei 47%).

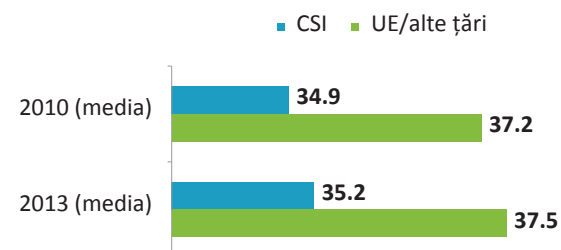

Figura 21: Vârsta medie a migranților după regiunea de destinație
Sursa: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Figura 21 prezintă date cu privire la diferența de vârstă a migranților în funcție de țara de migrație. Migranții din UE au vârsta puțin mai mare decât cei din CSI. Estimările conturează o tendință clară a alegerii țării de migrație în funcție de vârstă. De exemplu, cu cât vârsta migrantului este mai mică cu atât mai probabil este faptul că va alege Rusia ca țară de destinație, în timp ce persoanele cu o vârstă mai mare vor opta pentru Italia. Aceste tendințe se dezvoltă în conformitate cu specificul cererii pe piața forței de muncă.

Una dintre caracteristicile definitorii ale migranților moldoveni este nivelul înalt de studii și experiența lor profesională – aspect care reflectă profilul populației generale. Datele sondajului din 2012 arată că 28% dintre toți migranții au absolvit ciclul universitar de studii, iar 45% - ciclul profesional/vocațional.

După cum se arată în Figura 22, migranții din regiunea UE au un nivel de studii mai înalt în comparație cu cei din regiunea CSI. Vârsta tânără și nivelul înalt de studii al migranților demonstrează potențialul ridicat al moldovenilor în comparație cu migranții din alte țări studiate până acum.

Nivelul de studii al migranților reflectă, în medie, situația generală a populației din Moldova

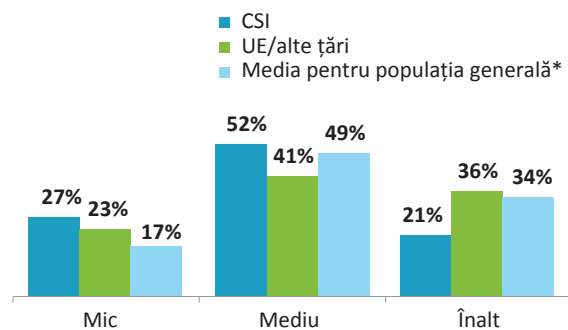

Figura 22: "Care a fost nivelul de studii înainte de migrare?"

Sursa: Sondajul cu Migranții 2012

* Sursa: Biroul National de Statistică (2009)

Total populație cu vârsta de 25-64 ani

Plecarea în masă a persoanelor pregătite profesional (ingineri, medici, specialiști IT, profesori, agronomi, etc.) contribuie într-o oarecare măsură la fenomenul "exodului de creiere". Suplimentar, se atestă un număr în creștere a deficitului de specialiști calificați în Moldova. Unii analiști consideră că acest fapt ar constitui un posibil handicap pentru perspectivele de creștere ale Republicii Moldova. Acest proces este însoțit concomitent de un anumit nivel de "de-calificare" (pierderea abilităților), deoarece, deseori, migrația presupune realizarea de către migranții calificați a unor munci necalificate.

Jumătate din migranții moldoveni sunt angajați în calitate de "lucrători necalificați"

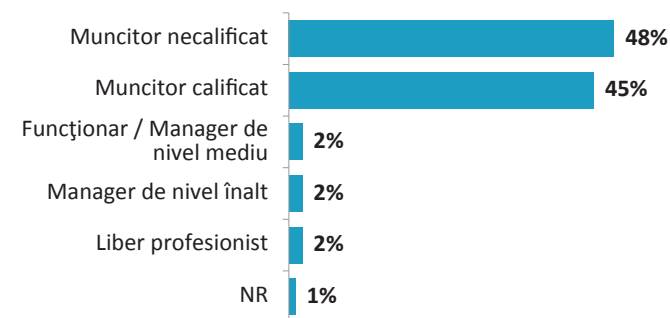

Figura 23: "Care este gradul de ocupare (al dvs. și al membrilor gospodăriei) în țara de destinație?"

Sursa: Sondajul cu migranții 2012

Studiile anterioare au arătat că migranții deseori trec de la munci mai puțin calificate la activități care necesită o calificare mai înaltă în corespundere cu nivelul lor de studii/calificare și conform capacității de integrare în societatea gazdă de-a lungul perioadei migraționiste. Această tendință este însă mai puțin vizibilă în cazul migranților moldoveni. Acest fapt poate fi explicat prin perioada mai scurtă a migrației în masă (15 ani în comparație cu cel puțin 25 ani experiență migraționistă în cazul altor țări studiate), precum și prin profilul general al migrației din Moldova (și anume femeile lucrând în sfera de îngrijire la domiciliu, iar bărbații în construcții). Prin urmare, dacă comparăm rata de angajare în câmpul muncii cu nivelul de studii al migranților, constatăm că migrația din Moldova este caracterizată de „sub-ocupare” și un proces de „decalificare”.

Venitul mediu personal al migrantului de sex masculin a crescut cu 27% în ultimii trei ani, în timp ce venitul migrantului de sex feminin a crescut în medie doar cu 13%.

În majoritatea cazurilor, înainte de plecare, migranții sunt șomeri sau „sub-ocupați”

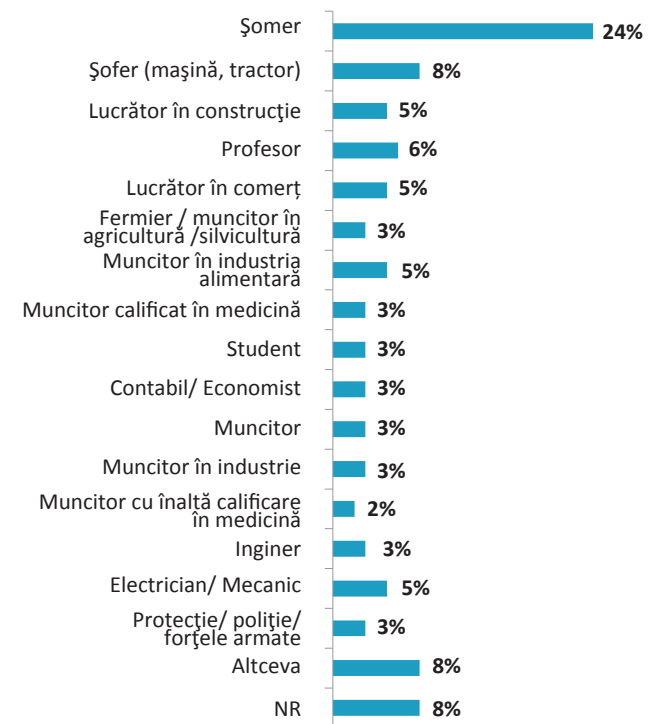
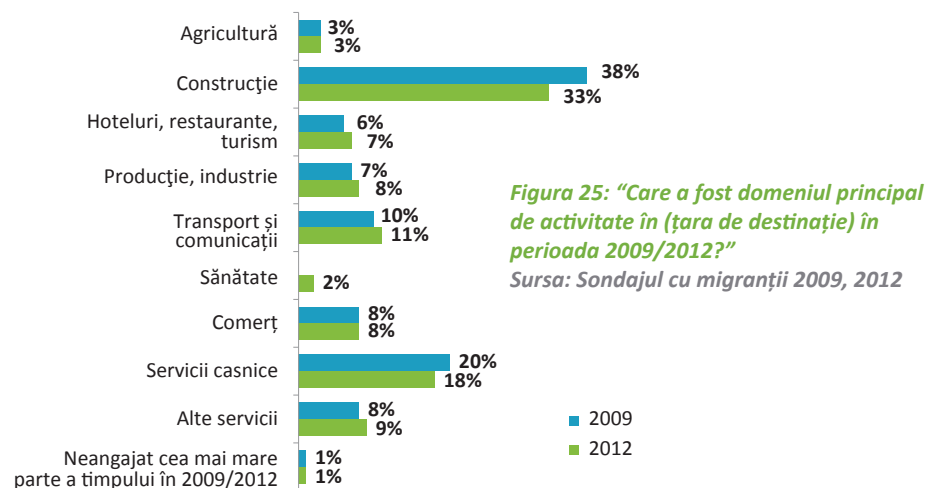

Figura 24: “Ce profesie ați practicat în Moldova până la migrație?”

Sursa: Sondajul cu migranții 2012

Mai mult ca atât, dacă comparăm situația de angajare în câmpul muncii în perioada de migrare (Figura 23) cu statutul de ocupare în Moldova până la migrație (Figura 24), constatăm faptul că “sub-ocuparea” și procesul de “irosire a creierului” începe înainte de migrare. Rata șomajului înainte de plecarea peste hotare corespunde cu datele sondajului cu migranți în 2009. Această constatare este confirmată de datele BNS (Biroul Național de Statistică) care semnalau că 25% din numărul total de persoane cu studii superioare, angajate în Moldova, de fapt erau sub-ocupați¹⁵. Același situație s-a creat și în cazul muncitorilor cu studii profesionale (38%) și tehnice (30%), doar că la o scară mai înaltă. Mai mult decât atât, această discrepanță a crescut în perioada 2008-2010.¹⁶

Migranții sunt angajați preponderent în

Migranții moldoveni sunt angajați preponderent în 2 sectoare – construcții și menaj. La compararea datelor obținute în 2012 și 2009 se observă o descreștere ușoară de angajare în aceste sectoare prioritare și o redirecționare spre alte sectoare de prestare a serviciilor. Contrar așteptărilor, această reducere a nivelului de angajare în sectorul de construcții s-a înregistrat în CSI (de la 51% la 46%), în timp ce în UE este afectat sectorul de menaj, înregistrând o scădere de la 32% la 27.

O altă diferențiere apare atunci când examinăm diviziunea muncii în funcție de sexul lucrătorilor migranți. Bărbații sunt, de regulă, angajați în construcții (50% din respondenții de sex masculin) și transport/comunicații (16%), iar femeile oferă servicii de îngrijire la domiciliu (43%) sau lucrează în sferile de comerț (13%) și industria hotelieră (13%). Totodată, în timp ce sectorul de construcții este preferat și de bărbații tineri, femeile tinere sunt mai puțin predispuse să opteze pentru menaj. În construcții lucrează, de asemenea, mai mulți bărbați din mediul rural al Moldovei, precum și cei care au un nivel mic sau mediu de studii.

Această diferență între regiunile de destinație poate fi explicată prin structura economiilor acestor țări și cererea forței de muncă respective. De exemplu, CSI (în special Rusia) are o cerere mai mare pentru forța de muncă puțin calificată în sectorul construcțiilor și comerțului.

15 BNS, Forța de muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj, 2014, pagina 87

http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/ocupare_somaj/Forta_Munca_2014.pdf

16 ILO/CIVIS, Evaluarea legăturilor dintre migrație și educație în Moldova, 2012

Estimările din sondajele cu gospodăriile și migranții atestă o rată foarte scăzută a șomajului printre migranții pe termen lung, de doar 3%. Aceste date cu privire la rata scăzută a șomajului sunt confirmate și de cercetările realizate anterior în alte țări din Europa de Sud-Est. Interviurile indică faptul că migranții au învățat să fie mai flexibili și să se adapteze mai ușor la condițiile de pe piața forței de muncă, comparativ cu populația locală. În corespundere cu obiectivul lor principal – acumularea bunăstării, migranții cu ușurință pot schimba sectoarele de activitate și chiar țara de destinație.

Există un dezechilibru semnificativ în nivelul veniturilor obținute de către bărbați și femei în ultimii trei ani

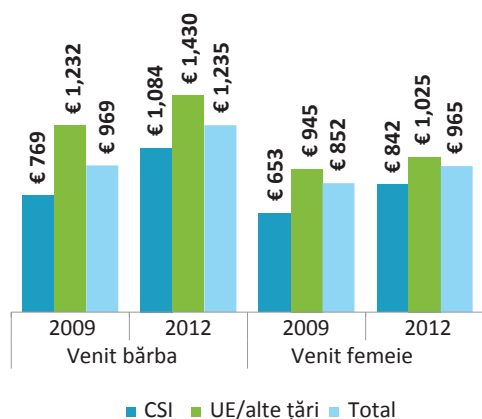

Figura 26: "Care este venitul mediu lunar NET al Dvs. personal (nu al gospodăriei), care provine din toate sursele de venit la locul de migrație?" – în funcție de gen
 Sursa: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Venitul mediu personal al bărbaților a crescut cu 27% în ultimii trei ani (41% în CSI și 16% în UE), iar al femeilor cu 13% (29% în CSI și 8% în UE).

În funcție de gen, estimările indică o discrepanță dublă a venitului – de la 14% la 28% în favoarea migranților bărbați. Diferența de venituri în CSI a crescut de la 18% la 29%, iar în UE de la 30% la 40%. Acest decalaj poate fi explicat de faptul că femeile sunt angajate preponderent în sectorul de munci casnice, care este mai puțin plătit (precum și cel agricol), atât în EU, cât și în CSI.

Însă chiar și în cazul când lucrează în cadrul aceluiași sector, femeile primesc salarii mai mici în comparație cu bărbații. Cele mai mari discrepanțe, în acest sens, sunt înregistrate în sectoarele de prestare a serviciilor (45%), agricultură (39%), industria de prelucrare (36%) și construcții (32%). Acest fapt se întâmplă chiar dacă, în linii generale, nivelul de studii al femeilor este superior celui al bărbaților. Această discrepanță se păstrează chiar și atunci când nivelul de angajare al bărbaților și femeilor este același.

O mare parte din migrații moldoveni sunt căsătoriți

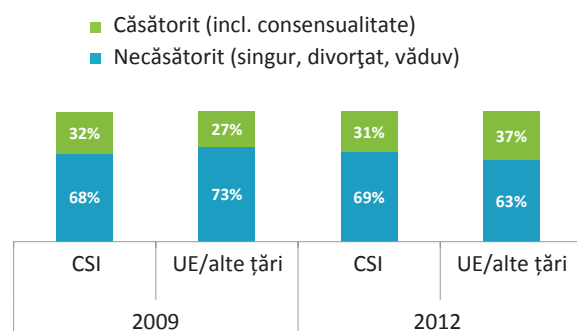

Figura 27: „Care este statutul marital al Dvs.? și Țara actuală de migrație?”
Sursa: Sondajul cu migrații 2009, 2012

66% din migrații chestionați în 2012 erau căsătoriți, dar comparativ cu anul 2009 rata este cu 5% mai mică. Figura 27 ilustrează faptul că această descreștere este specifică doar pentru UE/alte țări de destinație. Analiza aprofundată indică faptul că 1/3 dintre femeile, cu vârsta mai mare de 30 ani, aflate în migrație în regiunea UE sunt necăsătorite. Pe de altă parte, doar 1 din 5 bărbați din același grup de vârstă, aflați în migrație în UE, sunt necăsătoriți. După cum este descris în continuare nivelul de reîntregire a familiilor în țările de destinație este relativ scăzut (26%). În consecință, atunci când un migrant căsătorit se află în țara de destinație în medie 8.9 ani (la momentul sondajului), deseori acest fapt duce la tensiuni personale, familiale și sociale în cazul migraților moldoveni.

O altă explicație pentru reducerea numărului de migrați căsătoriți poate fi faptul că în prezent a crescut tendința de migrare a persoanelor tinere. Această constatare este confirmată atât de experiența migraționistă actuală (2009-2013), cât și de nivelul intenției de migrare.

Analiza aprofundată cu privire la vârsta migrantului la prima plecare indică o tendință clară a nivelului mai mare de migrație în rândul tinerilor. Estimările arată că în ultimii 4 ani ponderea migraților cu vârsta cuprinsă între 18-29 ani a crescut până la 66% comparativ cu 55% persoane care au migrat până în 2009.

În 2013, 43% dintre potențialii migrați pe termen lung aveau vârsta cuprinsă între 18-29 ani. În cadrul stocului de migrați actuali această categorie de vârstă reprezintă o pondere de 30%. Acest lucru ar putea indica o tendință îngrijorătoare conform căreia un număr mai mare de tineri vor pleca peste hotare decât înainte.

Maturitatea ciclului migraționist

Înțelegerea maturității relative a ciclului migraționist general este importantă din mai multe considerente. Acesta poate oferi o imagine detaliată cu privire la comportamentul migraționist actual și viitor al migranților – inclusiv intențiile posibile de revenire în țara lor de origine. De asemenea, acesta reprezintă un factor ce poate fi utilizat pentru a explica și prognoza comportamentele generale de economisire, remitere și de investiție.

Una din caracteristicile migrației din Moldova este nivelul relativ mic al maturității în comparație cu alte țări studiate. Maturitatea poate fi măsurată prin utilizarea mai multor indicatori cantitativi și calitativi, precum gradul de reglementare a șederii în țara-gazdă, rata de reunificare a familiei, cunoașterea limbii din țara respectivă și nivelul de integrare / prosperitate în societatea-gazdă. În plus, acești factori și indicatori pot fi comparați la nivel de țări în cazul când sunt disponibile date comparabile.

Reglementarea șederii

Procesul de reglementare este un factor important în determinarea veniturilor, economiilor, remitențelor și a securității / vulnerabilității sociale. Reglementarea influențează pozitiv capacitățile migranților de a-și atinge obiectivele migrației. Reglementarea asigură venituri mai mari și reduce vulnerabilitatea migranților față de exploatarea prin muncă sau alte efecte negative. Cu cât este mai mare procentul migranților cu statul reglementat, cu atât este mai matur ciclul migrației. Din cele menționate anterior, 2/3 din totalul de migranți pe termen lung și-au legalizat statutul de ședere în țara de migrație, deși există diferențe semnificative, în funcție de regiune.

Majoritatea migranților moldoveni pe termen lung din UE își reglementează șederea și permisele de lucru

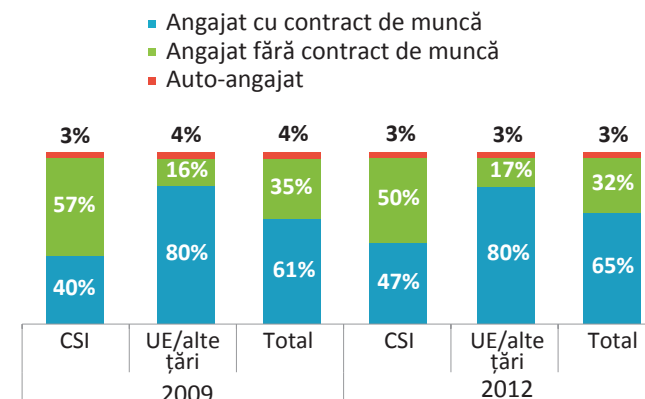

Figura 28: Gradul de ocupare al respondentului în țara de migrație
Sursa: Sondajul cu migrații 2009, 2012

Mai mult decât atât, 92% din forța de muncă activă în migrație (inclusiv respondenții și membrii familiei lor) sunt angajați oficial în câmpul muncii, iar alte 3% sunt auto-angajați (lucrează pe cont propriu). Pe de altă parte, doar un mic procent (3%) din această categorie nu sunt angajați. Din cei 92% de persoane angajate, 68% lucrează în sectorul formal.

În acest context, există o discrepanță în funcție de regiune (UE și CSI). Majoritatea migranților pe termen lung din CSI nu consideră statutul lor de muncă ca fiind reglementat. Totuși estimările cu privire la nivelul de reglementare în CSI (Figura 28) atestă o creștere a numărului de migranți care lucrează în bază de contract. Acest fapt indică derularea unui proces continuu de reglementare a migranților pe termen lung.

Gradul relativ de reglementare se reflectă în propensiunea migranților de a deține cont în bancă

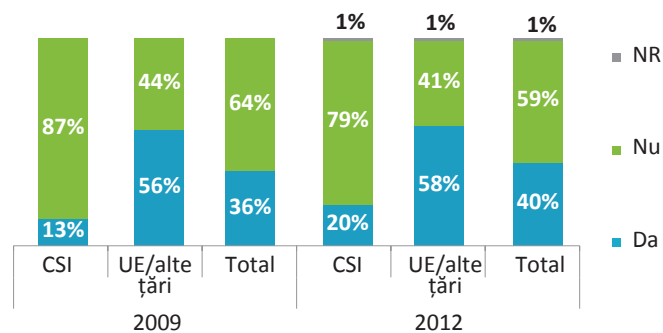

Figura 29: “Dvs. sau altcineva din gospodăria dvs. aveți cont în bancă (în țara de migrație)?”

Sursa: Sondajul cu migranții 2009, 2012

În comparație cu migranții din Albania, Bosnia sau Kosovo, gospodăriile de migranți moldoveni utilizează în măsură mai mică băncile din țările de destinație, indiferent de faptul că statutul lor de ședere înregistrează un nivel înalt de reglementare (Figura 28). Acest fapt poate fi explicat prin durata mai scurtă a experienței migraționiste, sectoarele de angajare predominante, dar și prin lipsa de încredere în sectorul de intermediere financiară. În raportul din 2010 s-a prognozat o creștere în gradul de utilizare a băncilor, ca o consecință a extinderii experienței migraționiste. Figura 29 pare să confirme prognozele, în special pentru CSI unde utilizarea serviciilor bancare a crescut cu 7%. Această creștere este în concordanță cu alți indicatori, precum creșterea numărului de migranți angajați oficial, dar și sporirea veniturilor în 2009-2012. (vezi Figura 28 și 26).

Este important de menționat, și după cum este analizat în continuare în capitolul Rezumat financiar, membrii familiei dintr-o gospodărie transnațională au un nivel de “participare bancară” (40%) mai înalt decât membrii familiei din aceeași gospodărie aflați în Moldova (30%).

După cum arată sondajul cu gospodăriile cu migranți pe termen lung în 2009, doar 9% dintre respondenți au declarat că membrii familiilor lor aflați în migrație pe termen lung “niciodată” nu au fost acasă. Această constatare pare să confirme faptul că marea majoritate a migranților vin și pleacă nestingheriți, chiar și în cazurile când statutul migranților din CSI nu este reglementat.

Dintre cei care și-au reglementat statutul, marea majoritate a reușit să facă acest lucru în etapele incipiente ale ciclului migraționist

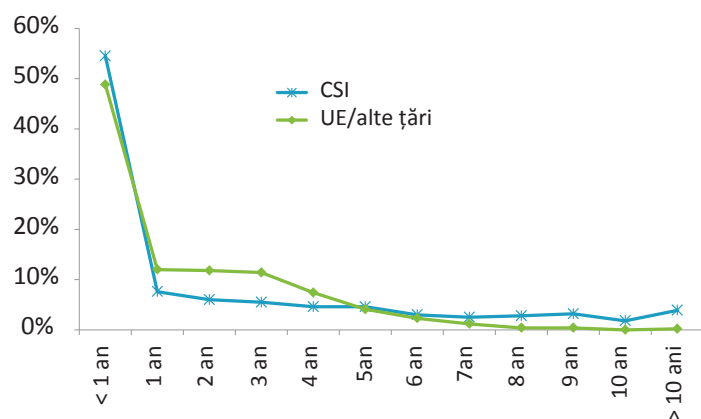

Figura 30: Numărul de ani fără permis de ședere / muncă pe termen lung în țara de migrație
 Source: Migrant Survey 2009
 Eșantion: 1 558 migrațanti cu statut de ședere și permis de muncă legal

Estimările sondajului din 2009 indică asupra faptului că perioada medie de obținere a statutului reglementat era de 1,5 ani în țările UE/alte țări și de 2,3 ani în regiunea CSI. Acest fapt arată că deși inițial mulți moldoveni au plecat peste hotare pe căi neformale, majoritatea au reușit să-și reglementeze statutul în doar câțiva ani.

Per total, 61% au obținut legalizarea în primul an; 10% în al doilea sau al treilea an de migrație. Către al patrulea an de ședere peste hotare rata de reglementare a atins, în medie, 88%, iar restul (majoritatea lor) au soluționat formalitățile legate de statut în următorii ani.

Există o tendință clară orientată spre migrația legală și reglementarea statutului încă în primele etape ale migrației

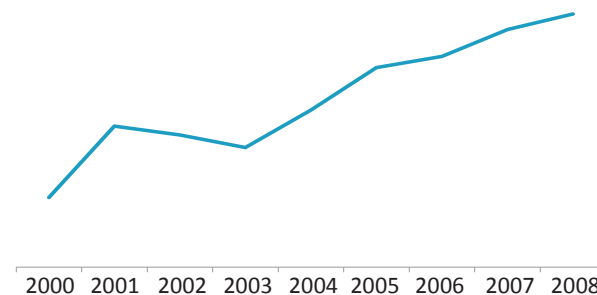

Figura 31: Dinamica reglementării statutului de ședere în primul an de migrație în țara de destinație
 Sursa: Sondajul cu migrații 2009

După cum s-a menționat anterior, numărul migranților moldoveni pe termen lung în CSI și în UE/alte țări de destinație este estimat la 368 000 persoane. Conform sondajelor realizate cu gospodăriile în 2009 și 2013, 2/3 dintre ei sunt legalizați peste hotare. Spre deosebire de alte țări studiate, rata de reglementare a fost stabilă de-a lungul ultimilor 10 ani. Absența “concentrațiilor maxime” de reglementare în anumiți ani indică asupra faptului că procesele de reglementare nu sunt o simplă consecință a campaniilor guvernamentale și amnistieri.

Pentru regiunea Europei de Sud-Est, cazul Moldovei ca model migraționist este unic, deoarece migrează atât femeile, cât și bărbații, în funcție de regiunea de destinație. Reîntregirea familiei (dacă are loc) de regulă se produce atunci când migrantul-lider obține legalizarea, iar odată cu aceasta un anumit nivel de securitate în țara de migrație.

Reîntregirea familiei

Nivelul de reunificare a familiei în rândul migranților căsătoriți este scăzut în comparație cu alte țări studiate până în prezent, dar cu o tendință progresivă

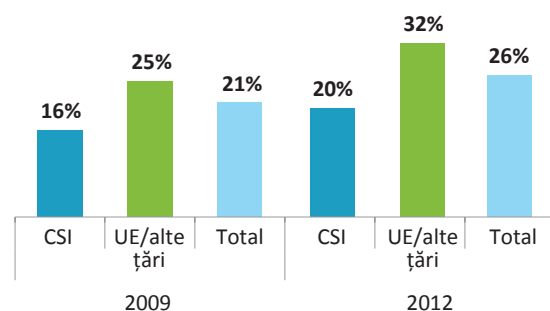

Figura 32: Reîntregirea familiei în țările de destinație

Sursa: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Pentru comparație, nivelul de reunificare a familiei în cazul migranților din Albania atinge 90,5%, iar în cazul migranților din Bosnia și Kosovo este și mai mare. Acest fapt reflectă dinamica migrației din aceste țări (de exemplu, migranții din Bosnia deseori migrează împreună cu familia), dar și un anumit nivel al maturității migrației din aceste state, fiecare având o perioadă migraționistă cuprinsă între 25-45 ani¹⁷, în comparație cu 15 ani de migrație în masă din Moldova. Conform datelor sondajului cu gospodăriile 53 000 gospodării au toți membrii în migrație pe termen lung. Aceasta reprezintă 21% din numărul total de gospodării cu migranți pe termen lung (adică 258 000 gospodării).

Mărimea medie a unei gospodării transnaționale este de 3.2 - 3.8 membri, în funcție de sursa de informație – migrantul ca respondent sau capul gospodăriei / persoana care îl înlocuiește

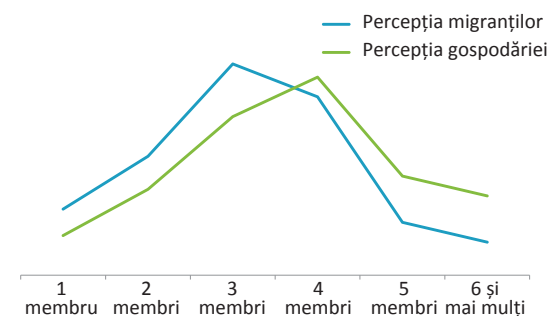

Figura 33: Numărul membrilor într-o gospodărie transnațională
Sursa: Sondajul cu migranții, 2012 și Sondajul cu gospodăriile, 2013

17 Informații suplimentare despre mărimea gospodăriei și numărul membrilor ce aduc venit în alte țări studiate pot fi accesate la www.iasci.info

Diferența de date poate fi explicată de gradul de percepere a componenței gospodăriei / nucleului familial pentru migrant și capul gospodăriei sau persoana care îl înlocuiește în Moldova. Analiza datelor arată că migrații au o viziune mai restrânsă sau nucleară vis-a-vis de cine este de fapt un membru al gospodăriei lor; în timp ce respondenții gospodăriilor intervievate în Moldova au o percepție mai largă / tradițională (Figura 33).

Această percepție însă influențează asupra ponderii membrilor gospodăriei aflați în migrație. Conform datelor prezentate în sondajul cu migrații, gospodăriile transnaționale sunt împărțite aproape egal între Moldova și țara de migrație (52% versus 48%); iar conform sondajului cu gospodăriile, rata este de circa 2/3 versus 1/3.

Totuși echilibrarea diferențelor pentru numărul total de membri din gospodărie, arată faptul că gospodăriile indică un număr mai mic de membri în migrație (adică 1,4 persoane). Pe de altă parte, migrații respondenți indică o rată de 1,54 membri ai gospodăriei aflați în migrație. Această cifră arată o creștere ușoară de la 1,5 în 2009, fapt ce confirmă tendința de reunificare a familiei.

În medie 1.32 persoane din fiecare gospodărie de migrați sunt angajați sau generează venituri (cu o creștere de circa 4% din 2009). Astfel, se înregistrează un număr mic de membri dependenți aflați în migrație.

Limba

Până în prezent, migrații moldoveni preferau să plece în acele regiuni și țări cu care împărtășeau similitudini culturale, istorice și lingvistice.

Deoarece Moldova a făcut parte din Uniunea Sovietică, limba rusă este pe larg utilizată de către moldoveni. Cunoașterea limbii ruse facilitează astfel migrația și integrarea în regiunea CSI.

Vorbitorii de limbă română pot învăța cu ușurință alte limbi de origine latină, precum italiana, spaniola, portugheza și franceza, iar acest lucru facilitează migrația spre statele respective din UE. Mulți dintre migrații moldoveni învață limbile acestor state mai repede decât alți migrați.

Fiecare a patra familie de migrați căsătoriți a reușit să reunifice familia peste hotare.

Abilități

Având în vedere sectoarele predominante de ocupare a forței de muncă, puțini dintre migranții moldoveni au obținut instruire formală peste hotare sau instruire la locul de muncă

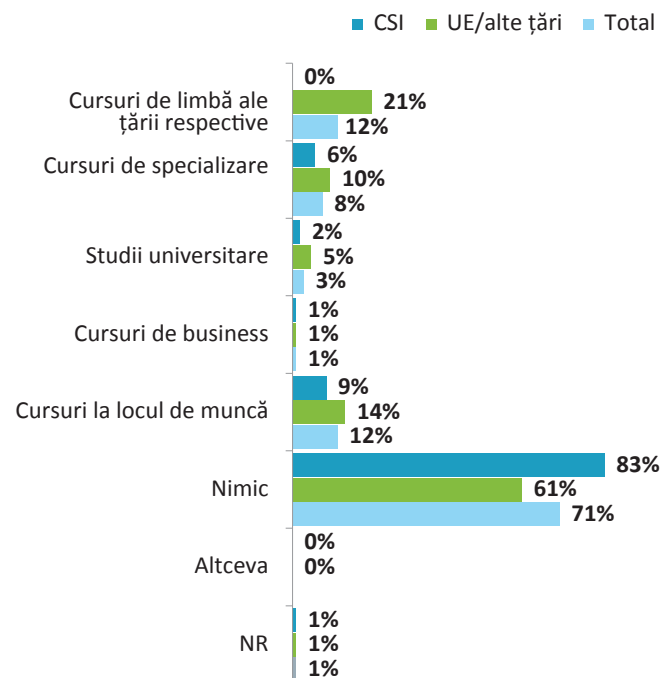

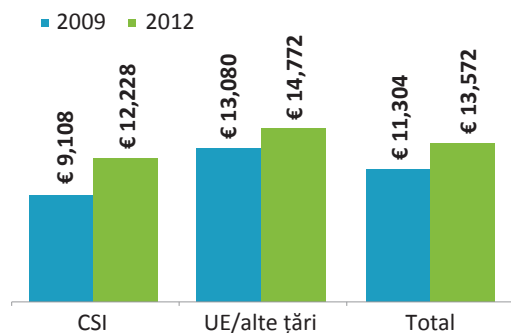
Figura 34: “În timpul șederii peste hotare, ați apelat la unele instruirii?”
Sursa: Sondajul cu migranții 2012

Totuși 28% dintre migranții respondenți au declarat că au primit instruire în ultimele 12 luni. Estimările indică o mică creștere (în medie cu 2%) a gradului de participare la diferite tipuri de instruire (cu excepția cursurilor de business), comparativ cu datele sondajului din 2009. Mulți migranți moldoveni din UE studiază limbile străine, astfel se observă o creștere de la 17% în 2009 la 21% în 2012.

Această rată scăzută de îmbunătățire a competențelor în perioada de migrație este, cel mai probabil, un rezultat al faptului că deseori moldovenii sunt angajați în sectoare care necesită un nivel mic de calificare și un statut respectiv al forței de muncă (muncitor calificat, muncitor necalificat), după cum se arată în Figura 23 și 25.

Statutul economic relativ

Nivelul veniturilor personale reflectă perspectivele economice ale migranților moldoveni în cele două regiuni principale de migrație

*Figura 35: Venitul mediu anual PERSONAL, format din toate sursele de venit în regiunea de migrație
Sursa: Sondajul cu migrații 2009, 2012*

Pe parcursul perioadei de trei ani dintre cele două sondaje, venitul personal al migranților a crescut semnificativ în ambele regiuni (20%). Această creștere este mai evidentă (34%) în regiunea CSI (comparativ cu 14% în UE). Estimările oficiale explică această tendință pozitivă prin creșterea costurilor forței de muncă în CSI. În UE creșterea veniturilor personale ale migranților moldoveni, indiferent de recesiunea economică generală, ar putea fi explicată parțial prin rata scăzută a șomajului în rândul migranților moldoveni (a se vedea Figura 28), precum și prin trecerea lentă de la sectoare/ocupații mai puțin plătite către cele mai bine remunerate (a se vedea Figura 25). Aceste constatări sunt opuse așteptărilor și datelor din literatura de specialitate, care susțin că migrații deseori se află într-o postură vulnerabilă, locuri de muncă nesigure (de exemplu, principiul – în ultimul rând angajat și în primul rând concediat).

Nivelul relativ al maturității migrației din Moldova se reflectă în comparația regională a venitului anual al gospodăriei în migrațiune, unde veniturile gospodăriilor de migranți din Moldova înregistrează o tendință de creștere spre media regională

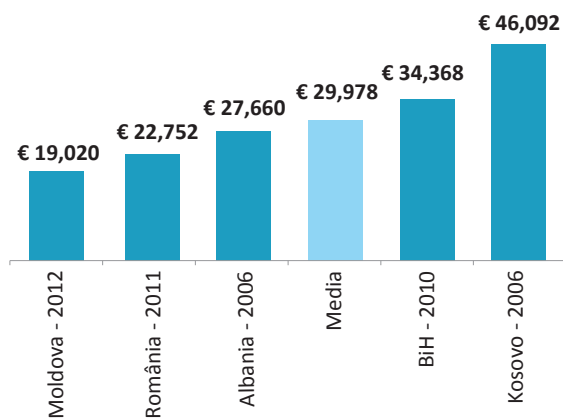

Figura 36: Venitul anual al gospodăriilor în țara de migrație – comparație pe regiuni (doar regiunea UE)

Sursă: IASCI-CIVIS Sondajele cu migranții

Datele sunt prezentate doar pentru regiunea UE, în scop comparativ, deoarece alte țări indicate în grafic nu au sau au număr nesemnificativ de migranți în regiunea CSI

Rețele sociale și comunicare

Pentru a înțelege strategiile migraționiste și pentru a dezvolta instrumente și inițiative relevante de marketing și de sporire a nivelului de conștientizare este necesar să cunoaștem care sunt sursele de comunicare disponibile/ de încredere ale migranților și aspectele ce țin de ajutorul reciproc în rândul migranților.

Unele surse de informație menționează vitalitatea rolului rețelelor sociale și importanța ajutorului reciproc în rândul migranților, precum și între migranți și comunitatea de baștină, pe parcursul fiecărei etape din ciclul migraționist, începând cu perioada anterioară plecării, reîntoarcerea și integrarea. Sondajul cu migranții și cel cu gospodăriile realizate în 2009 confirmă această teorie. De exemplu, 70% din migranții moldoveni au menționat că înainte de a pleca în țara de destinație deja aveau acolo rude, prieteni sau vecini.

Patru din cinci migranți se bazează pe rețeaua socială care îi ajută în procesul de migrare.

Circa 4 din 5 migranți moldoveni au apelat la rudele lor pentru a fi ajutați să migreze

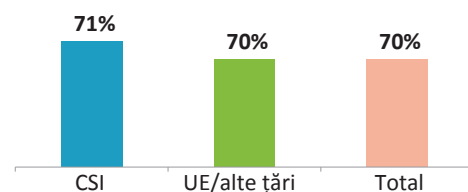

Figura 37: "Aveți membri ai familiei, prieteni, vecini etc. (în țara de migrație) înainte de a emigra?"
Sondajul cu migrații 2009

Aceste rețele sociale au o mare importanță în a ajuta migrații la gestionarea riscurilor legate de migrație, la reducerea costurilor financiare asociate migrației și la maximizarea beneficiilor rezultate din migrație. Patru din cinci migranți au beneficiat de ajutorul acordat de rețelele sociale pentru a migra.

La consolidarea rețelei sociale contribuie factorul de proximitate în locurile de destinație

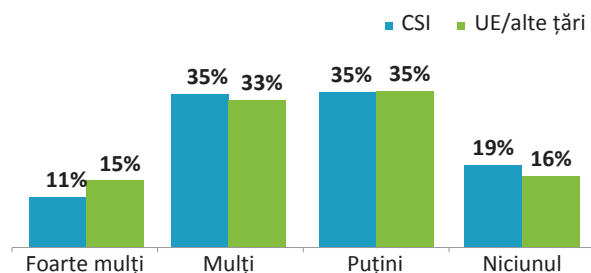

Figura 38: "Există persoane cunoscute, din țara de origine, care locuiesc în apropiere de Dvs.?"
Sursă: Sondajul cu migrații 2009

Și proximitatea la locurile de muncă

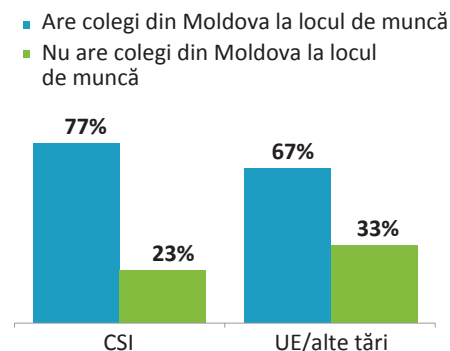

Figura 39: "Sunt și alte persoane cunoscute, din țara de origine unde lucrați Dvs.?"
Sursă: Sondajul cu migrații 2009

În linii generale, migrații moldoveni mențin legături reciproce puternice la locurile de muncă, se întâlnesc deseori în locuri publice precum baruri și cafenele, vizite la domiciliu sau comunică prin telefon. Conform datelor sondajului cu migrații din 2009, cel mai important mijloc de comunicare printre migrații moldoveni este contactul social zilnic la locul de muncă (46%) sau discuțiile telefonice (44%). 40% dintre migrații moldoveni se întâlnesc săptămânal în locuri publice, iar 66% fac vizite reciproce la domiciliu o dată în lună. Acest nivel înalt de capital social este important din punct de vedere al schimbului de informații și sprijinului economic și social atât în țara de migrație, cât și în Moldova.

Migranții moldoveni mențin legături puternice și cu comunitățile lor de la baștină

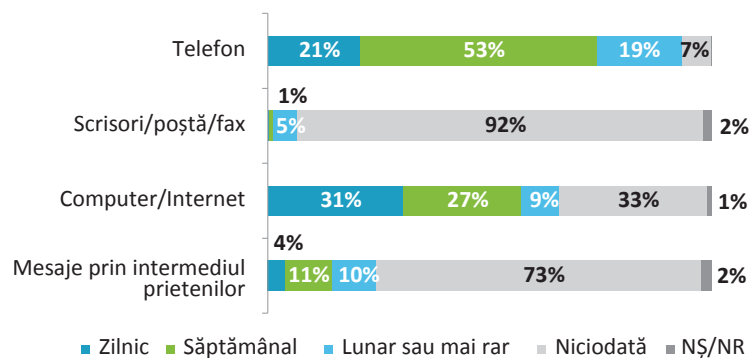

Figura 40: "Cât de des folosiți următoarele metode de comunicare cu membrii familiei aflați peste hotare?"
Sursă: Sondajul cu gospodăriile 2013

De regulă, migranții comunică cu familiile și prietenii din Moldova prin telefon (74% săptămânal) și Internet (58% săptămânal). În decursul a 3 ani dintre cele două cercetări, s-a înregistrat o scădere de 20% a utilizării telefonului, în timp ce folosirea săptămânală a Internetului în calitate de canal de comunicare a crescut cu 18%.

Accesul moldovenilor la sursele mass-media în țările de migrație este relativ înalt

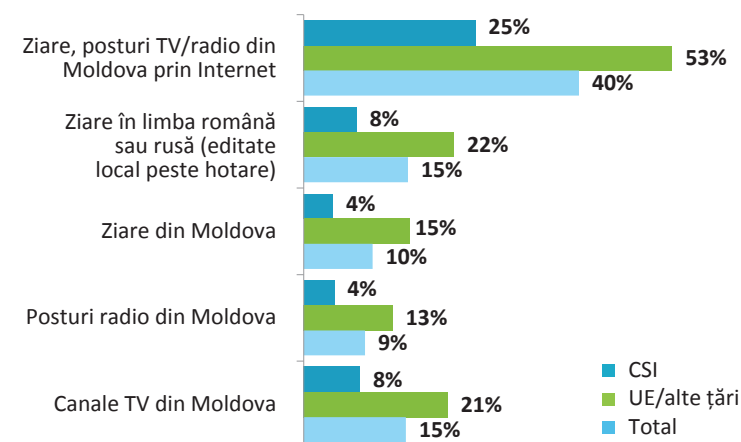

Figura 41: "În țara de migrație aveți acces regulat la următoarele surse media?"
Sursă: Sondajul cu migranții 2009

Doar comunicarea personală cu familia, prietenii și cu alți migranți rămâne a fi sursa de informare în care migranții au cea mai mare încredere

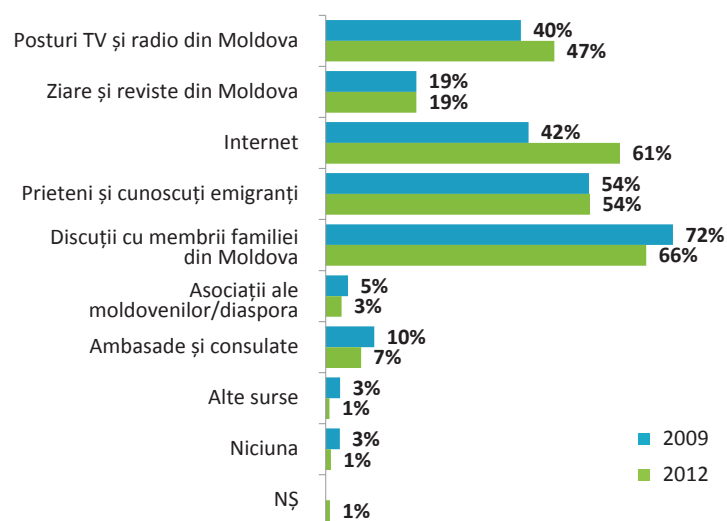

Figura 42: "Care sunt trei cele mai importante surse de informare despre Moldova, în care aveți încredere?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

În anul 2012, 8 din 10 migranți au vizitat regulat (anual) Moldova, în comparație cu anul 2009 când 9 din 10 veneau în vizită. Scăderea este mai semnificativă în cazul migranților din regiunea UE, unde doar 3 din 4 migranți au menționat cel puțin o vizită anuală acasă. Pe de altă parte, în 2012, 94% de migranți din CSI au revenit cel puțin o dată în an. Acest moment se datorează parțial reglementărilor stipulate de Federația Rusă, conform cărora migranții trebuie să părăsească țara după fiecare 3 luni de ședere.

În conformitate cu datele din Sondajul realizat în 2009, majoritatea vizitelor în Moldova se realizează în lunile aprilie și august (câte 14%), decembrie și ianuarie (câte 12%). Migranții din CSI vizitează Moldova preponderent în aprilie și ianuarie, în timp ce migranții din regiunea UE vin acasă mai des în lunile august și decembrie.

Figura 42 arată că migranții moldoveni dețin un puternic capital social orizontal. Dar, conform datelor din Studiul de piață realizat în 2010, acest lucru nu este valabil și pentru capitalul social structural, adică organizații și rețele formale care promovează acțiuni comune. Deși există asociații ale migranților și organizații ale diasporei, importanța și rolul lor pentru comunitățile de migranți și familiile lor pare a fi extrem de limitat. Doar 8% dintre migranți mențin în vreun fel relații cu organizațiile de diasporă. Din aceste 8%, 1/4 au declarat că sunt membri ai organizațiilor de diasporă, astfel înregistrând un număr de aproximativ 7 500 membri; din totalul de 370 000 migranți pe termen lung. Rezultatele sondajului din 2012 arată că doar 3%, comparativ cu 5% în 2009, dintre migranți consideră aceste asociații drept "surse de informare de încredere". De asemenea, a scăzut nivelul de încredere în ambasade și consulat, indicând o descreștere de la 10% în 2009 până la 7% în 2012.

Pe de altă parte, datele obținute din interviurile cu migranții relevă un grad înalt de încredere în sursele de informare precum canalele Tv, posturi radio, și, în special, Internet. Ori, acest lucru corespunde cu sporirea

accesului și utilizării internetului către migranți (de la 55% în 2009 la 85% în 2012). Această creștere predomină în rândul migranților din regiunea UE, unde 68% folosesc Internetul zilnic, iar 18 % cel puțin o dată pe săptămână.

Capitalul social orizontal este puternic susținut de canalele de comunicare între migranți și Moldova, unde 94% din migranții cu acces la Internet îl folosesc în scop de comunicare. Sondajul din 2009 arată că există o legătură puternică între intensitatea comunicării migrantului, pe de o parte și comportamentul remitent, intențiile de întoarcere acasă și eventualele activități investiționale, pe de altă parte. Această constatare este confirmată și de datele sondajului din 2012. Figura 42 indică o descreștere a gradului de comunicare între migrant și membrii familiei din țara de origine (de la 72% la 66%). Această situație rezultă din gradul înalt de reunificare a familiei, menționat anterior. De asemenea, estimările indică o scădere a nivelului intențiilor de revenire (de la 71% de respondenți cu intenție de a reveni la 59%) și reducerea propensiunii de remitere (de la 84% gospodării remitente la 79%). Toți acești factori contribuie la limitarea comunicării, tendință observată atât în sondajul din 2009, cât și în cel din 2013.

Sporirea accesului la căile de comunicare moderne, precum internet, VoIP, telefonie mobilă și accesul la sursele media prin satelit sau internet, contribuie la fortificarea acestor mijloace de comunicare. Aceste canale de comunicare contribuie nu doar la satisfacerea necesităților emoționale, dar și ajută la schimbul de informații, stimulând astfel dezvoltarea socială și economică a țării.

Totuși tendințele prezentate mai sus, denotă faptul că accesul și utilizarea pe larg a tehnologiilor moderne de comunicare nu compensează efectele maturității ciclului migraționist (a se vedea paragraful Maturitatea ciclului migraționist).

Migrația circulară

Întoarcerea și integrarea durabilă sunt considerate a fi ultima etapă în procesul migrației circulare. Procesul de revenire din migrație este important pentru că implică un posibil transfer de capital financiar acumulat (economii acumulate peste hotare), a capitalului uman (experiență, aptitudini, cunoștințe, idei și practici antreprenoriale etc.) și a capitalului social (contacte, relații, rețele).

Intențiile și comportamentul de revenire sunt factori determinanți în explicarea și prognozarea tendințelor de economisire, remitere și investire. Ele influențează nivelul de dezvoltare pe care îl poate oferi migrația.

Estimările studiu evidențiază tendințe aparent contradictorii de revenire a migranților. Datele indică o creștere a numărului de migranți care revin pentru a se stabili cu traiul permanent¹⁸, pe de o parte, și o descreștere a numărului de migranți care au intenția de a reveni, pe de altă parte. Astfel, tendința de revenire permanentă din trecut trebuie analizată într-un context mai larg al maturității ciclului migraționist. În continuare se vor analiza tendințele de revenire din trecut, iar apoi tendințele generale.

¹⁸ Migrantul revenit este o persoană care a migrat în scop de muncă în afara Republicii Moldova, dar a revenit și are reședința permanentă în Republica Moldova - și care la momentul interviului nu avea intenții de migrare ulterioară. Migranții care vizitează membrii familiei sau călătoresc în scopuri de afaceri (pe o durată de câteva zile sau săptămâni), NU sunt considerați migranți reveniți.

La nivel personal, procesul migrației circulare poate fi de o durată lungă sau scurtă. Revenirea acasă este un fenomen relativ nou în Moldova. Un studiu din 2008 arată că 10% dintre toți migranții întorși au revenit în 2003, iar tendința de revenire era în creștere ca rezultat al îmbunătățirilor de ordin social, economic și politic din Moldova.¹⁹

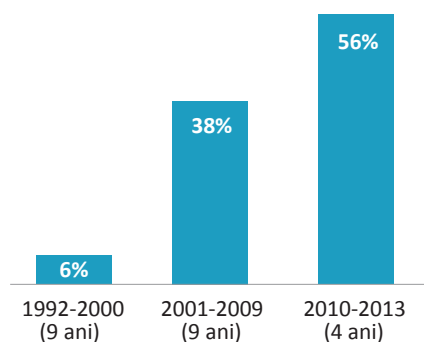

Figura 43: "În ce an s-a întors din migrația pe termen lung membrul gospodăriei dvs. (cu traiul permanent)?"
 Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

Estimările sondajului cu gospodăriile din 2013 indică o creștere a tendinței de revenire în ultimii 20 de ani (Figura 43). În total, aproximativ 44.000 migranți pe termen lung au revenit până în perioada de realizare a studiului cu intenția de a se stabili cu traiul permanent în Moldova. 56% din totalul de migranți reveniți s-au întors în ultimii 4 ani.

Țările din care revin cei mai mulți migranți sunt Rusia cu 49% din toți migranții reveniți (aproximativ 21 500), Italia cu 15% (aproximativ 6 400) și Israel cu 12% (aproximativ 5 200). Din alte țări de migrație revin mai puțin de 3%.

Rata medie a migranților pe termen lung reveniți în țară este de 11%. Ponderea pentru alte țări este prezentată în Figura 44:

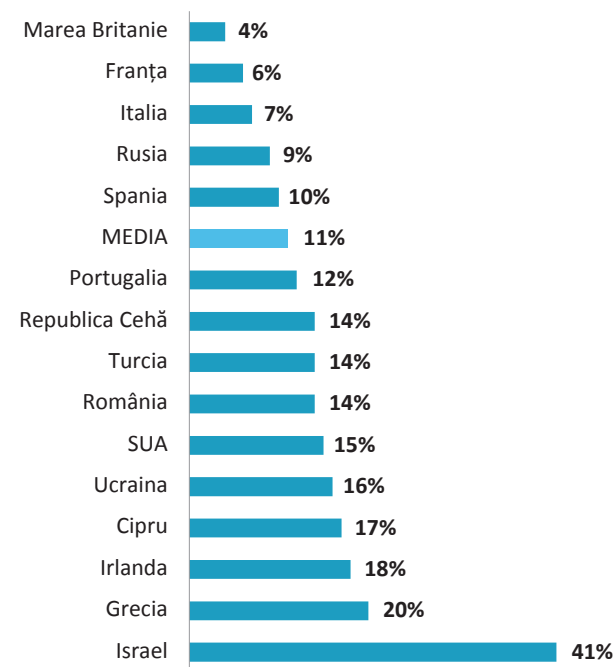

Figura 44: Numărul total de migranți care au revenit cu traiul permanent (1992-2013), procentul migranților din numărul total în țara respectivă în 2012-2013
 Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

¹⁹ Fundația Europeană pentru Instruire. Contribuția dezvoltării resurselor umane pentru politica migraționistă în Moldova, 2008

Contrar așteptărilor, nivelul înalt de revenire cu traiul permanent al migranților din Israel și SUA poate fi explicat de prezența schemelor migrației forței de muncă negociate de Moldova și aceste țări. Pe de altă parte, nivelul înalt de revenire a migranților din Grecia, Irlanda și Cipru poate fi explicat prin declinul economic din 2008, care a fost foarte aspru și de durată în aceste țări.

Migrația circulară în Moldova, inclusiv revenirea permanentă a migranților pe termen lung pare să fie un proces continuu, dinamic și în creștere. Această constatare este contrar opiniei publice, precum și opiniilor unor analiști naționali și internaționali, care susțin că fenomenul revenirii migranților în Moldova nu are loc.

În general, 59% dintre migranți au o intenție clară de a reveni cu traiul permanent în Moldova, iar 16% încă sunt indeciși

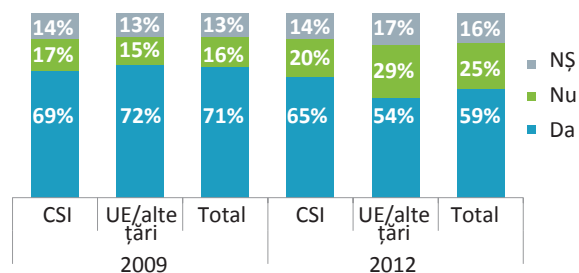

Figura 45: “Planificați să vă întoarceți în Moldova (cu traiul permanent) în viitor?”

Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012

Pe de altă parte, maturitatea ciclului migraționist va continua să oscileze. Datele cu privire la intenția de revenire a migranților pe termen lung (Figura 45), deși indică un nivel destul de înalt al intenției de revenire, totuși atestă o scădere cu 12% față de anul 2009.

Situația reprezentată în figura de mai sus sugerează o tendință alarmantă din partea migranților pe termen lung din UE, care au hotărât să nu mai revină cu *traiul permanent* în Moldova în viitorul apropiat (o creștere dublă de la 15% la 29% în perioada de trei ani dintre cele două cercetări). Numărul migranților indeciși nu s-a modificat esențial în această perioadă.

Este îngrijorător faptul că în ultimii trei ani s-a dublat și numărul migranților cu vârsta cuprinsă între 18-29 ani (31%), comparativ cu cei de 45-65 ani (17%), care, de asemenea, au declarat că nu au intenția de a reveni cu traiul permanent. După cum s-a menționat mai sus, în ultimii trei ani a crescut numărul persoanelor din grupul de vârstă 18-29 ani care au migrat pentru prima dată (din numărul total de migranți). De asemenea, multe persoane din acest grup de vârstă au un interes de a migra pe termen lung (a se vedea Figura 10). În ansamblu, aceste trei constatări confirmă estimările altor studii și prognozele cu privire la îmbătrânirea populației din Moldova, precum și scăderea natalității și a numărului de persoane economic active etc.

Migranții necăsătoriți și cei care au reîntregit familia în țara de migrație indică un nivel scăzut de revenire cu traiul permanent în Moldova. Astfel, în 2013, 30% de migranți necăsătoriți (comparativ cu 22% de migranți căsătoriți), dar și 46% de migranți care și-au reîntregit familia (comparativ cu 13% care nu și-au reîntregit familia) au hotărât să nu revină în Moldova. În același context, tendința de revenire a persoanelor nonremitente este mai mică (41%) comparativ cu intențiile remitenților (63%). Pentru mai multe detalii a se vedea capitolul următor privind comportamentul de remitere.

Decizia moldovenilor de a reveni acasă este condiționată de obiective bine definite

Figura de mai jos confirmă faptul că pentru migranții moldoveni care au intenția de revenire (la fel ca și pentru cei din alte țări studiate), realizarea obiectivelor de economisire este o condiție prioritară în luarea deciziei referitoare la întoarcerea acasă

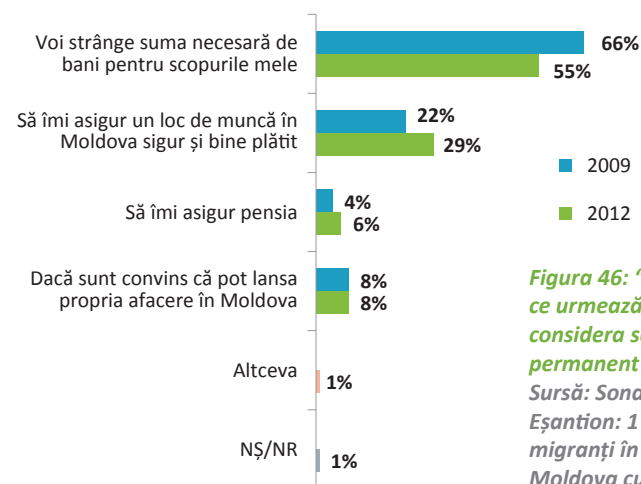

Figura 46: "Care este condiția principală ce urmează a fi împlinită, înainte de a considera să reveniți în Moldova cu trai permanent?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012
Eșantion: 1 634 migranți în 2009 și 1 460 migranți în 2012 cu intenția de a reveni în Moldova cu traiul permanent.

În funcție de obiectivele stabilite și de gradul de realizare al lor, datele comparative indică o schimbare nesemnificativă în ultimii trei ani în rândul migranților cu intenție de a reveni.

Mai mulți migranți au menționat că obiectivele prioritare sunt, de fapt, obținerea unui loc de muncă profitabil și asigurarea cu o pensie la revenirea în Moldova, și mai puțini au făcut referință la economisirea sumei de bani planificată. Una din explicații pentru această schimbare ar putea fi sporirea gradului de atingere a scopului de economisire (de la 16% la 25%) în ultimii trei ani.

În general, femeile sunt mult mai interesate în asigurarea unei pensii (11%, comparativ cu 3% pentru bărbați). Aceeași tendință este valabilă și pentru migranții din grupa de vârstă 45-65 (16%, comparativ cu 3% migranți din grupa de vârstă 30-44).

O importanță mare în determinarea comportamentului de revenire o au și factorii externi, pe care migrantul nu-i poate controla (adică probleme de mediu), și anume: oportunitățile de angajare sau climatul investițional din Moldova.

Intențiile de întoarcere, deși descresc (vezi mai jos), sunt considerabil *mai mari* la migranții moldoveni în comparație cu migranții altor țări studiate. Experiența altor țări arată că reîntregirea familiei, creșterea progresivă a obiectivelor de migrare, integrarea în țara de destinație și îmbunătățirea statutului social-economic al migranților va diminua ratele de revenire acasă. Comparația estimărilor din 2009-2012 indică faptul că această tendință este valabilă și pentru Moldova.

Rezultatele studiului din 2012 confirmă constatările din 2009, precum că:

- ▶ dorința mai mare de a reveni în Moldova o manifestă persoanele cu vârste mai mari, căsătoriți (cei care au lăsat familia în Moldova) și persoanele care au atins un anumit nivel al economiilor;
- ▶ probabilitatea este mai mare ca persoanele care lucrează în agricultură, construcții și îngrijire la domiciliu să revină acasă, comparativ cu cei care lucrează în alte sfere peste hotare;
- ▶ migranții cu un nivel de ocupare mai scăzut sunt mai predispuși să se întoarcă, în comparație cu cei care au un statut de angajare mediu sau înalt (manageri, medici, ingineri etc.)

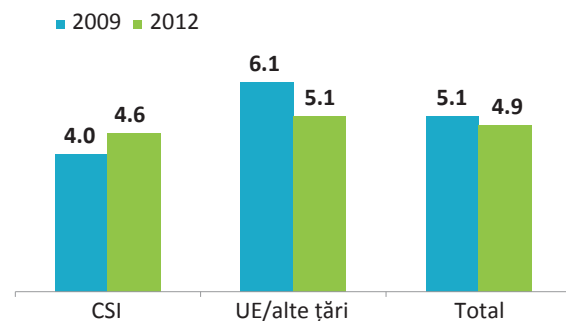

Figura 47: "Peste câți ani intenționați să vă întoarceți în Moldova cu traiul permanent?"
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

20 De exemplu, studiile realizate de autori în Albania între anii 2003-2008 arată că dorința migranților de a reveni acasă s-a redus de la 64% la 49%. (de Zwager, et al., 2010)

Datele comparative indică (Figura 47) asupra faptului că perioada medie de revenire s-a micșorat în ultimii trei ani. Dacă migranții din UE intenționează să revină mai devreme, atunci cei din CSI au extins perioada de migrație cu șase luni, comparativ cu datele din 2009. Prin urmare, aceste tendințe opuse se echilibrează reciproc.

Unul din indicatorii indirecti ai intenției de revenire îl constituie deținerea de către gospodăriile de migranți a proprietății în țara de origine și în țara de migrație

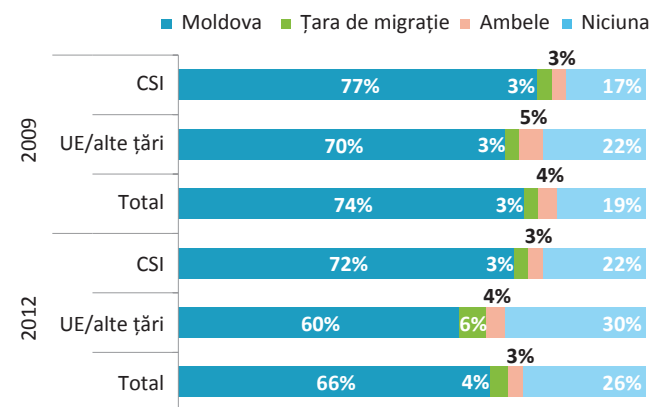

Figura 48: "Aveți în proprietate imobil în ..."
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Rezultatele arată că puțini dintre moldovenii dețin proprietate peste hotare, rata fiind chiar mai mică decât în cazul migranților altor țări studiate. În același timp, marea majoritate a acestor gospodării au proprietate în Moldova, deși numărul deținătorilor este în descreștere de la 72% la 66%. Această combinație pare să confirme nivelul înalt, deși în descreștere, al intențiilor de revenire a migranților în Moldova, descris mai sus.

De fapt, după cum se arată în Figura 53, acumularea de economii pentru procurarea de imobil (apartament sau casă) în Moldova (mai degrabă decât peste hotare) constituie obiectivul primar al multor migranți moldoveni.

Totuși estimările indică o creștere ușoară a numărului de migranți care intenționează să cumpere imobil în țara de destinație. Această tendință predomină în regiunea UE, unde interesul a crescut de la 11% la 16%. Acest fapt confirmă gradul scăzut al intenției de revenire a migranților din această regiune.

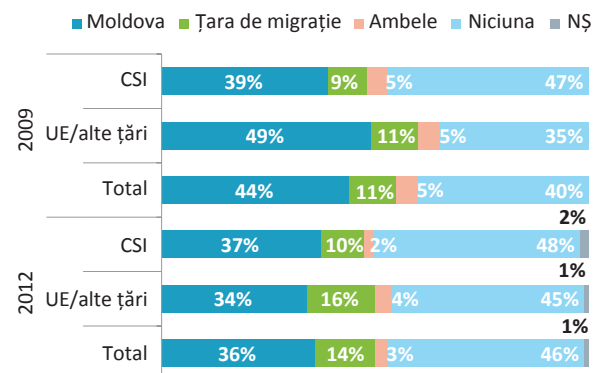

Figura 49: "Intenționați să procurați imobil în ..."
Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012

În același timp, estimările indică o descreștere a interesului de a achiziționa imobil în Moldova ca o modalitate de investiții. Acest fapt poate fi explicat prin nivelul scăzut al intenției de revenire, descris anterior, precum și prin reducerea atractivității pieței imobiliare din Moldova în ultimii 3 ani, în special din cauza reducerii prețurilor la imobil.

Vânzarea proprietăților deținute în Moldova de către gospodăriile transnaționale reflectă nivelul scăzut al tendinței de revenire permanentă. Estimările din sondajul cu migrații indică faptul că 6% dintre migranți au vândut, în ultimii trei ani, cel puțin un imobil deținut în Moldova, în timp ce alte 6% intenționează să facă același lucru în următorii trei ani. Această tendință este caracteristică, preponderent, pentru cei care au declarat că nu au intenția de a reveni cu traiul permanent în Moldova. Aceste constatări sunt confirmate și de estimările din sondajul cu gospodăriile cu migranți pe termen lung.

Procesul de revenire acasă (indiferent când s-ar produce) va accentua tendința generală de urbanizare în Moldova. Datele din Figura 50 indică o descreștere a acestei tendințe în ultimii trei ani (de la 22% în 2009 la 13% în 2012).

Tendențele de revenire ale migranților sunt influențate de intenția de a achiziționa bunuri imobiliare

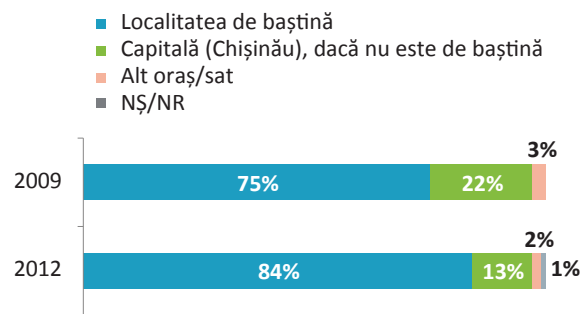

Figura 50: "Unde intenționați să vă întoarceți?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Profilul migranților care intenționează să revină la Chișinău și nu în localitatea de origine include persoanele cu vârsta de 18-29 ani, cu venituri mari, și cu nivel de intenții de economisire/investire înalt. De asemenea, mai mulți migranți din Italia, spre deosebire de cei din Rusia, optează pentru Chișinău.

Preferința pentru Chișinău este condiționată de oportunități de angajare și investiționale mai mari. Această constatare este confirmată de intențiile de revenire și investiționale ale multor migranți (vezi capitolul de mai jos).

CARACTERISTICI FINANCIARE PRINCIPALE

Venituri, cheltuieli și economii

Veniturile gospodăriilor sunt determinate de regiunea de destinație; însă decalajul în economiile migranților din UE și CSI a fost eliminat în perioada de trei ani dintre sondaje

Un factor important în alegerea țării de destinație îl reprezintă cu siguranță venitul. Alți factori luați în considerație de către migranți sunt costurile și riscurile migrației, dar și costul călătoriei (inclusiv distanța și cadrul de reglementare).

În cazul migranților moldoveni, regiunea CSI presupune costuri și riscuri mai mici, inclusiv existența rețelelor de conaționali care ar putea să-i ajute, afinităților culturale, regimul de călătorie fără vize (până în Aprilie 2014 când a intrat în vigoare regimul de călătorii fără vize cu țările membre ale Uniunii Europene). Totalitatea acestor factori influențează atât alegerea țării de destinație, cât și rata brută a economiilor, acestea din urmă fiind sursa din care provin ulterior remitențele și economiile nete (vezi mai jos).

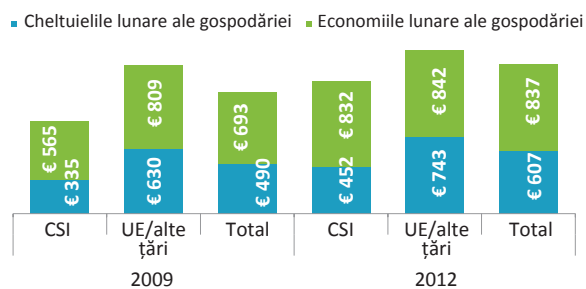

Figura 51: "Estimați vă rog venitul mediu lunar NET al tuturor persoanelor (care fac parte din familie în țara de migrație) inclusiv Dvs.?"; "În medie, cât cheltuie pe lună familia Dvs. din țara de migrație?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

În perioada 2009-2012, migranții din UE și CSI au înregistrat venituri mai mari în medie cu 22% (vezi Figura 52). Totuși cea mai mare creștere au înregistrat-o migranții din regiunea CSI (cu 43%), preponderent cei din Federația Rusă.

	2009	2012	Creșterea
Total	1,183	1,444	122%
UE	1,439	1,585	110%
CSI	900	1,284	143%

Figura 52: Creșterea venitului lunar al gospodăriei (Euro) în funcție de regiunea de destinație

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Această constatare corespunde cu datele privind creșterea venitului net în Rusia (49% USD) pentru aceeași perioadă²¹.

Datorită rețelelor sociale bine dezvoltate și comunicării active și intense (vezi secțiunea Rețele sociale și comunicare), majoritatea migranților cunosc opțiunile referitoare la veniturile și cheltuielile pe care le-ar avea în cazul în care aleg o regiune sau alta.

21 KPMG Advisory N.V., Venitul real disponibil în Rusia. Investiții în Rusia: o imagine de ansamblu a climatului de investiții actual în Rusia, Aprilie 2013, pag. 10.

Astfel, această analiză de piață confirmă ipotezele studiilor cantitative și calitative anterioare, conform cărora migrația și comportamentele economice sunt determinate, în primul rând, de posibilele economii pe care le poate acumula migrantul, și mai puțin de valoarea absolută a veniturilor.

Datele menționate în Capitolul 1, Figura 14, indică o diminuare a tendinței de migrație pe termen lung în UE. Sondajul cu gospodăriile în 2013 confirmă această tendință de reorientare spre Rusia cu o rată de 5% dintre migranți pe termen lung. Acest trend se datorează, probabil, creșterii generale a costurilor forței de muncă în Rusia, ea devenind astfel mai atractivă pentru migranții moldoveni.

Schimbarea în modelul migraționist – de la migrația individuală la reunificarea familiei – contribuie la creșteri substanțiale a cheltuielilor în țara de destinație (aproximativ triplu) și, respectiv, la reducerea valorii remitențelor (vezi mai jos). Alți factori care influențează volumul total de cheltuieli sunt nivelul de studii al migrantului, durata migrației și schimbările obiectivelor migrației în decursul timpului.

Este mai curând determinarea capacității potențiale de economisire, decât a nivelului absolut de venit ce caracterizează de obicei migrația și comportamentele economice.

Migranții moldoveni au obiective foarte clare de economisire cu unele schimbări ale priorităților în ultimii trei ani ...

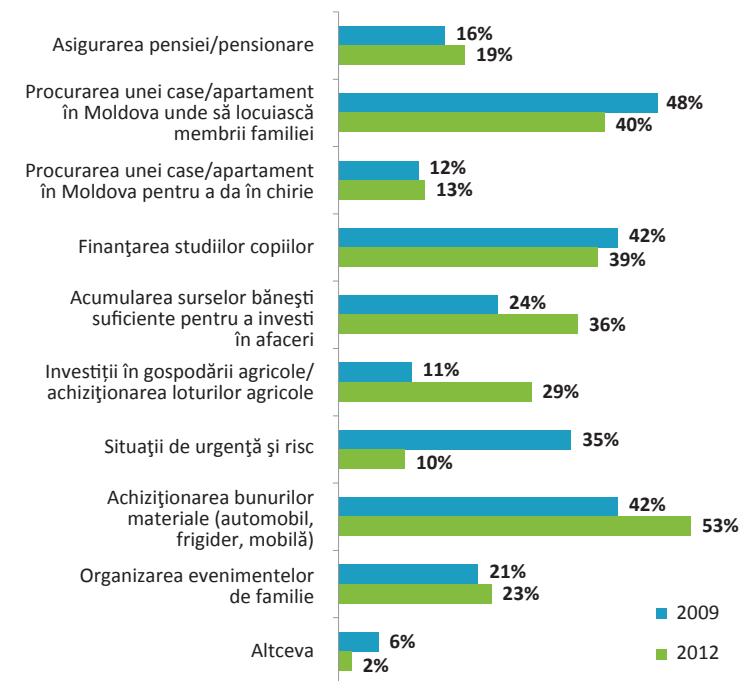

Figura 53: "Indicați trei cele mai importante obiective de economisire a banilor, în perioada de aflare peste hotare"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Figura 53 reprezintă câteva tendințe:

- ▶ creșterea nivelului de economisire în scopul realizării investițiilor în afaceri (de la 24% la 36%) și agricultură (de la 11% la 29%);
- ▶ o scădere proporțională a economiilor, în scopul achiziționării bunurilor imobiliare, după cum a fost menționat anterior;
- ▶ de asemenea, comparativ cu anul 2009, există o scădere a economiilor pentru situațiile de urgență și de risc. Această scădere de la 35% la 10% poate fi explicată prin reducerea intensității crizei economice din UE și CSI. Aceste estimări corespund datelor din studiile realizate în alte țări din Europa de Sud-Est începând cu anul 2005.

... *Și o imagine la fel de clară referitoare la suma de bani de care au nevoie*

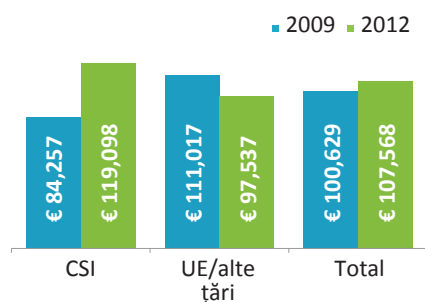

Figura 54: "Ați putea evalua suma totală de bani necesară pentru realizarea obiectivelor?"
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

În 2012, gospodăriile de migranți moldoveni aveau un venit mediu anual de 17 328 Euro (înregistrând o creștere de 22% față de 2009), din care 10 044 Euro erau economisiți. Acest fapt presupune o predispunere de economisire (înainte de remitențe) de 58% din venitul net al gospodăriei (în urma impozitelor și altor deduceri). Gradul de predispunere spre economisire a rămas la același nivel înregistrat în 2009, deși veniturile au crescut semnificativ.

Această predispunere este foarte înaltă, chiar și în comparație cu alte țări studiate; pentru o comparație detaliată cu migranții pe termen lung din B&H și România vezi Tabelul Rezumat financiar de mai jos (Figura 76). Această rată înaltă de economisire poate fi explicată prin caracteristicile și dinamica migrației din Moldova, inclusiv prin acei factori care determină nivelul mai mic de maturitate al ciclului migraționist (precum este numărul de ani în migrație, nivelul înalt de întoarcere în Moldova, rata scăzută de reunificare a familiei, nivel mai mic de integrare în țara de migrație).

Venitul mediul al gospodăriei de moldoveni peste hotare a crescut, în medie, cu 22% din 2009 până în 2012.

Având în vedere creșterea veniturilor, migrații moldoveni sunt mai încrezători în atingerea obiectivelor de economisire decât erau acum trei ani

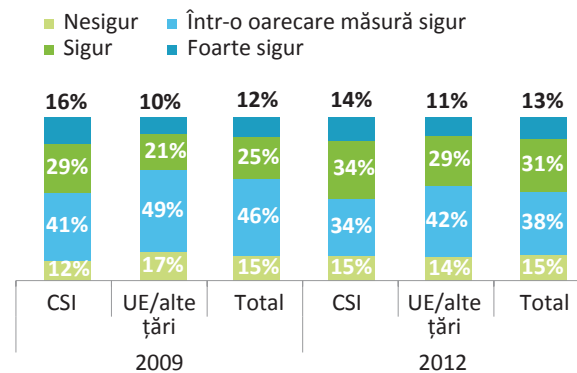

Figura 55: "Cât de sigur sunteți că veți realiza obiectivele de economisire propuse?"

Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012

Figura 55 arată că numărul migraților "siguri" în atingerea obiectivelor de economisire a crescut datorită reducerii numărului de migrați care erau "într-o oarecare măsură siguri", în timp ce numărul celor care erau "nesiguri" a rămas neschimbat.

Creșterea încrederii este atât rezultatul veniturilor și economiilor mai mari ale migraților din ambele regiuni, cât și consecința altor factori intercorelați, precum: nivelul mai înalt de integrare (siguranța personală) și diminuarea efectelor crizei economice (studiul din 2009 a coincis cu apogeul crizei economice-financiare). Acest nivel de încredere din partea migraților este în pofida declarațiilor și politicilor dure și "neprietenoase" față de migrați în multe țări de destinație, în special în Marea Britanie și Rusia. Totodată, această siguranță ar putea servi drept un indicator indirect al faptului că majoritatea migraților moldoveni preferă deținerea unui statut legal în țările de migrație.

Migrații moldoveni au o încredere crescândă în atingerea obiectivelor lor.

Remitențe

Indiscutabil, remitențele au avut un impact pozitiv asupra stabilității macroeconomice din Moldova. Ele ajută la finanțarea deficitului financiar, contribuie la consolidarea fiscală, dar sprijină și cursul valutar. Valoarea remitențelor este mai mare decât suma veniturilor provenite din exporturi, investițiile străine directe nete și suportul financiar oficial acordat Moldovei.

Ca procent din PIB, instituțiile economice internaționale plasează Moldova pe locul 5 în lume printre țările beneficiare de remitențe și loc de frunte printre țările Europei de Est și fosta Uniune Sovietică. Estimările oficiale ale volumului anual de remitențe, atât cele transferate pe căi oficiale, cât și pe căi neoficiale, au crescut concomitent cu numărul migranților.

La scară individuală, remitențele au avut un impact important în reducerea sărăciei și susținerea consumului. Rolul actual și viitor al remitențelor în promovarea investițiilor și a dezvoltării durabile a țării va fi desfășurat în secțiunile ce urmează.

Marea majoritate a gospodăriilor de migranți aflate peste hotare (79%) continuă să trimită regulat bani acasă

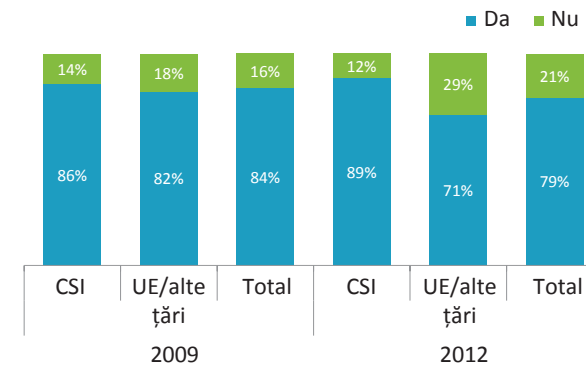

Figura 56: "Dvs. sau alți membri ai gospodăriei dvs. ați transferat bani în Moldova din țara de migrație în anii 2009/2012?"
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Figura 56 arată o creștere ușoară a propensității de a remite printre migranții din CSI, dar și o scădere semnificativă pentru migranții din regiunea UE. Această tendință corelează cu nivelul scăzut al intenției de revenire și gradul înalt de reîntregire a familiei printre migranții din UE.

Având în vedere nivelul mai mic de maturitate al ciclului migraționist, este mult mai probabilă remiterea de către gospodăriile de migranți moldoveni, în comparație cu Albania, Kosovo sau B&H – țări unde rata nonremitenților printre gospodăriile de migranți este mai mare.

“A ajuta soțul(soția) și copiii” și “a ajuta părinții” sunt cele mai importante motive pentru care migranții trimit remitențe

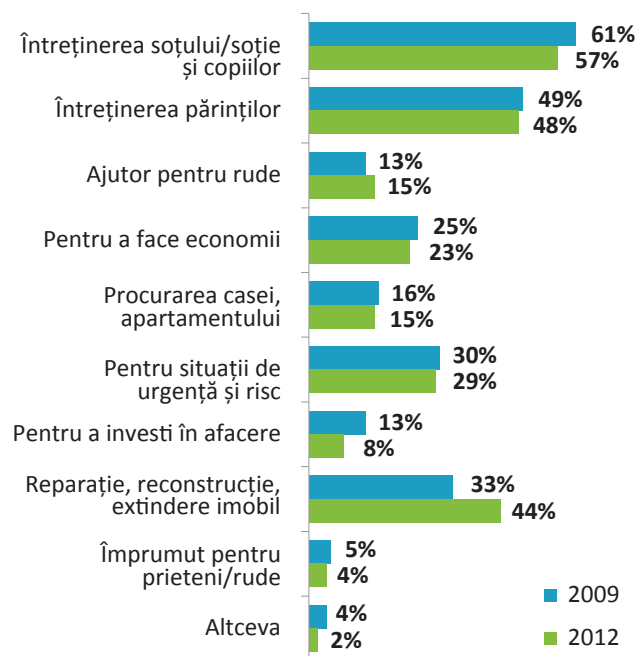

Figura 57: “Care sunt trei cele mai importante scopuri pentru care transferați bani în Moldova?”

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Reducerea numărului de persoane care remit cu scopul de a “întreține soțul/soția/copiii” confirmă tendințele menționate anterior: diminuarea intențiilor de revenire, diminuarea numărului de remitenți și creșterea ratei de reîntregire a familiei.

Cu toate acestea, având în vedere stadiul incipient de maturitate a ciclului de migrație, condițiile economice precare din Moldova și rata scăzută de reîntregire a familiei, majoritatea migranților continuă să trimită bani pentru susținerea soțului/soției și copiilor, precum și pentru părinți. Din aceste considerente, beneficiul cel mai important al remitențelor pentru multe familii de moldoveni continuă să fie supraviețuirea economică și reducerea sărăciei.

Datele sondajului cu migranții sunt confirmate de rezultatele cu gospodării, conform cărora venitul provenit din remitențe este folosit în mod prioritar pentru acoperirea necesităților zilnice ale familiilor (mâncare, îmbrăcăminte etc.), pentru îmbunătățirea condițiilor de trai (procurarea de mobilier și electrocasnice etc.), dar și pentru extinderea sau procurarea unei locuințe noi. Figura 57 confirmă tendința de alocare a banilor pentru “renovare și reconstrucție a locuințelor” drept unul din scopurile principale pentru 44% din remitenți (comparativ cu 33% în 2009). Pentru o comparație aprofundată a veniturilor și cheltuielilor gospodăriilor din Moldova care beneficiază sau nu de remitențe poate fi studiată Analiza de piață în Moldova din 2010: Anexa 1 – Analiza gospodăriilor, Capitolul financiar, pag. 8-16. Acesta poate fi accesat pe site-ul www.iasci.info sau www.civis.md.

În 2012, 8% dintre remitenți au transferat bani implicit pentru a investi în afaceri (o descreștere de la 13% în 2009), iar 23% aveau ca scop acumularea economiilor în Moldova.

Drept rezultat, remitențele continuă să îmbunătățească condițiile de trai ale multor familii din Moldova, dar și contribuie, într-o anumită măsură, la dezvoltarea economică și crearea locurilor de muncă.

Factorii ce țin de situația din Moldova și care pot influența valoarea remitențelor sunt: relația dintre persoane care transferă banii și cea care îi primește, situația social-economică a recipientului, intenția de a economisi și de a investi în Moldova și intenția remitentului de a reveni acasă.

În 2012 o “gospodărie remitentă” a transferat în Moldova, în medie, 4.488 Euro

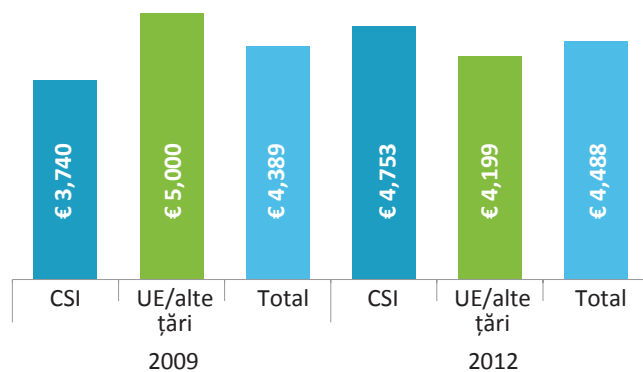

Figura 58: “Puteți estima care a fost valoarea totală a remitențelor transferate în Moldova de Dvs. sau membrii gospodăriei?” (doar gospodăriile remitente)

Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012

Studiile cu migrații și gospodăriile confirmă faptul că, în general, valoarea remitențelor NU este influențată de veniturile gospodăriei. Astfel, deși venitul mediu al gospodăriilor remitente a crescut cu 19%, în perioada de 3 ani dintre cercetări, valoarea remitențelor a crescut doar cu 2%. Ca rezultat, remitențele constituie o cotă mai mică din venitul total al gospodăriilor remitente (27%, cu o scădere de la 31% în 2009), dar și din economiile generale (brute) ale acestora (44%, cu o scădere de la 51% în 2009). *Această constatare pare să confirme ipoteza precum că majoritatea migraților au scopul de bază acumularea bunăstării.*

Valoarea remitențelor în mod cert nu este influențată de valoarea veniturilor

	Venitul 2012/2009	Remitențele 2012/2009
Total	119%	102%
UE	107%	84%
CSI	140%	127%

Figura 59: Raportul dintre veniturile și remitențele trimise de gospodăriile remitente în anul 2012 versus 2009

Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012

Datele prezentate în figura de mai sus sunt în conformitate cu așteptările și constatările descrise anterior cu privire la intenția de revenire (mai mare în CSI; mai mică și în scădere în regiunea UE), reîntregirea familiei (un nivel mai scăzut în CSI; mai înalt și în creștere în UE).

În medie, remitențele reprezintă doar 21% (26% în 2009) din venitul total al tuturor gospodăriilor de moldoveni aflate peste hotare (inclusiv non-remitenții) și 35% din totalul economiilor (brute) ale gospodăriei (45% în 2009). Aceste ponderi pot fi comparate cu Albania, unde remitențele constituie 6% din venitul gospodăriei migrantului și 16% din economii (B&H: 6% / 18%; Kosovo: 6% / 15%).

Economiile și Investițiile reprezintă o pondere surprinzător de mare și în creștere ca procent din valoarea remitențelor spre Moldova....

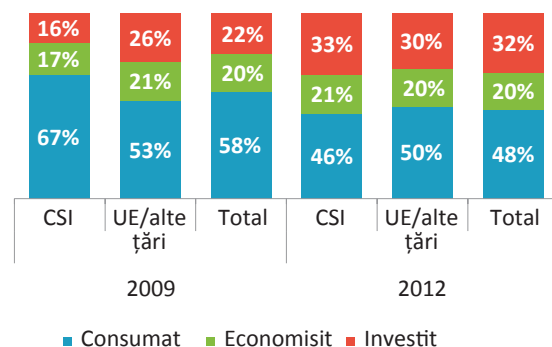

Figura 60: "Din valoarea TOTALĂ a remitențelor transferate de gospodăria dvs., cum credeți ce procent a fost..."

Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012

La o analiză aprofundată a acestor tendințe se conturează următoarea situație: valoarea medie a investiției constituie 1 425 Euro (1 575 Euro pentru migrații din CSI și 1 260 Euro pentru migrații din UE). Totuși cea mai mare parte din aceste investiții (80%) sunt alocate pentru achiziția imobilului sau pentru renovare. Alte 20% (6% din valoarea medie totală a remitențelor) sunt folosite pentru investiții în afaceri sau alte activități.

Estimările acestui studiu indică asupra faptului că aproximativ 87 900 gospodării cu migrații (sau 34% din totalul de gospodării) au investit în imobil/renovări în 2012. Volumul acestor investiții constituie 234 milioane Euro.

În același timp, 28 400 gospodării de migrații au investit în medie 1 748 Euro într-o afacere; astfel în 2012 totalul investițiilor realizate de migrații pe termen lung a constituit aproximativ 50 milioane Euro.

20% din remitențele trimise de moldoveni în 2012 au fost economii care reprezintă aproximativ 187 milioane Euro (Figura 60).

Alte 48% din valoarea remitențelor au fost transferate de migrații pe termen lung în scopul satisfacerii necesităților de consum. În 2012 acestea constituiau aproximativ 438 milioane Euro.

Migranții pe termen lung din CSI și UE manifestă diferite comportamente de remitere.....

		Consum	Economii	Investiții
CSI	2012	2186	991	1575
	2009	2489	644	607
	Diferență	-303	347	968
UE	2012	2099	839	1260
	2009	2623	1064	1313
	Diferență	-524	-225	-53
Media	2012	2144	919	1425
	2009	2560	865	978
	Diferență	-416	54	447

Figura 61: Comparația volumului de remitențe în funcție de scop în anul 2012 versus 2009 (doar gospodăriile remitente)

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Datele prezentate în Figura 61 ilustrează *reduceri semnificative a volumului de remitențe destinate satisfacerii necesităților de consum*, atât în cazul migranților din CSI, cât și celor din UE. Una din explicații ar fi tendința în creștere de reîntregire a familiei (preponderent în regiunea UE – unde fiecare a treia gospodărie cu migranți pe termen lung este reunificată, comparativ cu CSI, unde fiecare a cincea este reîntregită) și nivelul de revenire scăzut.

Prin urmare, comportamentele de economisire și investiție ale migranților din regiunea UE sunt direct influențate de gradul de importanță al acestor factori. Figura 61 indică o *scădere* a valorii remitențelor destinate economiilor și investițiilor. Acest comportament este rezultatul interesului sporit de a achiziționa imobil în UE, fapt menționat anterior.

Migranții din CSI, spre deosebire de cei din UE, au un grad *mai înalt* de economisire și investiție în ultimii trei ani. Una din explicații poate fi dorința migranților de a-și renova locuințele din Moldova (48%).

Este important de evidențiat că tendințele menționate anterior sunt condiționate de scopul principal de remitere a migrantului. În acest context, migranții din UE remit preponderent în scopul susținerii părinților sau a rudelor apropiate, în timp ce migranții din CSI trimit bani preponderent pentru a întreține soțul/soția și copiii.

		2009			2012		
		Suma medie per gospodărie	% gospodăriilor remitente	Valoarea E/I	Suma medie per gospodărie	% gospodăriilor remitente	Valoarea E/I
Categoria 1	100% consum	3,100	53%	--	2,424	39%	--
Categoria 2	C+E+I	5,500	16%	3,179	5,635	20%	3,566
Categoria 3	C+E	5,075	17%	2,813	5,982	11%	3,564
Categoria 4	C+I	7,238	7%	5,063	5,716	23%	3,415
Categoria 5	E+I	3,410	0.4%	3,410	6,567	0.3%	6,567
Categoria 6	E	4,722	3%	4,722	5,287	3%	5,287
Categoria 7	I	9,660	4%	9,660	6,946	4%	6,946
			100%		,	100%	
Media consum		2,748			2,318		
Media economii		2,386			2,678		
Media investiții		3,569			3,049		

Figure 62: Categoriile migranților care remit în funcție de scopul remitențelor (C - consum, E - economii și I - investiții) în 2012 versus 2009

Sursa: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Persoanele nonremitente reprezintă un grup substanțial în rândul migranților moldoveni: La momentul realizării sondajului 21% dintre gospodăriile migranților nu au trimis deloc bani din străinătate în 2012 (creștere de la 16% în 2009). Pentru comparație, în Albania acest grup reprezenta 23%, în B&H - 35%, iar în Kosovo - 11%).

Când comparăm categoriile de persoane remitente și non-remitente se conturează următoarele profiluri. Non-remitenții sunt mai tineri și de obicei necăsătoriți; iar dacă sunt căsătoriți atunci ei au un grad mai înalt de reunificare peste hotare; de asemenea, au un grad mai mic de revenire decât al persoanelor care remit și preponderent sunt originari din regiunile de centru sau urbane ale Moldovei.

Analiza anterioară corelează cu tendința de maturizare a ciclului migraționist care va modifica (reduce) comportamentul de remitere pe termen mediu sau lung.

Persoanele care trimit remitențe pot fi divizate în 7 grupuri distincte:

Cel mai mare grup este alcătuit din migranți care trimit bani pentru a acoperi în totalitate necesitățile zilnice de consum ale membrilor familiei sau rudelor. În 2012, din acest grup făceau parte 39% din totalul de gospodării remitente (o scădere de 14% din 2009). În medie, ei au trimis 2 424 Euro în 2012, în scădere cu 676 Euro (sau 22%) comparativ cu anul 2009 când sumele atingeau, în medie, 3 100 Euro. Astfel, comparativ cu 2009 volumul remitențelor și impactul acestui grup înregistrează o scădere semnificativă.

Remitenții din acest grup, care aveau ca scop susținerea “soțului/soției și copiilor”, alocau sume ce atingeau, în medie, 3 182 Euro în 2012 (o scădere semnificativă de la 3 628 în 2009).

În cazul când părinții sunt beneficiarii remitențelor, această valoare scade la 1 634 Euro în 2012 (1.976 Euro în 2009). Acest fapt demonstrează că procesul de maturizare a migrației și de reîntregire a familiei va contribui la o diminuare sistemică a volumului total de remitențe spre Moldova (presupunând că stocul total de migranți rămâne constant). Un alt factor important care ar putea explica reducerea volumului de remitențe pentru consum ar fi că necesitățile de consum ale gospodăriilor din Moldova sunt saturate și asistăm la o redistribuire a priorităților: și anume, acumularea de economii și investiții (în țara de migrație și/sau în cea de origine). Astfel, mulți dintre migranți ar putea fi atribuiți categoriilor ce urmează....

Al doilea grup include migranții care trimit bani pentru a face economii, investiții și pentru satisfacerea cheltuielilor de consum (adică, Cat. 2: C+E+I din Figura 62). În perioada 2009-2012 numărul remitențelor din această categorie a crescut de la 16% la 20%. Valoarea medie a remitențelor acestei categorii indică o creștere de la 5 500 la 5 635 Euro în decursul perioadei respective. Pornind de la ipoteza că rata medie de consum pentru toate gospodăriile recipiente de remitențe (adică, 2 321 Euro / an în 2009, și 2 069 în 2012) este valabilă și pentru acest grup, atunci componenta de economisire și investire a remitențelor a crescut cu 387 de Euro sau 12%. Economiiile migranților din această categorie precum și cele ale remitenților din următorul grup reprezintă două surse de lichiditate, importante pentru băncile din Moldova.

Al treilea grup cuprinde migranții care trimit bani doar pentru a satisface necesitățile de consum și pentru a economisi (C+E), acestea fiind scopurile prioritare în 2012. Valoarea medie a remitențelor acestei categorii de migranți a constituit 5 982 Euro comparativ cu 5 075 Euro în 2009, din care 3 564 Euro erau economii (cu o creștere de 750 euro față de 2009), dacă luăm în considerare aceeași rată de consum ca și la grupul precedent de migranți. Totuși numărul de gospodării remitente din această categorie a scăzut de la 17% la 11%. În pofida acestei scăderi, estimările indică o creștere a valorii economiilor cu 7,8 milioane Euro în 2012.

Al patrulea grup cuprinde migranții care au scopuri prioritare doar satisfacerea necesităților de consum și investiții (C+I). Valoarea medie a remitențelor acestui grup constituie 5 716 Euro. În baza aceleiași ipoteze cu privire la rata de consum menționată anterior, 3 415 Euro reprezintă investiții. Această cifră reprezintă o descreștere netă în media valorii de investiții (1 650 Euro în 2009) pentru fiecare gospodărie remitentă. Pe de altă parte, există o creștere semnificativă a numărului de gospodării remitente din acest grup de la 7% la 23%, fapt ce rezultă din creșterea volumului total de investiții de la 54 milioane Euro în 2009 la 160 milioane Euro în 2012.

Al cincilea grup este cel mai puțin numeros (mai puțin de 1% de gospodării remitente) și include migranții care trimit bani *doar* pentru economii și investiții (E+I).

Ultimele două grupuri cuprind migranții care trimit bani doar pentru a) a face economii sau b) a investi (E sau I). În ultimii trei ani ponderea acestor grupuri a rămas constantă, 3%-4% fiecare. Estimările arată că volumul economiilor (brute) a crescut de la 21,4 milioane Euro în 2009 la 32,4 milioane Euro în 2012. Totuși se observă o ușoară scădere a investițiilor de la 58,4 milioane Euro în 2009 la 56,7 milioane Euro în 2012 (inclusiv investiții în afaceri și imobil).

6,4 transferuri formale și neformale au avut loc per gospodărie, în medie, în 2012

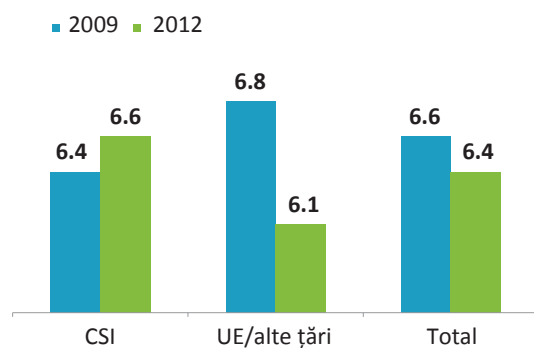

Figura 63: "Câte transferuri au fost realizate în ultimele 12 luni, inclusiv bani în numerar?" (doar remitenți)

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Intensitatea transferurilor a scăzut semnificativ în cazul migranților din UE, din cauza factorilor specificați anterior (un nivel mai mic al intenției de revenire, diminuarea valorii remitențelor, rata mai înaltă de reunificare a familiei etc.) Pe de altă parte, a crescut puțin intensitatea transferurilor din CSI, ceea ce confirmă tendințele curente ale procesului de migrare și comportamentul de remitere pentru această regiune.

Rezultatele din perioada celor două sondaje atestă modificări nu doar la nivelul frecvenței transferurilor, dar și la nivelul canalelor de transfer utilizate.

Următoarele trei figuri ilustrează faptul că migranții, de obicei, preferă să transfere sume mai mici prin canale neformale, iar sumele mai mari – prin canale formale.

Mijloacele neformale de transfer continuă să fie preferate de un număr mare de persoane remitente

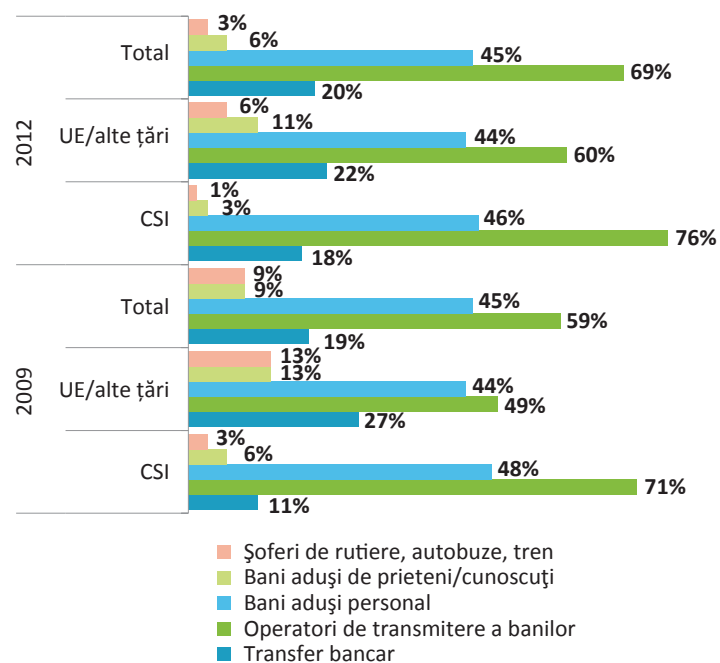

Figura 64: "Care sunt metodele dvs. preferate de transmitere a banilor în Moldova?"

Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012

Preferințele migranților legate de mijloacele de transmitere a banilor nu s-au schimbat esențial în perioada de trei ani dintre sondaje. Operatorii de transfer rapid a banilor (MTO) continuă să fie cele mai preferate mijloace, urmați de aducerea personală a banilor.

Sondajului cu gospodăriile, la rândul său, confirmă faptul că gospodăriile recipiente continuă să primească bani atât prin mijloacele formale, cât și cele neformale...

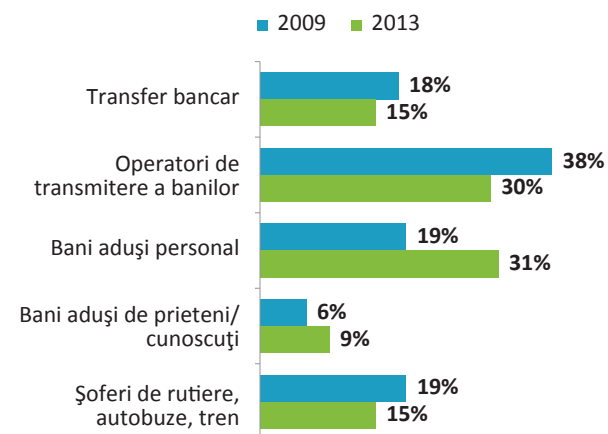

Figura 65: "Prin ce metode gospodăria dvs. a primit bani de peste hotare?"

Sursă: Sondajul cu gospodăriile 2009, 2013

Totuși preferințele migranților nu întotdeauna se transpun în practică (Figurile 64 și 65). În 2012 gospodăriile din Moldova au *primit* remitențe mai des prin căi neformale (55%), decât cele formale. În concluzie, se observă o trecere ușoară de la căile formale spre cele neformale (în special pentru opțiunea când banii sunt aduși de migranți personal).

Situația este însă diferită din punct de vedere al valorii reale a remitențelor

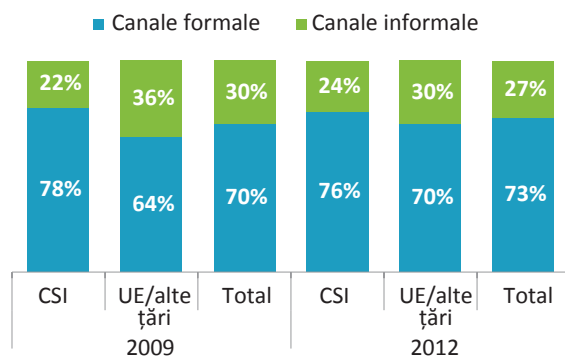

Figura 66: Din suma totală a transferurilor spre Moldova, ce sumă a fost...?” (% bazat pe suma medie transmisă prin metoda/canalul)

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Volumul transferurilor prin canale formale a înregistrat o creștere printre migranții din UE. În 2012, aproximativ 3/4 din valoarea totală a remitențelor a fost transferat prin canale formale. Cu alte cuvinte, migranții tind să transmită sume de bani mai mari prin canalele formale.

Femeile și bărbații remit în egală măsură, fapt ce confirmă specificul migrației moldovenilor, în acest proces fiind implicate atât femeile, cât și bărbații.

Discrepanța în funcție de gen apare atunci când ne referim la valoarea remitențelor. Astfel, femeile remit 4 760 Euro (3 638 Euro în 2009), iar bărbații 5 400 Euro (4 506 Euro în 2009). În ambele cazuri vorbim despre familii nereunificate peste hotare. Această diferență ar putea fi cauzată de următorii factori: femeile care primesc banii în Moldova mai degrabă sunt casnice, au grijă de copii sau persoanele în etate și puține dintre ele sunt ocupate în piața muncii. Pe de altă parte, femeile angajate în câmpul muncii în Moldova câștigă mai puțin decât bărbații.

În medie, 39% dintre remitenți au declarat că au trimis în Moldova mai puțini bani în anul 2012 comparativ cu 2011

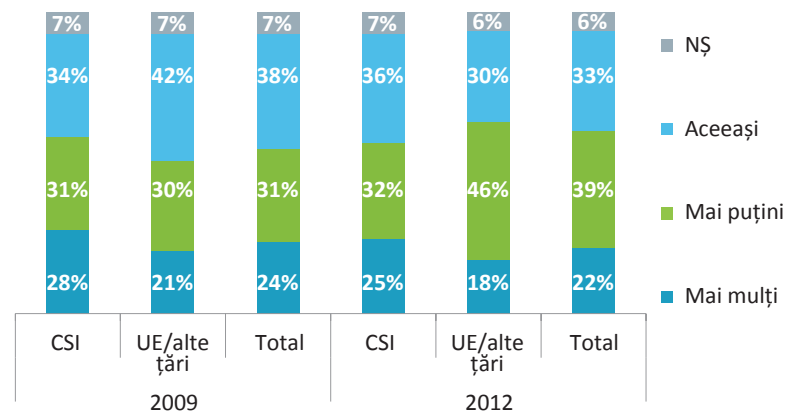

Figura 67: "Credeți că ați trimis mai mulți sau mai puțini bani în Moldova în comparație cu anul precedent?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Figura de mai sus confirmă clar datele prezentate în Figura 62, care arată o descreștere a valorii remitențelor celor 43% de gospodării de migranți care trimiteau bani preponderent pentru consum. Numărul migranților care remit în scop de consum, economisire și investiții a crescut sau a rămas neschimbat în comparație cu anul precedent.

Datele prezentate în Figura 68 prognozează o descreștere a nivelului general de insecuritate în anul 2013, și anume de la 49% în 2009 la 39% în 2012.

De asemenea, se prevede o creștere a volumului de remitențe din partea migranților care se află în CSI, în paralel cu o descreștere a remitențelor din UE. Într-o oarecare măsură acest fapt reflectă tendința continuă de maturizare a ciclului migraționist, în special în contextul european.

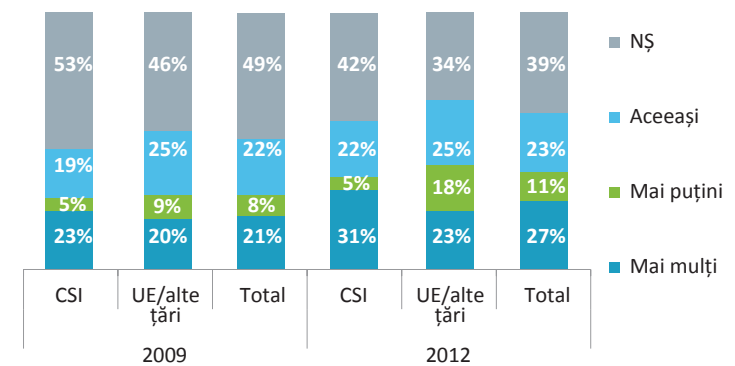

Figura 68: "Cum credeți, în anul următor, veți trimite mai mulți sau mai puțini bani decât în anii precedenți?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Remitențe nemonetare

38% dintre gospodăriile cu migranți și 5% dintre cele fără migranți (Figura 69) au primit remitențe în formă de bunuri de la membrii gospodăriei sau rude și prieteni aflați peste hotare. Aceasta reprezintă aproximativ 120 000 de gospodării recipiente.

Valoarea medie anuală a bunurilor primite a fost estimată la 478 Euro pentru fiecare gospodărie cu migranți și 137 euro pentru cele fără migranți.

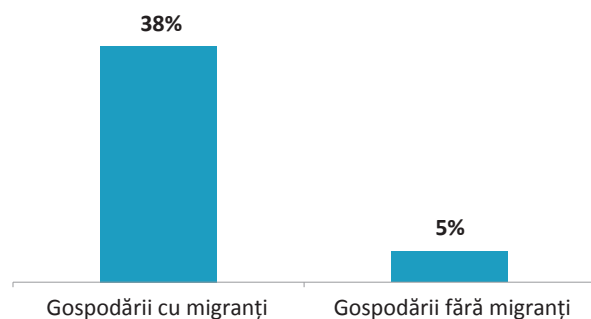

Figura 69: "Gospodăria dvs. a primit bunuri de peste hotare transmise prin alte persoane sau aduse personal în ultimele 12 luni?"

Sursă: Sondajul cu gospodăriile, 2013

În general, migranții din UE trimit o cantitate mai mare de remitențe sub formă de bunuri, comparativ cu cei din CSI.

În cazul gospodăriilor fără migranți pot fi observate unele tendințe interesante: gospodăriile din Chișinău și cele cu un nivel al veniturilor înalt sunt mai predispuse să beneficieze de remitențe nemonetare.

În 2012 au fost realizate mai mult de 430 000 transferuri în formă de colete (prin curier sau aduși de migrant personal), cu o medie zilnică de aproximativ 1 200 transferuri.

În 2012, gospodăriile din Moldova au primit remitențe în formă de bunuri cu o valoare de peste 43 milioane Euro

Tendențe ale remitențelor

Gospodăriile reunificate de migranți moldoveni remit, în medie, cu 1 470 Euro mai puțin (sau cu 30% mai puțin) decât gospodăriile cu migranți care nu au reușit reîntregirea familiilor. În 2009, această diferență reprezenta 24%.

Ca și în cazul altor țări studiate, maturizarea ciclului migraționist din Moldova ar putea condiționa reducerea remitențelor către Moldova pe termen mediu, dacă se presupune că *numărul migranților actuali rămâne constant*. Analiza comparativă delimitează această tendință pe parcursul ultimilor 3 ani dintre studii, în special pentru migranții care lucrează în UE.

Totuși migrația nu este un fenomen static și noi fluxuri de migranți moldoveni se așteaptă. După cum s-a menționat anterior, mulți dintre migranții noi au ales CSI ca regiune de destinație (din considerente deja descrise) în ultimii 3 ani și au transferat în Moldova un volum mai mare de remitențe (vezi Figura 61). În prezent, acești factori balansează valoarea totală a remitențelor.

Prin urmare, se presupune că nivelul de remitențe către Moldova va rămâne constant în viitorul apropiat sau va crește în cazul când migranții ar fi motivați de condiții atractive din Moldova să mărească economiile și investițiile în țara de baștină, așa cum au făcut în ultimii 3 ani.

Investiții

Potrivit rezultatelor sondajului cu migranții din 2009, migranții moldoveni, în comparație cu cei din alte țări studiate, au contribuit în măsură mai mare la alocarea de mijloace financiare în activități antreprenoriale în mediul de afaceri din Moldova. Astfel, 26% dintre respondenți au declarat că au investit sau au dat cu împrumut bani în trecut. Din acest punct de vedere migranții din CSI au fost mai activi (31%) în comparație cu cei din regiunea UE (20%). În Bosnia, de exemplu, doar 6% (în medie) dintre migranți au finanțat asemenea activități, iar în Albania această pondere variază între 9% și 17%, în funcție de țara de destinație.

Principalele sectoare în care au investit migranții în Moldova au fost agricultura, comerțul, servicii (restaurante), construcții și imobiliar. Ca și în alte țări, investițiile în Moldova se fac, de regulă, în întreprinderi mici și mijlocii și sunt, de cele mai multe ori, administrate în mod individual sau împreună cu alți membri ai familiei. Această tendință de a investi în parteneriat cu alți membri de familie sau în mod individual este un tipar ce nu se va schimba în viitorul apropiat. Acest model de investiție indică și asupra mărimii (limitate) și complexității afacerii, oferindu-i caracteristica "afacere de familie". Acest comportament confirmă, totodată, nivelul relativ redus al capitalului social structural printre moldoveni în general, dar și printre migranții moldoveni, în particular.

După cum a fost menționat anterior, în 2012 doar 6% din totalul volumului de remitențe a fost alocat pentru investiții în afaceri.

Migranții moldoveni au un puternic spirit întreprinzător și investițional

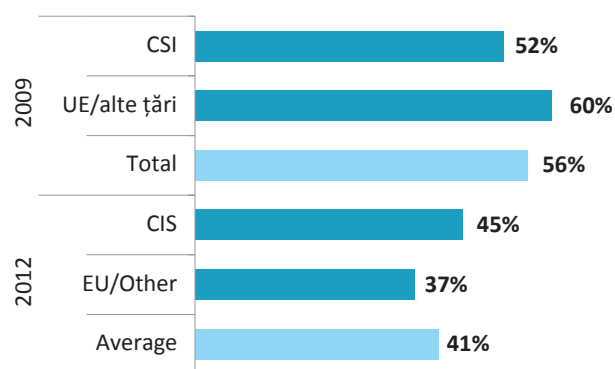

Figura 70: "În viitor, planificați să inițiați sau să extindeți investiția în vreo afacere din Moldova?"

Sursă: Sondajul cu Migranții 2009, 2012

Deși dorința de a iniția sau extinde o afacere în Moldova a scăzut considerabil de la 56% până la 41%, totuși interesul investițional rămâne foarte ridicat atât în rândul migranților din CSI, cât și a celor din UE, în comparație cu alte țări studiate.

Intenția redusă de a reveni la baștină în cazul migranților din UE ar putea explica parțial o scădere esențială în interesul investițional de la 60% până la 37%. În acest sens putem afirma faptul că există o legătură continuă dintre intenția de revenire la baștină și comportamentele investiționale.

Domeniile de investire cele mai populare continuă să fie comerțul, agricultura, construcțiile și serviciile

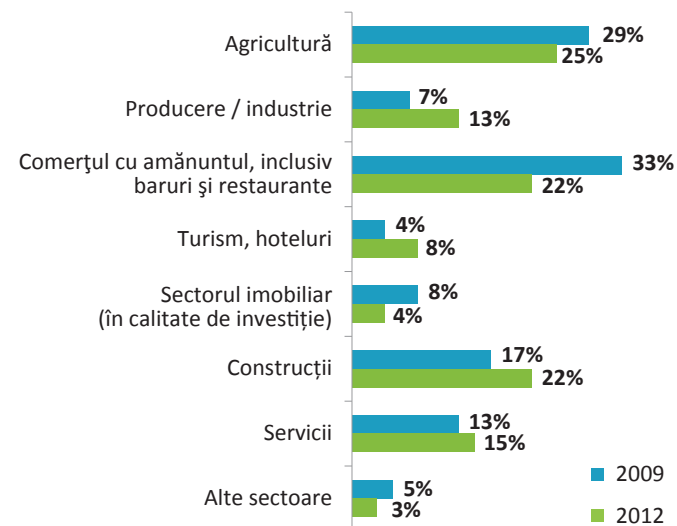
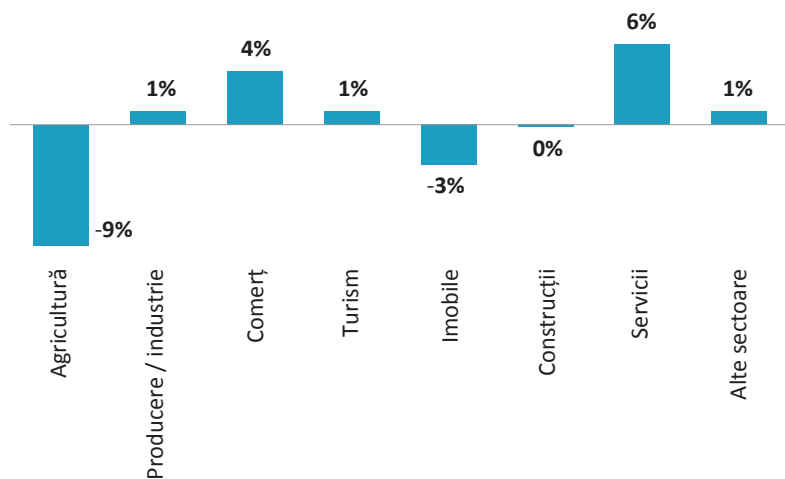

Figura 71: "În ce sector planificați să investiți?"

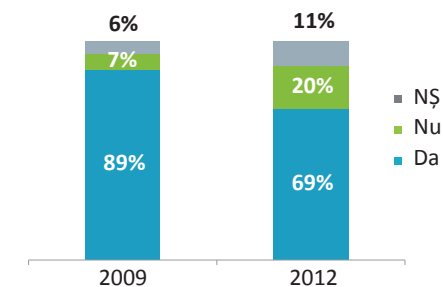
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Dacă comparăm tendințele de investire în viitor (Figura 71) cu cele din trecut (Figura 72), atunci observăm o scădere continuă a interesului de investire în sectorul agricol și imobiliar, și un interes în creștere pentru sfera de producere, construcții și servicii

*Figura 72: Sectoarele ce prezintă interes pentru investiții în Moldova - % schimbări trecut și viitor
Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012*

Experiența migraționistă propriu zisă influențează intențiile investiționale

*Figura 73: "Abilitățile și experiența acumulată de către Dvs. în perioada de migrație influențează planurile dvs. de investiții?"
Sursă: Sondajul cu migrații 2009, 2012*

Descreșterea semnificativă reprezentată în Figura 73 ar putea fi explicată prin schimbările produse în tendințele curente și viitoare de remitere și investire.

Majoritatea migranților, care intenționează să revină în țara de origine, planifică inițierea unei afaceri în comunitatea de baștină

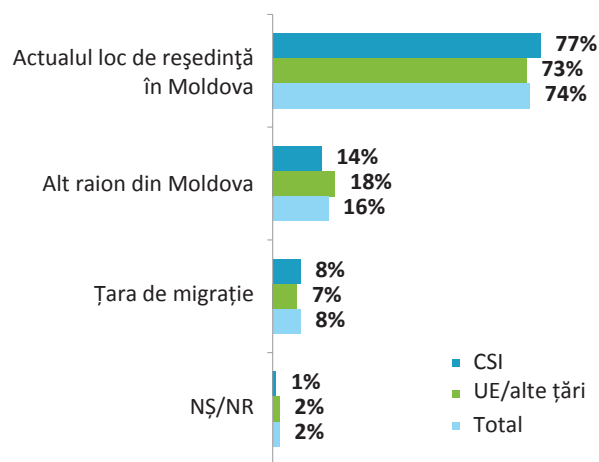

Figura 74: "Unde planificați să investiți?"
Sursă. Sondajul cu migranții 2012

Totodată, 16% dintre potențialii investitori din mediul rural doresc să creeze afaceri în centrele urbane, precum Chișinău. Această constatare se bazează pe rezultatele sondajului din 2009 și este compatibilă cu tendințele migraționiste din interiorul țării, adică spre centrele urbane și mai departe de zonele agricole slab dezvoltate, precum și cu diminuarea interesului de a investi în sectorul agricol.

Migranții moldoveni manifestă un interes înalt față de posibilitățile de a investi în comunitatea de baștină, împreună cu partenerii din sectorul privat sau cu autoritățile locale

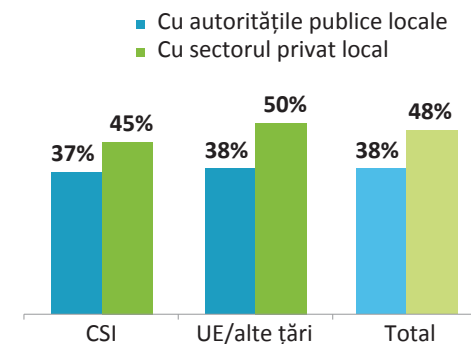

Figura 75: "Cât de interesat ați fi Dvs. să investiți – împreună cu autoritățile locale sau sectorul privat – într-un proiect ce ține de infrastructura sectorului public sau într-o întreprindere din sectorul privat din COMUNITATEA DVS. din Moldova, dacă această investiție ar genera profit?"
Variante de răspuns "foarte interesat/ interesat"
Sursă. Sondajul cu migranții 2012

În 2012, 48% dintre migrații chestionați erau “foarte interesați” sau “interesați” să investească într-o întreprindere privată din *comunitatea* lor. Această constatare demonstrează faptul că majoritatea migraților sunt orientați să economisească banii (să îi pună deoparte), mulți sunt investitori potențiali și foarte puțini sunt antreprenori. Totodată, datele din Figura 75 confirmă concluzia formulată anterior precum că majoritatea migraților au încă dorința de a reveni în comunitatea lor din Moldova și pentru ei este importantă dezvoltarea comunității lor.

Prin urmare, migrații ce manifestă intenții de revenire sunt mai interesați (53%) să investească în comunitatea de baștină. Remarcabil este și faptul că 37% dintre migrații care nu au intenția de a reveni sunt interesați să investească în comunitatea de baștină, atât în sectorul privat, cât și cel public. Această constatare confirmă principiul că migrația, prin prisma costurilor și oportunităților sale, este mai mult locală decât internațională. Acest fenomen oferă oportunități semnificative de conlucrare pentru autoritățile locale și partenerii lor pentru a beneficia de implicarea cetățenilor migrați în procesul de dezvoltare a comunității.

REZUMAT FINANCIAR

Asemenea altor țări studiate, migrația din Moldova poate influența considerabil dezvoltarea social-economică a țării

	Bosnia Media	România Media	Moldova EU/ alte state	Moldova CIS	Moldova Media	Moldova EU/alte state	Moldova CIS	Moldova Media
	2009	2010	2009	2009	2009	2012	2012	2012
Venitul lunar al gospodăriei (Euro)	2,864	1,896	1,439	900	1,183	1,585	1,284	1,444
Nr. de persoane care aduc venit	2	1.48	1.33	1.21	1.27	1.36	1.34	1.39
Cheltuielile lunare pe gospodărie	1,999	965	630	335	490	743	452	607
Economiile lunare pe gospodărie	865	931	809	565	693	842	832	837
Venitul anual al gospodăriei	34,368	22,752	17,268	10,800	14,196	19,020	15,408	17,328
Economiile anuale BRUTE pe gospodărie	10,383	11,172	9,708	6,780	8,316	10,104	9,984	10,044
Valoarea anuală a remitențelor	1,874	2,157	4,108	3,211	3,683	2,984	4,205	3,556
Dintre care economisite și investite (E+I)	-29%	-29%	-47%	-33%	-42%	-50%	-54%	-52%
Consum în Euro	1,325	1,531	2,177	2,151	2,136	1,492	1,934	1,707
Economiile totale / Investițiile (peste hotare + Moldova)	9,057	9,641	7,531	4,629	6,180	8,612	8,050	8,337
Economiile anuale per gospodărie peste hotare	8,508	9,015	5,600	3,569	4,633	7,120	5,779	6,488
Componenta E+I a remitențelor	549	626	1,931	1,060	1,547	1,492	2,271	1,849
Economiile anuale NETE acumulate peste hotare (per gospodărie)	25%	40%	32%	33%	32%	37%	38%	37%
Economiile anuale NETE acumulate peste hotare + în Moldova	26%	42%	43%	43%	43%	45%	52%	48%
SUMA ANUALĂ A ECONOMIILOR PESTE HOTARE	4,660 milioane	11,981 milioane	468 milioane	366 milioane	834 milioane	789 milioane	888 milioane	1,677 milioane
SUMA ANUALĂ A REMITENȚELOR	1,033 milioane	2,867 milioane	338 milioane	325 milioane	663 milioane	311 milioane	609 milioane	920 milioane
FACTORUL ECONOMII VERSUS REMITENȚE	4.5	4.2	1.38	1.13	1.26	2.53	1.46	1.82
Gospodării de migranți nonremitenți	35%	40%	18%	14%	16%	29%	12%	21%

Figura 76: Caracteristicile financiare principale

Comparând Moldova cu alte țări din regiune cu migrație în masă, este posibil să identificăm câteva **caracteristici-cheie**, unele fiind similare, iar altele de natură unică.

Nivelul relativ scăzut de maturitate a ciclului migraționist din Moldova, în combinație cu un număr mare de migranți în CSI (58%), rezultă în venituri medii mai mici ale gospodăriilor de migranți – 1.444 Euro. Acest fapt plasează gospodăriile de migranți din Moldova pe **treptele inferioare pe scala de venituri în regiune**. Cu toate acestea veniturile au crescut în perioada de 3 ani dintre sondaje, ori acest fapt este în concordanță cu principiile maturității ciclului migraționist descrise anterior. Migranții din CSI înregistrează o creștere mai mare a veniturilor medii (de la 900 la 1 284 Euro) în corespundere cu sporirea costurilor forței de muncă în această regiune, dar și grație creșterii numărului de membri ai gospodăriei care generează venit peste hotare.

Dacă analizăm doar migranții moldoveni din regiunea UE, atunci este posibilă o comparație mai relevantă cu datele similare pentru migranții din B&H, Albania și Kosovo. Având un venit lunar mediu pe gospodărie de 1 585 Euro, gospodăriile de migranți moldoveni stabilite în UE se mențin pe **treptele inferioare pe scala de venituri**. Totuși observăm o creștere a venitului cu 10% față de 1 439 Euro în 2009.

Această constatare poate fi explicată prin prisma următorilor factori:

- ▶ **țările principale de destinație** în Europa – migranții din Moldova și România se stabilesc preponderent în țările care oferă venituri mici, precum Italia, Portugalia și Spania, în timp ce migranții din B&H și Kosovo migrează spre statele din Europa de Nord, care asigură venituri mai mari (Germania, Elveția, Austria, țările nordice etc.);
- ▶ **numărul de membri în familie** care aduc venituri. În cazul Moldovei acest număr a crescut de la 1,27 în 2009 la 1,39 în 2012, comparativ cu media de 1,94 persoane pentru alte țări. Deși, migranții moldoveni și cei români lucrează în aceleași țări de migrație și sectoare de activitate, veniturile medii per gospodărie diferă tocmai datorită numărului de persoane în gospodărie care aduc venit.
- ▶ **sectorul de activitate** - femeile din Moldova (dar și România și Albania) se angajează, cel mai des, în sfera de îngrijire la domiciliu, iar femeile din B&H și Kosovo – în sectorul industrial, servicii.
- ▶ un **nivel mai mic de calificare la locul de muncă**, care se menține constant chiar dacă nivelul de studii al migranților moldoveni este per total mai mare. Totuși experiența arată că odată cu trecerea timpului migranții au tendința de a spori nivelul lor de calificare.

- ▶ **durata ciclului migrației în masă**, care în cazul Moldovei și României este semnificativ mai scurtă (aproximativ 14 ani) în comparație cu B&H și Kosovo, a căror istorie migraționistă începe prin anii 1960 și 1970, iar în cazul Albaniei – din 1991.

Pe de altă parte, deși veniturile migranților moldoveni sunt mai mici în comparație cu veniturile migranților din Albania, B&H, Kosovo și România, cheltuielile, de asemenea, sunt semnificativ mai mici. Acest fapt este cauzat de:

- ▶ concentrarea geografică a migranților moldoveni în țările cu prețuri relativ mici;
- ▶ un număr mai mic de membri de familie aflați în migrație (inclusiv persoane dependente); și
- ▶ principalele sectoare de angajare (îngrijire la domiciliu și construcții) care de obicei includ cazarea și alimentarea în pachetul de salarizare.

Estimările indică și faptul că moldovenii, ca și albanezii și românii, se străduie să cheltuiască mai puțin în țările de destinație în comparație cu alte grupuri de migranți cu o situație social-economică similară.

Acest raport dintre venituri și cheltuieli rezultă într-o **predispunere foarte înaltă de a face economii** în rândul migranților moldoveni, constituind aproximativ 58% din veniturile gospodăriei (în comparație cu raportul ce variază între 30% și 49% în cazul altor țări studiate).

Valoarea anuală medie a remitențelor pe gospodărie ajunge la 3 556 Euro pe an în cazul Moldovei. Dacă facem comparație cu valoarea remitențelor pentru alte țări studiate ajungem la concluzia că **migranții moldoveni remit semnificativ mai mult**. Acest fapt ar putea fi explicat de:

- ▶ **gradul mai mic de reîntregire a familiei:** moldovenii remit, în primul rând, pentru a susține soțul/soția și copiii, ale căror cheltuieli sunt mai mari decât ale altor categorii de persoane (de obicei, părinți) din alte țări;
- ▶ **nivelul mai mic al economiilor păstrate peste hotare**, rezultând într-o creștere a componentelor “economii și investiții” din valoarea remitențelor (51% în comparație cu 19-29% pentru alte țări). Dar, după cum a fost menționat anterior, doar 6% din valoarea totală a remitențelor se investesc în afaceri;
- ▶ un **nivel mai înalt al sărăciei** în Moldova, fapt ce contribuie la o cerere mai mare de remitențe.

Este interesant faptul că atunci când componenta “economii și investiții” a remitențelor este exclusă pentru fiecare țară studiată, componenta “consum” a remitențelor devine mai apropiată, reprezentând 1 325 Euro în B&H și 1 707 Euro în Moldova. Această diferență de consum ar putea fi cauzată de structura familiei și

valorile culturale din țările de origine (adică numărul de persoane dependente și relația acestora cu migrantul), precum și de aspectele ce țin de paritatea puterii de cumpărare din aceste țări²³.

De menționat că 21% dintre migrații moldoveni nu au remis deloc în 2012, înregistrând o scădere de 5% față de anul 2009. Totuși procentul migraților care remit rămâne a fi **cel mai înalt** în regiune. Această caracteristică, de asemenea, este explicată de nivelul redus de maturizare a ciclului migraționist (în special nivelul mic de reunificare a familiei), combinat cu un nivel înalt al intențiilor de reîntoarcere.

Veniturile mici combinate cu valori înalte ale remitențelor sunt reflectate în **Raportul scăzut al Economii versus Remitențe**, care a fost de 1,82 pentru Moldova (adică la fiecare euro transferat 1,82 euro sunt păstrate sub formă de economii), în comparație cu media de 4,7 în cazul altor țări. Cu toate acestea, volumul total de economii acumulate în anul 2012 și păstrate peste hotare de către cele **258 000** gospodării de migrații moldoveni pe termen lung este estimat la **1 677 milioane Euro** adițional celor **920 milioane Euro** care au fost transferați în Moldova în același an. Aceste estimări reflectă o creștere semnificativă comparativ cu anul 2009, când economiile păstrate peste hotare reprezentau 834 milioane Euro, iar remitențele 663 milioane Euro (estimări calculate în baza numărului de 180 000 gospodării cu migrații în 2009).

NOTĂ! Estimările prezentate mai sus privind valoarea remitențelor și economiilor vizează doar gospodăriile cu migrații pe termen lung (aflați în migrație în scop de muncă pentru o perioadă mai mare de 12 luni). Acestea nu au luat în calcul contribuțiile muncitorilor sezonieri, studenților și membrilor diasporei care nu mențin relații apropiate cu Moldova.

23 GfK, Puterea de cumpărare în Europa 2013/2014 <http://www.gfk.com/news-and-events/press-room/press-releases/Pages/purchasing-power-europe-2013-14.aspx>

Intermedierea financiară în Moldova

Gospodăriile de migrații sunt caracterizate de o predispoziție foarte înaltă de a economisi (58% din venitul net) în comparație cu alți migrații studiați până în prezent. Cea mai mare parte a **economiilor lor – 6 488** Euro în medie (4 633 în 2009), sau **1 677** milioane Euro în total (834 milioane în 2009) – sunt reținute în țările de destinație ale migraților moldoveni.

Pe de altă parte, migrații pe termen lung au transferat în Moldova 920 milioane²⁴ Euro (663 milioane în 2009), în medie 3.556 Euro (3.683 Euro în 2009) per gospodărie. Din această sumă, 52% (42% în 2009) sau circa 478²⁵ milioane) au fost economisiți sau investiți în Moldova, iar diferența – 442 milioane Euro – au fost destinați consumului. Factorul economii față de remitențe este de 1,82:1 (1,26:1 în 2009).

Migrații pe termen lung constituie 11% din populația totală a Moldovei (8% în 2009) și, deși continuă să păstreze cea mai mare parte a economiilor în străinătate, ei reprezintă totuși una din sursele primare de lichiditate în Moldova.

24 Numărul gospodăriilor cu migrații pe termen lung în 2009 a fost estimat la 180 000 gospodării; iar în 2012 acest număr a crescut până la 258 600.

25 Circa 10% din această sumă (sau 46 milioane Euro) au fost investiți în afaceri.

În plus, migranții moldoveni sunt caracterizați de un comportament și ambiții antreprenoriale foarte înalte, în comparație cu celelalte țări studiate. Mulți au investit banii în afaceri în trecut atât în țara de destinație, cât și acasă, iar pentru mulți migranți obiectivul migrației este să acumuleze un anumit capital pentru a iniția sau a extinde o afacere în Moldova în viitor.

Din acest motiv, migranții moldoveni reprezintă ambele părți ale intermedierei financiare (atât debitori, cât și creditori, precum și o categorie semnificativă de clienți potențiali pentru sectorul financiar.

Migranții au obiective importante de economisire

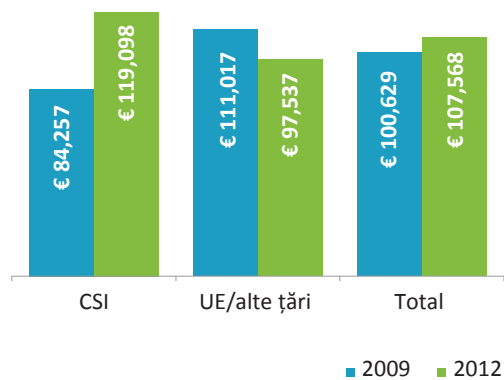

Figura 77: “Estimați, vă rog, suma totală necesară pentru atingerea obiectivelor dvs. de economisire?”
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Valoarea acestor obiective de economisire este modestă în comparație cu alte țări studiate. Dar s-ar putea ca aceasta să crească odată cu maturizarea ciclului migraționist.

Cele mai importante obiective de economisire pentru gospodăriile cu migranți moldoveni pe termen lung sunt achiziționarea de bunuri durabile, procurarea de locuință, asigurarea cu studii a copiilor, investițiile în afacere (Figura 53).

Totuși s-a observat o schimbare a preferințelor, cum ar fi, de exemplu, investirea într-o afacere sau agricultură. Experiența și statisticile altor țări demonstrează că schimbarea priorităților în obiectivele de economisire va continua odată cu maturizarea ciclului migraționist.

În general, migranții se apropie tot mai mult de suma pe care și-au propus să o economisească

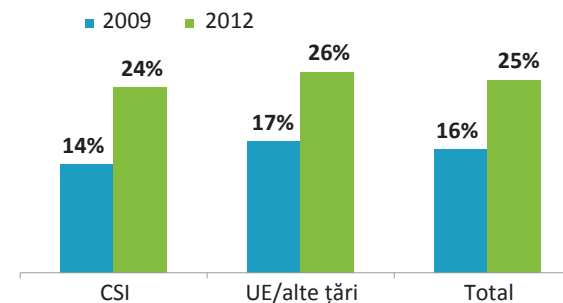

Figura 78: “Cât a-ți reușit să economisiți până în prezent?”
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

... și, cum arată **Figura 55**, ei devin mai încrezători în atingerea acelor scopuri

Migranții păstrează peste hotare cea mai mare parte a economiilor lor

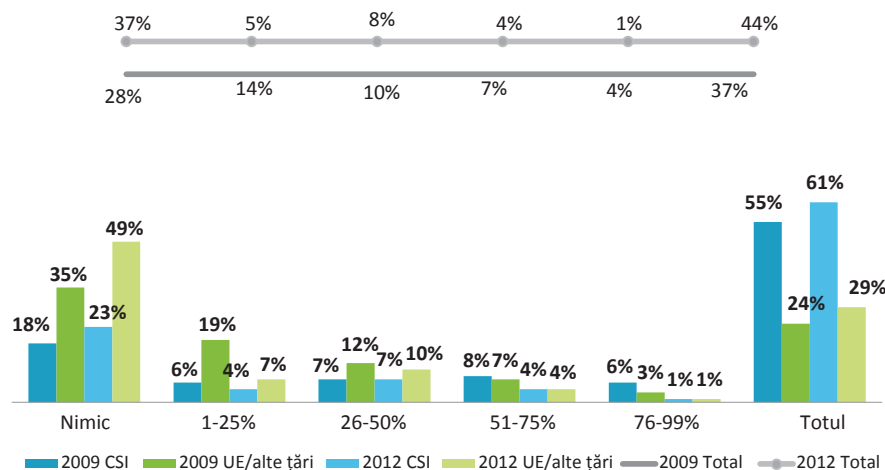

Figura 79: "Ce parte din economii sunt păstrate în Moldova?"
Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Migranții din regiunea UE sunt mai predispuși decât cei din CSI să păstreze toți banii sau o parte considerabilă a economiilor lor peste hotare.

Migranții din UE sunt foarte bine familiarizați cu utilizarea serviciilor bancare; 58% dintre aceștia interacționează cu băncile, în comparație cu 20% de migranți din CSI (13% în 2009). Profilul migranților care interacționează cu băncile în țara de migrație este următorul: familie reunificată în țara de migrație, au un nivel de studii mai înalt, intențiile de revenire în Moldova sunt reduse, valoarea remitențelor scade, gradul de economisire este mai înalt și, de obicei, provin din mediul urban din Moldova.

Totuși 35% dintre gospodăriile de migranți din UE și 24% din CSI (19% în 2009) continuă să mențină relații cu băncile din Moldova. Profilul acestui grup de migranți diferă puțin, deoarece sunt mai predispuși să se întoarcă, să transfere remitențe, să facă economii și să aibă un nivel mai înalt de educație.

Gospodăriile cu migranți pe termen lung consideră că sistemul bancar din Moldova este riscant și puțin atractiv, comparativ cu alte modalități de păstrare a banilor

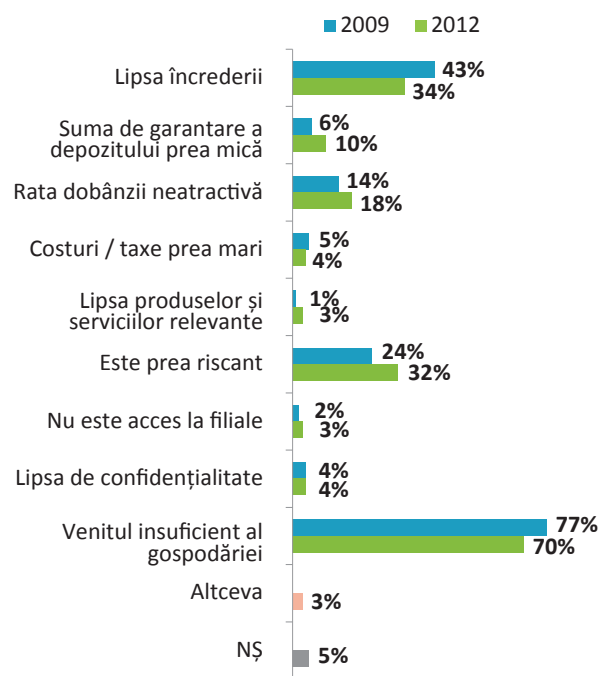

Figura 80: “De ce nu aveți un cont bancar în Moldova?”
Doar gospodăriile cu migranți remitenți
Sursă: Sondajul cu gospodăriile 2009, 2013

22% dintre gospodăriile beneficiare de remitențe dețin un cont în băncile din Moldova (30% în 2009), în comparație cu doar 16% din gospodăriile grupului de control (adică gospodării fără migranți). Această scădere printre gospodăriile beneficiare de remitențe este determinată de o serie de factori interdependenți care sunt prezentați în Figura 80, inclusiv perturbațiile recente în sectorul bancar din Moldova.

Deși un număr mare de migranți doresc să folosească băncile din Moldova pentru a păstra unele economii; totuși, o mare parte a economiilor remise este păstrată în afara instituțiilor de intermediere financiară....

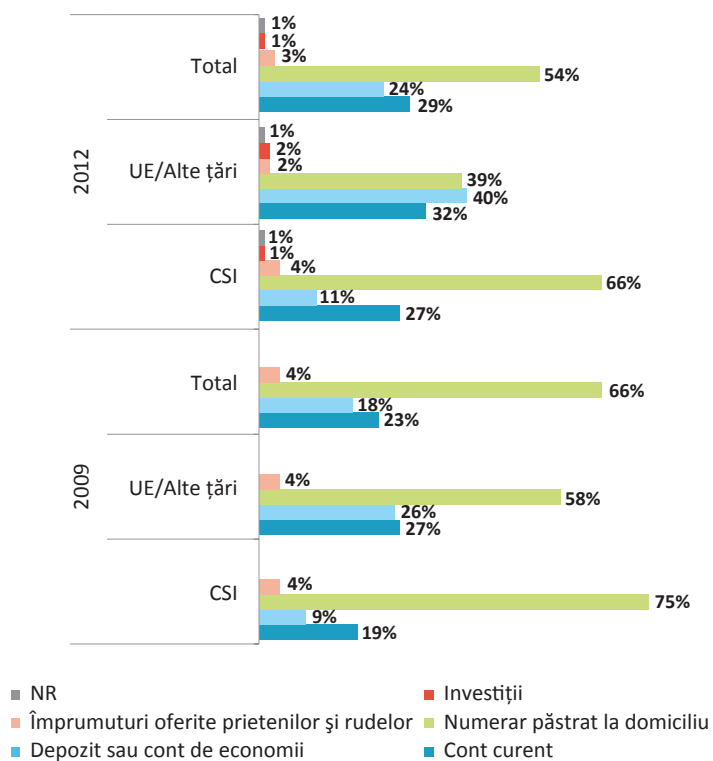

Figura 81: "În Moldova, unde păstrați economiile?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

În general, migranții moldoveni preferă să folosească intermediari financiari în țările lor de destinație

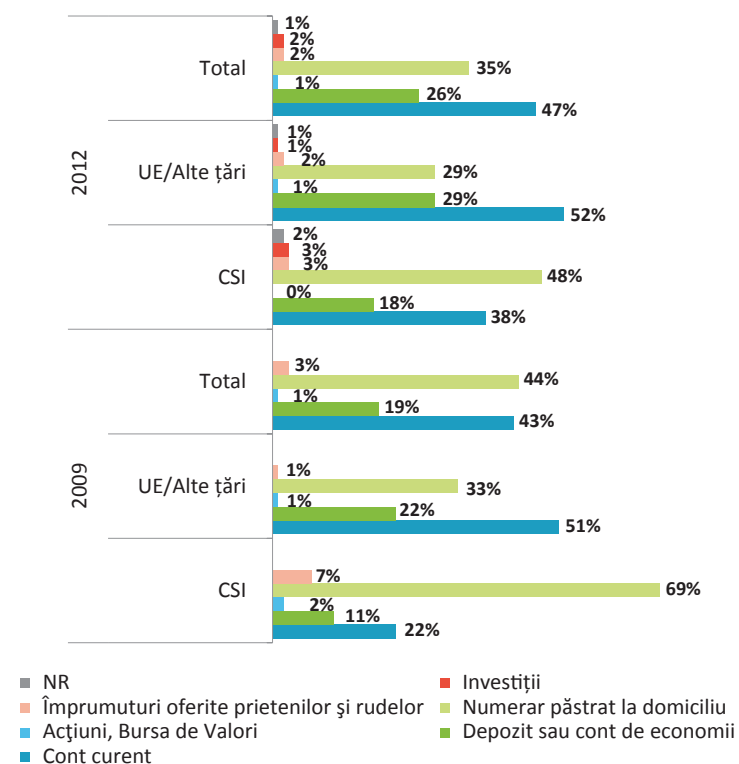

Figura 82: "În țara de migrație, unde păstrați economiile?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2009, 2012

Băncile din Moldova sunt folosite de migranții moldoveni preponderent pentru deschiderea unui cont de economii, în timp ce instituțiile financiare de peste hotare sunt preferate pentru a deschide un cont curent (vezi Figura 81 și 82). Această tendință este valabilă atât pentru migranții din CSI, cât și pentru cei din UE.

Migranții și gospodăriile de migranți manifestă o poziție precaută și conservativă când vine vorba de economiile lor. Factorii determinanți în acest sens sunt încrederea, riscul și costul.

Au acces în prezent la

Cerere pentru....

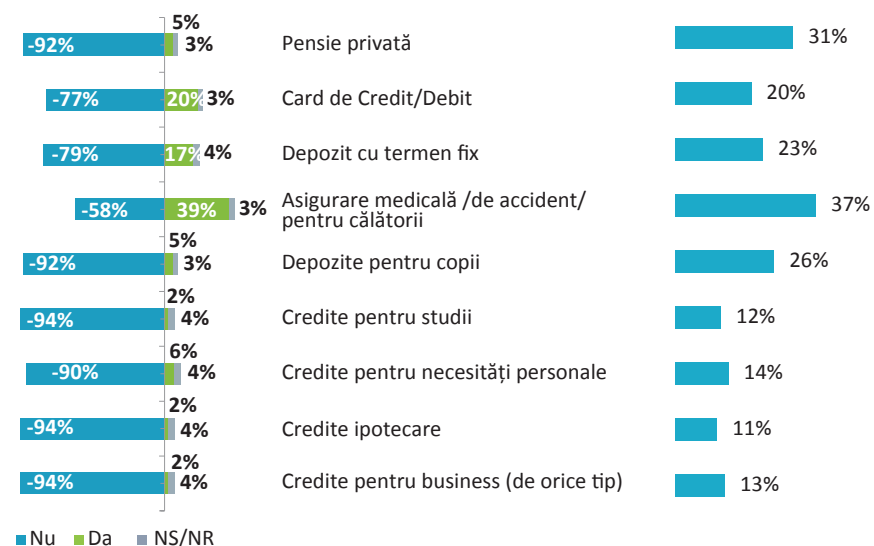

Figura 83: "Care din următoarele produse financiare din Moldova le aveți/ sau intenționați să le achiziționați?"

Sursă: Sondajul cu migranți 2012

Figura 83, ilustrează nivelul scăzut de satisfacere a necesităților pentru anumite produse financiare.

Interesul pentru produsele menționate în Figura 83 este mai mare la migranții din regiunea UE în comparație cu cei din CSI. Multe dintre cele mai populare produse reflectă interesele și preocupările migranților, precum și experiența lor migraționistă.

Migranții interesați în obținerea unei pensii private în Moldova sunt preponderent femeii cu vârsta de 45 ani și mai mult, care intenționează să revină în țară.

Bărbații și femeile, indiferent de vârstă, optează în egală măsură pentru asigurările medicale și de accidente. Cei mai interesați în aceste produse sunt migranții din CSI și cei care intenționează să se întoarcă.

Oportunități de piață...

Oportunități de piață sunt mult mai variate decât mecanisme tradiționale de intermediere financiară și de transfer de remitențe considerate de majoritatea analiștilor și practicienilor în sectoarele public și privat. Figura de mai jos ilustrează cererea mare pentru o gamă largă de servicii considerate relevante pentru întregul ciclu de migrație (înainte de plecare și până la revenire și reintegrare). Mai mult decât atât, întrucât multe dintre aceste servicii pot proveni din Moldova, cererea respectivă consolidează premisa legăturii migranților moldoveni cu țara lor de origine.

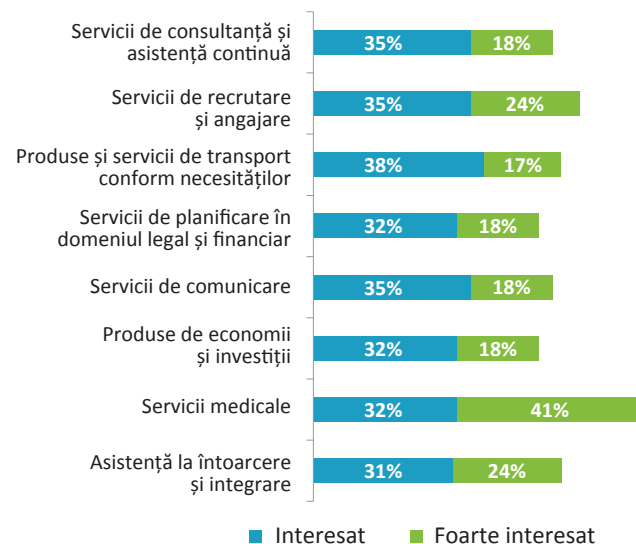

Figura 84: "Cât de interesați ar fi actualii sau potențialii migranți din gospodăria dvs. față de următoarele servicii?"

Sursă: Sondajul cu migranții 2012

Când analizăm piața mai profund, este clar că multe dintre aceste servicii, în timp ce sunt disponibile teoretic, de fapt nu sunt adaptate sau orientate spre nevoile specifice ale comunității de migranți. Experiența din cadrul proiectelor DEVINPRO și NEXUS arată că este necesară adaptarea serviciilor existente și introducerea unor abordări noi și mai relevante, dacă ne dorim să valorificăm aceste oportunități și să suplinim această cerere masivă de servicii. Acest lucru, la rândul său, necesită o abordare coordonată între autoritățile publice și actorii privați în cadrul domeniilor de servicii solicitate, ceea ce va duce la adaptări relevante ale cadrului legal și de reglementare, atunci și acolo unde este necesar.

Lacunele pieței ...

Deși se atestă o cerere evidentă și oportunități din partea migranților, constatăm prezența unor lacune clare și semnificative pe acest segment de piață între prestatori de servicii și clienți potențiali. Aceste lacune ar avea două cauze importante. (i) Prestatorii de servicii / actorii din sectorul public, privat și asociativ deseori se concentrează asupra aspectelor negative ale fenomenului migrației (contrabandă, traficul de ființe umane și alte aspecte vulnerabile) și atrag mai puțină atenție experienței actuale a majorității migranților, oportunităților ce nu sunt valorificate după cum a fost prezentat în capitolele precedente ale studiului. (ii) În sectorul financiar un accent nejustificat a fost plasat asupra remitențelor și educației financiare, în detrimentul unei viziuni și abordări holistice față de persoana în migrație și obiectivele sale personale ce au determinat-o să migreze și încă o mențin în afară țării. Prin urmare, potențialii furnizorii de servicii încă nu percep migrații în calitate de un segment de piață atractiv.

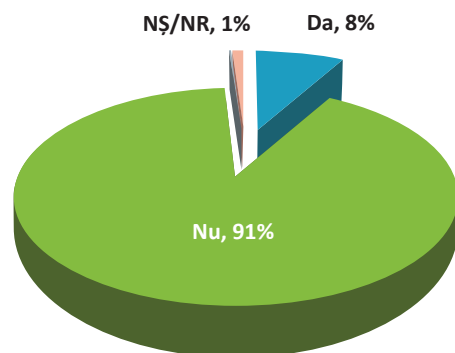

Figura 85: "Cunoașteți vreo organizație, companie sau minister care oferă informație sau asistență (de orice tip) potențialilor sau actualilor migranți?"
Sursă: Sondajul cu migranții 2012

Pe de altă parte, migranții, în special cei din Moldova, manifestă un nivel foarte scăzut de încredere în potențialii furnizori de servicii atât din sectorul public, cât și cel privat. Acest nivel de încredere este cel mai probabil rezultatul experiențelor și percepțiilor negative față de țara de origine. Atitudinea respectivă a fost determinată de factori de împingere care au impus multe persoane să adopte o strategie de migrare ce a contat în mare parte sau chiar exclusiv pe eforturile și resursele proprii ale migranților, precum și suportul semnificativ din partea semenilor migranți și familiei.²⁶ Această strategie, la rândul său, a contribuit la un proces ad-hoc și ineficient de migrație, soldat cu rezultate negative în legătura dintre migrație și dezvoltare atât la nivel individual, cât și la nivel social.

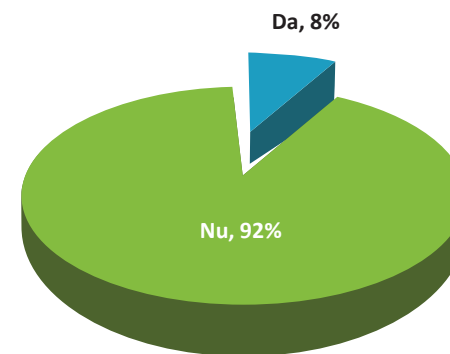

Figura 86: "Aveți contacte cu Asociații/ONG moldovenești peste hotare?"
Sursă: Sondajul cu migranții 2012

26 Pentru mai multe informații asupra acestui subiect consultați Analiza de piață "Consolidarea impactului de dezvoltare a fluxurilor financiare și a investițiilor provenite din migrație spre Moldova", IASCI-CIVIS 2010.

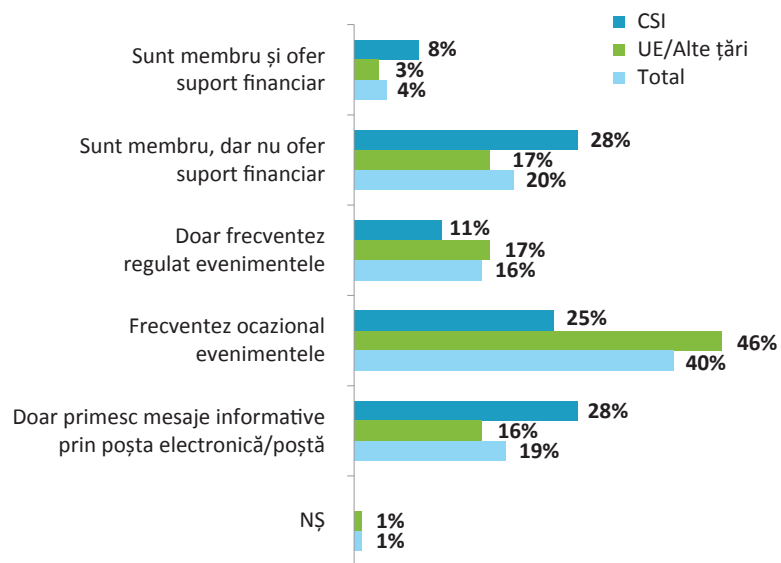

Figura 87: "Cum interacționați cu Asociațiile/ONG moldovenești peste hotare?"
 Sursă: Sondajul cu migrații 2012
 Eșantion: 186 respondenți care interacționează cu Asociații/ONG moldovenești

Același fenomen de încredere scăzută se reflectă în Figurile 86 și 87. Se pare că migrații pe termen lung din Moldova nu percep organizațiile din diaspora ca resurse demne de încredere sau relevante pentru cerințele lor de zi cu zi.

După cum este ilustrat în Figura 42, doar 3% din migrații pe termen lung intervievați percep organizațiile din diaspora ca o sursă sigură de informații. Faptul că migrații nu se implică în activitatea acestor asociații formale este evidențiat în mod clar în sondajul cu migrații. În acest context, menționăm că numărul estimat al membrilor asociațiilor din diasporă (activi și pasivi) ajunge la circa 8 300 persoane din cele 370 000 de migrați pe termen lung.

CONCLUZII

Republica Moldova va continua în viitor să fie expusă fluxurilor masive ale mobilității externe și internă, precum și fluxuri financiare provenite din migrație. Migrația va continua să existe grație consolidării și restructurării sectorului agricol, care va genera surplusul forței de muncă, mobilitatea oamenilor din localitățile rurale spre cele urbane, dar și peste hotare în nevoia de a căuta locuri de muncă și condiții de trai mai bune.

În mare parte, rezultatele studiilor NEXUS completează literatura de specialitate în măsura în care se constată faptul că fondurile provenite din migrație sunt utilizate în primul rând pentru consumul casnic, și mai puțin pentru economii sau investiții în afaceri sau alte active productive. Pe de altă parte, rezultatele de asemenea atestă faptul că gospodăriile aflate în migrație dispun de venituri mai mari decât deseori se presupune și au și o predispunere foarte înaltă de a face economii din aceste venituri (pe care le păstrează atât peste hotare, cât și în țara de origine). Această tendință de a face economii rămâne constantă, fiind confirmată de cercetările precedente în Republica Moldova și în alte țări din Europa de Sud-Est studiate până în prezent.

Abordarea holistică și aprofundată a fenomenului migrației permite identificarea domeniilor complementare între necesitățile diferitor categorii de migranți moldoveni și oportunitățile oferite prin intermediul fluxurilor financiare.

Necesitățile principale ar fi următoarele:

- ▶ **de a crea oportunități de angajare la scară largă:** majoritatea oamenilor din Republica Moldova sunt interesați să le fie asigurat un loc de muncă cu salariu decent și doar un procent mic de migranți și deponenți au competențele necesare sau ambiția de a deveni antreprenori;
- ▶ **de a oferi acces la finanțe pe termen lung:** în prezent acesta este unul dintre cele mai importante constrângeri cu care se confruntă multe întreprinderi în mod normal viabile;
- ▶ **de a crea oportunități pentru investiții viabile:** incapacitatea de a canaliza fondurile disponibile în investiții productive (sau lipsa dorinței, având în vedere situația actuală a mediului de afaceri în Republica Moldova), nu doar descurajează întoarcerea migranților și afectează negativ procesul de reintegrare (încurajând procesul de migrare repetată), dar poate chiar să contribuie la o situație de “consum forțat”;
- ▶ **de a crea oportunități de finanțare directă și consolidarea relației creditor-client:** pentru a depăși neîncrederea profundă a moldovenilor față de mecanismele de intermediere financiară din Moldova.

Oportunități pentru mobilizarea de resurse financiare obținute din partea migrației pot fi rezumate după cum urmează:

- ▶ mulți migranți pe termen lung din Moldova păstrează un atașament puternic pentru țara lor de origine și un număr semnificativ exprimă intenția de a se întoarce odată ce reușește să acumuleze suficient capital sau reușește să îndeplinească alte obiective prioritare (dacă vor proceda astfel în realitate este o altă întrebare și acest lucru depinde de o serie de factori și stimulente personale și de context);
- ▶ economiile migranților, indiferent de faptul că sunt păstrate peste hotare sau în Moldova, reprezintă un fond impresionant care ar putea fi direcționat spre variate oportunități de investiții pasive și active, în cazul când sunt prezente stimulente adecvate, măsuri de protecție și cadru de reglementare respectiv;
- ▶ volumul economiilor și interesul de a face investiții locale ar putea crește pe termen lung, în condițiile în care devine operațional Acordul de asociere cu Uniunea Europeană și se îmbunătățește reglementarea altor condiții ale pieței;
- ▶ în contextul perioadei post-tranzitorii și reformelor în curs de desfășurare, aceste economii se vor acumula într-un mediu macroeconomic și de afaceri în continuă perfecționare, oferind astfel mai multe oportunități pentru economii viabile și dezvoltarea mecanismelor investiționale.

În contextul dorinței de a oferi mijloacele necesare migranților în realizarea obiectivelor lor de acumulare a bunăstării și de a transfera o parte din economiile lor din străinătate în Moldova, de la canale informale spre canalele formale, propunem următoarele puncte de reper pentru domeniile de intervenție prioritare:

- ▶ **Susținerea migranților în realizarea obiectivelor personale**, oferind produse relevante de transfer, economii și investiții conexe. Acest domeniu de intervenție ar trebui să complementeze alte măsuri relevante în domeniu, dar și să fie susținut de către:
 - (i) Actorii publici și privați ce activează în domeniile de deservire relevante,
 - (ii) Autoritățile locale în contextul procesului de descentralizare,
 - (iii) Actorii implicați în domeniul reglementării financiare, dezvoltarea regiunilor marginalizate din Moldova, dezvoltarea IMM, oferirea de credite și domeniul de management al migrației.

- ▶ **Realizarea periodică a cercetărilor în domeniu** pentru a înțelege mai bine migrații în calitate de un segment specific de piață, concentrând eforturile spre atragerea transferurilor migranților în țară și creând condițiile necesare pentru revenirea migranților. Acest gen de studii, recomandate a fi realizate odată la trei-patru ani, vor avea menirea să susțină abordările centrate pe migranți, să creeze servicii noi relevante pentru migranți atât în sectorul public, cât și cel privat, dar și să contribuie la ajustarea politicilor publice, reglementărilor și actelor legislative.
- ▶ **Sprijinirea extinderii și aprofundării pieței de intermediere financiară din Moldova** în raport cu migrații ca un segment de piață specific. Încurajarea dezvoltării unei politici relevante și a cadrului de reglementare, precum și conștientizarea direcționată în rândul factorilor de decizie din sectorul privat și public.
- ▶ Moldova și țările partenere de destinație ar putea **extinde politicile lor prin includerea conceptelor de migrație circulară, gestionarea migrației, migrația și dezvoltarea**. Aceasta ar presupune elaborarea unor cadre juridice corespunzătoare ce ar permite instituțiilor financiare și autorităților locale să investească în proiecte de dezvoltare în Moldova.

Bibliografie

- **de Zwager N., Gëdeshi I., Gërmenji E., Nikas C.** (2005): *Competing for Remittances*, Tirana: IOM Tirana
- **European Training Foundation.**, *The Contribution of Human Resource Development to Migration Policy in Moldova*, 2008
- **IASCI-CIVIS** Market Analysis: Maximizing the Development-Impact of Migration-related Financial Flows and Investment to Moldova (2010)
- Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în trimestrul III (29.11.2013) <http://www.statistica.md/libview.php?l=ro&idc=168&id=4254>
- **BNS**, Forța de muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj, 2014, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/ocupare_somaj/Fora_Munca_2014.pdf
- **ILO-CIVIS**, *Assessment of Links between Education and Migration in Moldova*, 2012
- **KPMG Advisory N.V.**, *Real Disposable Income in Russia. Investing in Russia: an Overview of the Current Investment Climate in Russia*, April 2013
- *Migration and Development Brief 19, Migrant and remittances team*, Development Prospects Group, The World Bank, November 2012
- **Pantiru M. C., Black R., Sabates-Wheeler R.**, *Migration and Poverty Reduction in Moldova*, Working Paper, C 10, Development Research Center on Migration, Globalisation and Poverty, February 2007
- **Pyshkina T. V.**, *Economic Consequences of the Migration of Labor from the Republic of Moldova* //UN World Institute for Development and Economic Research, Helsinki, 2002
- **Ratha D., Mohapatra S., Silwal A.**, *Outlook for Remittance Flows 2009-2011: Remittances expected to fall by 7-10 percent in 2009*, Migration and Development Brief 10, Migrant and remittances team, Development Prospects Group, The World Bank
- **UNDP**, *Good Governance and Human Development. Moldova Human Development Report 2003*

Anexa 1: REZUMAT NEXUS MOLDOVA

Consolidarea legăturii între migrație și dezvoltare: testarea platformei de servicii integrate pentru migranții moldoveni și comunitățile acestora

NEXUS Moldova este primul prototip al unei platforme de servicii integrate și durabile pentru migranți, special destinată pentru a sprijini migrația circulară. Aceasta oferă soluții practice și servicii pentru toate etapele de migrație din partea unui spectru larg de parteneri din sectorul public, privat și asociativ. Ajutând migranții moldoveni individuali să își atingă scopurile stabilite, NEXUS sprijină în mod direct dezvoltarea comunităților de origine ale acestora de la nivel personal la nivel social și economic.

Inițiativa reunește un *consorțiu semnificativ de nivel național și local, precum și parteneri reprezentând agenții internaționale specializate*. Ulterior inițiativa va conecta guverne, societatea civilă, actori din sectorul privat și migranții în vederea obținerii beneficiilor maxime pentru toți actorii cointeresați. În acest sens, în special partenerii recunosc că capacitatea administrației publice centrale de a colabora eficient cu autoritățile locale, companiile private și actorii societății civile constituie o verigă esențială într-un lanț valoric viabil de dezvoltare a migrației, în care interesele sectorului privat se potrivesc cu obiectivele prioritare ale sectorului public și cu interesele migranților înșiși. Această inițiativă va asigura formarea acestui lanț valoric și va distribui beneficiile respective.

NEXUS Moldova a fost lansat în data de 15 decembrie 2012. Inițiativa este implementată de un consorțiu condus de **IASCI** și este finanțată de Uniunea Europeană (prin "*Programul tematic de cooperare cu țările terțe în domeniul migrației și al azilului*") și cofinanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare.

Context și provocare

Contrar convingerii convenționale, cercetarea repetată efectuată în Republica Moldova și într-o regiune mai extinsă din Europa de Sud-Est în 2005 demonstrează că *cei mai mulți oameni migrează cu intenția de a acumula mijloace financiare și după care să revină acasă*. Cu alte cuvinte, scopul original al migrației – și toate activitățile personale legate de acesta – este deseori corelat direct cu atingerea unor obiective personale importante, cum ar fi lansarea sau susținerea unei afaceri, construcția unei case, educarea copiilor sau asigurarea pensiei. Principalele obiective financiare sunt adesea combinate cu ambiții legate de învățare, cum ar fi seturi de competențe și practici de afaceri necesare, acumularea experienței, precum și stabilirea de contacte relevante. *Puse laolaltă, acumularea aceasta a capitalului financiar și uman pot fi considerate ca o avere a migranților și a diasporei, fiind o acumulare eficientă și eventualul transfer al acestei averi are potențialul de a fi o oportunitate de dezvoltare substanțială*.

Din păcate, practicile de migrație personale ineficiente, în combinație cu obstacolele juridice, administrative, financiare, sociale, și politice contra-productive, fac de multe ori atingerea acestor obiective și scopuri personale lăudabile mai dificile. Astfel de impedimente comune cresc probabilitatea ca migranții circulari/diaspora să întârzie sau să renunțe totalmente la reîntoarcerea lor voluntară, și acest rezultat negativ servește, la rândul său, pentru a zădărnici capacitatea migranților de a contribui la dezvoltarea comunităților lor de origine.

De fapt, majoritatea migranților moldoveni se vor gândi la posibilitatea de a reveni acasă doar dacă a) și-au atins obiectivul de acumulare a mijloacelor financiare și b) se simt siguri din punct de vedere financiar, social și politic de a reveni în țara de origine. Astfel, potențialul de dezvoltare este dependent de practicile de migrație eficiente și prezența unor condiții locale adecvate și stimulente specifice pentru migranți/persoanele care fac economii. Provocarea reală este de a determina modul în care energiile, ambițiile, competențele și averile membrilor familiilor de migranți și ale diasporei pot fi susținute în cel mai bun mod spre beneficiul migranților și al familiilor acestora, al Republicii Moldova și al țărilor în care aceștia migrează.

Descrierea succintă

Obiectivul general: favorizarea legăturilor dintre migrație și dezvoltare, la nivel local, prin dezvoltarea capacităților durabile și colaborării sistematice între autoritățile naționale și sub-naționale, societatea civilă și actorii cointeresați din sectorul privat.

NEXUS Moldova va uni interesele, aptitudinile și resursele beneficiarilor, precum și ale prestatorilor de servicii din sectorul public și privat și le va aplica provocărilor și oportunităților legate de migrație; experiența trăită și istoria a demonstrat că nici un actor nu poate gestiona aceste procese de unul singur. Inițiativa va stabili, într-un mod inovator și practic, diverse parteneriate cu întreprinderile din sectorul privat și instituțiile publice pentru a identifica, proiecta și oferi migranților produse și servicii care să sprijine practicile de succes în ceea ce privește migrația circulară.

NEXUS Moldova este poziționat:

- ▶ să furnizeze informații relevante, în timp util și bazate pe dovezi și servicii de consultanță cu privire la interesele și necesitățile migranților, către rețeaua sa de parteneri din sectorul public și privat; și,
- ▶ să ajute clienții-parteneri în a oferi consultanță de calitate înaltă, bunuri și servicii pentru migranți.

Activitățile cotidiene ale **NEXUS Moldova** vor aborda în mod direct problema unei informări imperfecte și fragmentării pieței, urmărind ca toți actorii cointeresați să fie mai bine plasați pentru a aborda provocările sociale și economice ale migrației, profitând într-un mod divers de oportunitățile unui segment de piață în mare parte neexploatat.

Activitățile

Activitățile NEXUS Moldova sunt grupate în două domenii distincte care se consolidează reciproc și sunt organizate în activități și pachete de lucru sistematice, etapizate și cronologice.

Domeniul 1: Dezvoltarea capacităților - va avea un impact direct asupra capacităților tehnice și celor de politici ale partenerilor de la nivelul național și local; mai cu seamă prin insistența de a implica prestatorii de servicii într-un mod semnificativ și holistic cu un cerc mai vast de grupuri ale beneficiarilor. Strategia distinctă de promovare a „perspectivelor bazate pe probe și axate pe migranți” și interacțiunea coordonată (sectorul public, privat și societatea civilă) cu beneficiarii de la nivelul local vor avea un impact asupra unui șir de niveluri în același timp: elaborarea de politici cu privire la gestionarea migrației, promovarea legăturilor între migrație și dezvoltare, colaborarea la nivel național și local, colaborarea între sectorul public, privat și societatea civilă. Toate acestea sunt stimulate și consolidate în mod semnificativ într-un context inovator, flexibil, receptiv și durabil.

Planul de acțiuni (PA) și activitățile bine orientate de dezvoltare a capacităților la nivel național și în cele patru zone pilot (și anume raioanele și primăriile Cahul, Edineț, Ungheni și Chișinău), vor fi implementate prin intermediul unui proces în trepte multiple de „*cercetare, recomandare și revizuire*” incluzivă și bazată pe probe. Realizarea PA în combinație cu suportul continuu și asistența tehnică din partea experților, dacă va fi necesar, va duce în mod direct spre o legislație îmbunătățită și coerență a politicilor, colaborare interministerială și standarde îmbunătățite a procedurii de deservire.

Toate aceste rezultate, în combinație cu platforma NEXUS Moldova axată pe piață, vor consolida capacitatea partenerilor la nivel național și local de a *elabora și oferi* beneficiarilor acțiuni practice și de impact înalt atât în Moldova, cât și peste hotare. Încorporarea perspectivelor și serviciilor sectorului privat, autorităților locale și societății civile va spori semnificativ atractivitatea portofoliului ca un tot întreg, astfel fortificând impactul și durabilitatea inițiativei. În aceeași ordine de idei, încorporarea reprezentării structurate a migranților și grupurilor de migranți, precum și a companiilor locale, va fi în interesul autorităților locale și va fortifica durabilitatea impacturilor.

Domeniul 2: Elaborare, testare și adaptare - presupune îmbinarea a patru centre locale („ghisee unice”) din patru zone pilot și a unui centru de servicii online. Portalul online oferă migranților/diasporei produsele și serviciile de care au nevoie având o interfață intuitivă și ușor de utilizat. Din punctul de vedere al migranților, portalul online combină instrumente de media socială și de comerț social, astfel oferindu-le o locație unică unde ei au posibilitatea să se asocieze, să se angajeze în activități de autoajutorare și de a contribui la dezvoltarea comunităților lor de baștină. Rețeaua din patru centre locale va oferi migranților/diasporei o soluție completă și va servi la dezvoltarea unui nivel ridicat de încredere în NEXUS Moldova. Aici beneficiarii pot obține servicii de consiliere NEXUS față-către-față și informații cu privire la migrație, inclusiv accesul la centrul de servicii online.

Pe lângă comunicarea, consultanța și consilierea permanentă privind cele mai bune practici de migrație, modelul operațional și ansamblul de produse și servicii se bazează pe cerințele identificate prin intermediul analizei de piață continue și al conversațiilor online:

Migranți potențiali	Migranți actuali	Migranți care se reîntorc
<ul style="list-style-type: none"> ✓ informații cu privire la regimurile de vize și condițiile de angajare în țările de migrație populare ✓ serviciile de recrutare în regiunile de migrație ✓ domicilierea ✓ pregătirea CV-lui ✓ instruire de până la plecare pentru cunoașterea limbii și instruirii interculturale ✓ planificarea financiară personală, cunoștințe în domeniul financiar și programe de instruire ✓ economii, asigurări, pensii și alte produse asociate menite să coreleze obiectivele personale cu ciclul migrațional ✓ servicii/produse de călătorie ✓ reclame personale ✓ servicii de relaționare socială 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ economii, asigurări, pensii, investiții și alte produse asociate, menite să coreleze obiectivele în schimbare ✓ acces la media socială și autoajutor ✓ produse și obligații de economii pe termen lung cu dobânzi mari ✓ fonduri de economii pentru educație ✓ planuri de pensii transferabile ✓ facilități de creditare personală și a IMM, de ex., împrumuturi transnaționale ✓ servicii de transfer a remitențelor ✓ capacități de comunicare ✓ servicii de investiții (pentru migranții care doresc să susțină o afacere în localitatea lor de baștină) ✓ oportunități de dezvoltare profesională ✓ servicii de recrutare (locul de reîntoarcere) ✓ produse/servicii de călătorie 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ gestionarea averii și planificare financiară personală ✓ asistență de reîntoarcere și reintegrare ✓ instruire pentru lansarea de afaceri și suport continuu ✓ suport pentru înregistrarea afacerilor ✓ finanțe pentru dezvoltarea IMM ✓ servicii de dezvoltare a afacerilor

În scopul de a stimula și menține participarea activă a prestatorilor de servicii importanți din guvern, din sectoarele public și privat accentul se pune pe dezvoltarea abordărilor bazate pe dovezi clare. Această „valoare adăugată” atrage grupurile țintă într-un proces durabil și orientat spre piață de învățare continuă și de perfecționare. Pentru a distinge în continuare inițiativa și pentru a unifica Domeniile 1 și 2, se vor introduce instrumente de media socială și alte mecanisme de răspuns care ar putea să ofere în mod eficient comentarii semnificative cu privire la eficiența și atractivitatea (sau contrariul) politicilor și altor abordări adoptate, precum și cu privire la serviciile incluse în portofoliu.

Mai pe scurt, activitățile **NEXUS** plasează în centrul atenției *beneficiarii și prestatorii de servicii de la nivel național și local*. Mai apoi, prin intermediul abordărilor sale axate pe migranți și facilitând un proces de interacțiune dinamică între grupurile țintă și cele de beneficiari, platforma va oferi beneficii, produse durabile și impacturi multiple, conform celor descrise.

Beneficiile oferite de NEXUS

Interconectând partenerii și actorii-cheie cu scopul special de implicare a beneficiarilor într-un mod holistic – de la etapa dinaintea plecării până la reîntoarcere și reintegrare – astfel ajutând acești beneficiari să *migreze într-un mod mai chibzuit și să se reîntoarcă într-un mod mai avantajos*, inițiativa oferă beneficii clare atât pentru parteneri, actori, cât și pentru beneficiari. Într-un mod *practic și interactiv*, **NEXUS Moldova** va conlucra cu grupurile țintă la nivel local pentru a încuraja contribuțiile diasporei la dezvoltarea comunității lor de origine și va spori valoarea reîntoarcerii migranților. În același timp și în același mod, inițiativa va acționa întru reducerea fenomenelor socioeconomice negative atât pe termen scurt, cât și lung.

Beneficiile-cheie pentru migranți și membrii diasporei:

- ▶ reducerea riscurilor personale, interne și sociale, a eforturilor și cheltuielilor pentru migrație și reîntoarcere
- ▶ realizarea scopurilor existente cu privire la migrație și acumularea mijloacelor financiare într-un mod mai eficient
- ▶ obținerea asistenței pentru măsuri de reîntoarcere mai durabile și reîntoarcerea timpurie în patrie.

Beneficiile specifice pentru migranți:

- ▶ primirea îndrumărilor și sprijinului pentru dezvoltarea abilităților acestora
- ▶ obținerea unor produse/servicii și consultații de calitate care să corespundă necesităților reale
- ▶ comoditatea și costurile eficiente ale consultațiilor și ale unui șir de produse/servicii oferite într-un singur loc
- ▶ accesul la persoane cu aceleași opinii pentru a dezvolta comunitățile și a facilita activitățile de autoajutorare
- ▶ consolidarea încrederii față de sursă și protecție împotriva posibilelor exploatari
- ▶ consolidarea sentimentelor de a fi apreciat, respectat și susținut
- ▶ posibilitatea de a se ajuta pe sine mai bine și a-și exercita drepturile
- ▶ fortificarea legăturilor cu familia, prietenii și comunitatea
- ▶ obținerea sentimentului de a fi membru al unui grup
- ▶ exprimarea opiniilor în grupurile și forumurile de interes
- ▶ fortificarea capacității de lobby.

Beneficiile-cheie pentru sectorul public:

- ▶ accesul la un grup țintă major într-un mod și în circumstanțe semnificative
- ▶ consolidarea capacităților de sensibilizare și comunicare
- ▶ promovarea practicii eficiente și metodice de migrație circulară de la etapa înainte de plecare până la reîntoarcere
- ▶ dezvoltarea capacităților de parteneriat, dialog și comunicare între sectorul public și cel privat
- ▶ reducerea vulnerabilității migranților față de exploatare
- ▶ abordarea problemelor sociale pentru îmbunătățirea practicilor de integrare
- ▶ facilitarea reîntoarcerii, inclusiv „atragera creierelor”
- ▶ soluționarea lacunelor semnificative de date cu privire la migranți și procesele migraționale
- ▶ promovarea cadrelor de reglementare și de elaborare a politicilor bazate pe dovezi
- ▶ îmbunătățirea dialogului și coeziunii politicilor cu partenerii internaționali
- ▶ sporirea impactului migrației circulare asupra dezvoltării.

Beneficiile-cheie pentru furnizorii de servicii și produse din sectorul privat

- ▶ accesul la un grup țintă major în circumstanțe semnificative și la costuri eficiente
- ▶ elaborarea unor strategii și mecanisme de intrare spre o piață atractivă
- ▶ abordarea unui segment considerabil și nedeservit din piață
- ▶ accesul la informații sistematice și veridice despre piață pentru a ajuta la identificarea oportunităților de piață
- ▶ sporirea capacităților de publicitate și sensibilizare
- ▶ partajarea și participarea la mecanismele de feedback direct
- ▶ soluționarea lacunelor de cunoștințe despre piețe
- ▶ crearea unor canale adiționale de distribuție
- ▶ sporirea bazei de clienți
- ▶ generarea profitului suplimentar

Fluxurile de potențiale venituri viitoare ale **NEXUS**

Moldova, care implică posibilitatea de autofinanțare și durabilitatea permanentă după perioada proiectului de 36 luni, vor proveni din cinci surse: participanți, parteneri, sponsori corporativi și agenții de publicitate, clienți de stat și agenți de publicitate, alți agenți și francizori.

Misiunea **NEXUS Moldova** constă în crearea de parteneriate public-private vibrante care să ajute beneficiarii “să migreze mai rațional și să se întoarcă acasă mult mai bine.” **NEXUS Moldova** se bazează pe valoarea fundamentală a faptului că migrația este, în cele din urmă, o forță pozitivă, și fiecare aspect al inițiativei va reflecta această valoare.

Anexa 2: Rata de nonrăspuns

Sondajul cu migranții

Cele mai sensibile întrebări		NȘ/NR
31	Care a fost [NUME] sursa principală de venit în ultimele 12 luni?	0,6%
32	Care a fost venitul mediu lunar “net” al Dvs. personal (nu al gospodăriei) în țara de migrație? În ultimele 12 luni? (adică, bani în numerar)	2,8%
33	Care este venitul mediu lunar net al gospodăriei aflate în migrație? (adică, bani în numerar, venitul tuturor persoanelor din gospodărie, pe lună)?	2,8%
34 și cât cheltuie pe lună familia Dvs. în țara de migrație? (fără a include remitențele și banii cheltuiți în Moldova)	2,6%
54	Dvs. sau alți membri ai familiei Dvs. din țara de migrație ați transferat bani în Moldova (bani aduși personal) în ultimele 12 luni? (adică, din Noiembrie 2011)	0%
56	Puteți estima valoarea totală a acestor remitențe din ultimele 12 luni, atât transferuri cât și bani aduși personal? <i>Sub-eșantion</i>	9,4%
57	Din suma transferată în ultimele 12 luni, cât a fost (suma din Q56)	0%
	Electronic <i>Sub-eșantion</i>	8,3%
	Numerar <i>Sub-eșantion</i>	2,0%
66	Economisește gospodăria Dvs. bani regulat? (în țara de migrație sau în Moldova)?	3,4%
67	Unde economisește, de obicei, gospodăria Dvs. ? <i>Sub-eșantion</i>	0,4%
68	În [țara de migrație], păstrați economiile în: (vă rog, clasificați în funcție de gradul de importanță) <i>Sub-eșantion</i>	1,3%
69	În Moldova, păstrați economiile în: (vă rog, clasificați în funcție de gradul de importanță) <i>Sub-eșantion</i>	1,0%
72	Ați putea evalua suma totală de bani necesară pentru realizarea obiectivelor de economisire menționate? <i>Sub-eșantion</i>	17,3%
73	Din suma menționată mai sus, cât ați reușit să economisiți până în prezent? <i>Sub-eșantion</i>	30,6%

Sondajul cu gospodăriile

Cele mai sensibile întrebări		NȘ/NR
46	Puteți să estimați modul în care au fost alocate cheltuielile lunare ale gospodăriei dumneavoastră, în medie , în anul 2012?	1,2%
47	Puteți să estimați venitul mediu lunar al gospodăriei dumneavoastră în anul 2012, care provine din TOATE sursele menționate mai jos?	1,2%
48	În 2012, ați primit bani de la migranții de peste hotare? (din mai 2012)?	0%
49	Prin ce metodă gospodăria dumneavoastră primește banii de peste hotare? (<i>sunt posibile răspunsuri multiple</i>) <i>Sub-eșantion</i>	2,6%
52	Care este suma totală de bani (<i>INCLUSIV PRIN INTERMEDIARI/ADUȘI PERSONAL</i>) primiți de peste hotare în ultimele 12 luni bani aduși personal) din ultimele 12 luni (din mai 2012)? <i>Sub-eșantion</i>	12,9%
53	În anul 2012, gospodăria dvs. a primit bani de peste hotare cu un scop exact de a fi economisite/investite? <i>Sub-eșantion</i>	0%
54	Puteți estima suma transferurilor primite de gospodăria dumneavoastră în anul 2012:	
	Economii <i>Sub-eșantion</i>	12,5%
	Investiții <i>Sub-eșantion</i>	11,7%
54A	În anul 2012, gospodăria dvs. a primit bunuri de peste hotare transmise prin alte persoane sau aduse personal? (din mai 2012)?	2,2%
54B	Ați putea estima:	
B1	Cît de des a primit gospodăria Dvs. bunuri de la migranții de peste hotare în ultimele 12 luni? (din mai 2012)? #..... <i>Sub-eșantion</i>	1,7%
B2	Care este valoarea aproximativă a bunurilor primite în ultimele 12 luni? <i>Sub-eșantion</i>	17,8%
55	Situația financiară generală în 2012 (<i>adresați întrebarea pentru fiecare item și specificați suma în MDL pentru fiecare</i>)	17,3%
56	Situația financiară generală în 2012: (<i>înregistrați suma totală a tuturor transferurilor din ultimele 12 luni</i>)	1,2%
58	Din toate sursele de venit pe care le aveți (inclusiv banii de peste hotare) faceți economii / strângeți bani (inclusiv din cei de peste hotare)?	1,8%
60	Ați putea să evaluați suma totală de bani necesară pentru a realiza obiectivele menționate de Dvs. mai sus?	17,5%
65	Unde păstrați aceste economii în Moldova? (<i>vă rog, clasificați în funcție de gradul de importanță</i>) <i>Sub-eșantion</i>	12,9%
67	Deține gospodăria Dvs. cont bancar în Moldova?	1,8%

**NEXUS Moldova este finanțat de UE,
implementat de un consorțiu condus
de IASCI și cofinanțat de SDC**

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Agenția Elvețiană pentru
Dezvoltare și Cooperare**

IASCI
International Agency for
Source Country Information

